

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji
ekonomiky**

Kristýna Malečková

© 2011 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Kristýna Malečková

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 17 odst. 2 určuje tuto diplomovou práci.

Název práce: **Fiskální a monetární politika a jejich význam v
rozvoji ekonomiky**

Osnova diplomové práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Vývoj ekonomiky, hospodářské cykly
4. Fiskální politika
5. Monetární politika
6. Analýza vývoje ekonomiky v České republice
7. Uplatnění fiskální a monetární politiky v České republice
8. Závěr
9. Seznam použitých zdrojů
10. Přílohy

Rozsah hlavní textové části: 60 - 80 stran

Doporučené zdroje:

[1] SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D. *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 2007. ISBN 978-80-205-0590-3.

[2] HOLMAN, R. *Makroekonomie*. Praha: C.H. Beck, 2004. ISBN 80-7179-764-2.

[3] IZÁK, V. *Fiskální politika*. Praha: Oeconomica, 2005. ISBN 80-245-0076-8.

[4] [http:// www.cnb.cz](http://www.cnb.cz)

[5] [http:// www.mfcr.cz](http://www.mfcr.cz)

Vedoucí diplomové práce: **doc. Ing. Josef Brčák, CSc.**

Termín odevzdání diplomové práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 15. 1. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji ekonomiky" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. Josefu Brčákovi, CSc. za odborné vedení mé diplomové práce a za odborné konzultace a informace.

Fiskální a monetární politika a jejich význam v rozvoji ekonomiky

Fiscal and monetary policy and their importance in economic development

Souhrn

Tato práce je věnována Fiskální a monetární politice a významu těchto politik na vývoj české ekonomiky. V první části práce je popsána ekonomická teorie zabývající se hospodářskou politikou, konkrétně fiskální a monetární politikou. V kapitolách obou politik je v počátku definována rozebíraná politika, dále jsou zde uvedeny nástroje těchto politik a jejich cíle. V další podkapitole je rozebrán expanzivní a restriktivní postup politiky a dále jsou naznačeny názory jednotlivých ekonomů. Poslední kapitola je věnována v případě fiskální politiky státnímu rozpočtu a v případě monetární politiky trhu peněz.

V druhé části práce je uvedena kapitola „Analýza vývoje ekonomiky v České republice“, kde je pozorován vývoj hrubého domácího produktu i s jeho zdroji a výdaji. V kapitole „Uplatnění fiskální a monetární politiky v České republice“ je analyzován státní rozpočet vzhledem k příjmům a výdajům a celkovému vývoji, a dále jsou pozorovány úrokové sazby České národní banky a úrokové sazby poskytovaných úvěrů.

Klíčová slova

makroekonomie, hrubý domácí produkt, fiskální politika, monetární politika, vláda, státní rozpočet, daňový systém, centrální banka, úroková sazba, úvěr

Summary

This thesis is dedicated to the fiscal and monetary policy and to the importance of these policies for the Czech economy. The first part describes the economical theory what deals with economic policy, particularly fiscal and monetary policy. In the chapters about both policies there is defined the mentioned policy at first and there are also presented the policy instruments and their objectives. The next subchapter discusses the expansive and restrictive process of policy and there are further outlined the views of economists. In the last chapter the fiscal policy is devoted to the state budget and the monetary policy discusses the money market.

In the second part there is the chapter “Analysis of the economy in the Czech Republic” where the progress of the gross domestic product with its sources and costs is observed. The chapter “Application of the fiscal and monetary policy in the Czech Republic” analyzes the state budget in a view of revenues and expenses and overall development and there are also observed the rates of the Czech National Bank and the interest rates of the provided loans.

Key words

macroeconomics, gross domestic product, fiscal policy, monetary policy, governance, state budget, system of taxation, central bank, interest rate, bank loan

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce	12
2.2	Metodika	12
3	Vývoj ekonomiky, hospodářské cykly	13
3.1	Vývoj ekonomiky	13
3.2	Teorie hospodářského cyklu	16
3.2.1	Typy cyklu	16
3.2.2	Fáze cyklu	17
3.2.3	Příčiny vzniku cyklu	20
3.2.4	Hospodářský cyklus a multiplikátor s akcelerátorem	21
3.2.5	Předvídání hospodářských cyklů	22
3.3	Hospodářská politika	23
3.3.1	Podstata hospodářské politiky	23
3.3.2	Cíle hospodářské politiky	24
3.3.3	Nástroje hospodářské politiky	25
3.3.4	Typy hospodářské politiky	27
4	Fiskální politika	28
4.1	Definice fiskální politiky	28
4.2	Nástroje fiskální politiky	28
4.3	Bezprostřední cíle fiskální politiky	30
4.4	Expanzivní a restriktivní fiskální politika	30
4.4.1	Bariéry účinnosti fiskální politiky	32
4.5	Názory na fiskální politiku	32
4.6	Státní rozpočet	33
4.6.1	Příjmy státního rozpočtu	34
4.6.2	Výdaje státního rozpočtu	35
4.6.3	Deficit státního rozpočtu	35
4.6.4	Funkce rozpočtu	37
5	Monetární politika	38
5.1	Definice monetární politiky	38
5.2	Nástroje monetární politiky	38
5.2.1	Konkrétní postupy centrálních bank	41
5.3	Bezprostřední cíle monetární politiky	43
5.4	Expanzivní a restriktivní monetární politika	44
5.5	Názory na monetární politiku	45
5.6	Trh peněz	46
5.6.1	Definice a historie peněz	46
5.6.2	Peněžní funkce	47
5.6.3	Poptávka po penězích	47
5.6.4	Nabídka peněz	49
5.6.5	Peněžní agregáty	50
6	Analýza vývoje ekonomiky v České republice	52
6.1	Vývoj HDP	52
6.2	Výdaje na hrubý domácí produkt	54
6.3	Zdroje hrubého domácího produktu	56
7	Uplatnění fiskální a monetární politiky v České republice	59

7.1	Fiskální politika.....	59
7.1.1	Státní rozpočet	59
7.1.2	Inkasa celostátních daňových příjmů.....	65
7.1.3	Vládní spotřeba	68
7.1.4	Souhrnné fiskální ukazatele	70
7.2	Monetární politika.....	73
7.2.1	Úrokové sazby ČNB	73
7.2.2	Klientské úvěry z časového hlediska	76
7.2.3	Klientské úvěry ze sektorového hlediska.....	78
7.2.4	Objem klientských úvěrů	80
7.2.5	Vývoj úrokových sazeb na nové obchody	84
8	Závěr	87
9	Seznam použitých zdrojů.....	89
9.1	Seznam citací	89
10	Přílohy.....	95

1 Úvod

Makroekonomie se věnuje chování ekonomiky jako celku. Zabývá se makroekonomickými veličinami charakterizujícími stav a tendence změn na jednotlivých trzích, a to jak na trhu zboží a služeb, tak trhu práce a kapitálu, trhu peněz a devizovém trhu a vše ve vzájemných souvislostech.

Na trhu zboží a služeb se sleduje stav a vývoj celkového výstupu ekonomiky, který je nejčastěji vyjádřen hrubým domácím produktem a dále se sleduje cenová hladina. Pracuje s trhem jako celkem a nezabývá se dílčími trhy. Makroekonomii tedy zajímá chování a rozhodování vysoce agregovaných skupin subjektů. Konkrétně se jedná o tři domácí makroekonomické seskupení: sektor domácností, sektor firem a veřejný sektor. Dále se připočítává sektor zahraničních subjektů, kam jsou zahrnovány všechny zahraniční subjekty, které jsou v ekonomickém kontaktu s domácími subjekty.

Mezi trhy výrobních faktorů patří trh práce, kapitálu a půdy. V případě trhu půdy se vychází z předpokladu, že vzhledem k omezenosti půdy, se klesající výnosy z rozsahu činnosti na jedné straně a rostoucí produktivě práce na straně druhé, záporné i kladné vlivy se na trhu vyrovnávají. Je tedy pro makroekonomii nezajímavý. Trh kapitálu a práce představuje významný trh, kde vystupují podnikatelé jako poptávající, kteří rozšiřují či omezují svou poptávku po výrobním faktoru v závislosti na aktuálním a očekávaném stavu na trhu zboží a služeb. Sektor domácností představuje nabídku. Na trhu práce se jedná o nabídku práce, kde domácnosti reagují na rostoucí či klesající úroveň reálných mezd a s poptávkou tak určují úroveň zaměstnanosti. Na trhu kapitálu se střetává poptávka firem po investicích s nabídkou úspor domácností. Kapitál se tedy může chápat jako úspory, které se přeměňují v investice na základě pružné úrokové míry k dosažení rovnováhy na trhu kapitálu.

V ekonomice existuje i peněžní sektor, kde fungují finanční trhy a působí zde měnící se cenová hladina. O stabilitě či nestabilitě cenové hladiny se rozhoduje na trhu peněz, kde se setkává nabídka a poptávka po peněžních prostředcích. S trhem peněz souvisí také trh finančního kapitálu. Je ale z pohledu ekonomického málo významný, protože se rozděluje na reálná a finanční aktiva, kdy s finančními aktivy se obchoduje na trhu peněz a cenných papírů.

Dále existuje trh devizový s depozity denominovaných v cizích měnách. Celková poptávka po devizách i její nabídka závisejí na mezinárodním pohybu zboží a služeb, na mezinárodním pohybu peněz a na pohybu kapitálu.

Na základě uvedených charakteristik trhů lze specifikovat základní veličiny, který ovlivňují vývoj makroekonomické situace celé ekonomiky [8].

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této diplomové práce je charakterizovat význam fiskální a monetární politiky, nejdříve v teoretickém podání a následně ve formě studia vývoje těchto politik v České republice od roku 2002.

Teoretická část se v počátku bude zabývat hrubým domácím produktem, vývojem ekonomiky a také hospodářskými cykly. Poté přejde již na konkrétní hospodářskou politiku, nejdříve fiskální a pak monetární. Obě tyto kapitoly budou mít shodnou strukturu, kdy na úvod bude zmíněna definice a nástroje konkrétní politiky, následně uvedeny cíle politiky, charakterizovány expanzivní i restriktivní postupy a také krátce nastíněny názory jednotlivých ekonomů na fiskální a monetární politiku. Závěrečná podkapitola se bude u obou politik lišit. Fiskální politika bude zaměřena na státní rozpočet, téma monetární politiky se bude zabývat trhem peněz.

Úvod analytické části bude zaměřen na vývoj HDP, jak ve stálých cenách, tak v běžných cenách, následně pak na jeho zdroje a výdaje. Oblasti fiskální politiky pojednává o vývoji státního rozpočtu, jeho příjmech a výdajích, a také o rozhodujícím příjmu rozpočtu - daních. Dále se pozornost zaměří také na vývoj vládní spotřeby. Na závěr bude shrnut vývoj fiskálních ukazatelů, jako je státní dluh, vládní dluh a vládní deficit. Problematika monetární politiky se věnuje studiu úrokových sazeb, jak České národní banky, tak sazeb úvěrů a jejich objemu poskytovaných bankami a spořitelny.

2.2 Metodika

V diplomové práci byly použity metody analýzy a syntézy. Pro práci byly využity především sekundární informace z odborné literatury a internetových stránek institucí. Uvedené publikace byly nejdříve podrobně prostudovány a následně byla tato problematika vysvětlena v první části diplomové práce. Druhá část diplomové práce byla zpracována na základě analýzy vybraných ukazatelů fiskální a monetární politiky v časové řadě. Pro tuto část byly použity zejména internetové stránky institucí, zabývajících se tématem fiskální a monetární politiky, kdy jejich podklady byly použity pro výzkum ukazatelů. Nejvíce byly využity internetové stránky České národní banky, konkrétně databáze časových řad ARAD. Také k analýze byly použity stránky Českého statistického úřadu a dalších portálů zabývajících se makroekonomickými ukazateli.

3 Vývoj ekonomiky, hospodářské cykly

3.1 Vývoj ekonomiky

Ekonomický růst je růst schopnosti země vyrábět zboží a poskytovat služby. Zvýšení reálného národního důchodu umožňuje vyšší spotřebu. Země může zvýšit výrobu, pokud zvýší objem používaných zdrojů nebo lépe využije existujících faktorů. Ekonomický růst také přináší nevýhody, jako například znečištění prostředí, přeplněnost měst atd. Pro ekonomický růst země by bylo optimální udržovat stabilní tempo růstu, to znamená, určitý stálý trend hospodářského vývoje [6].

Hrubý domácí produkt je nejdůležitější makroekonomická veličina, která charakterizuje hodnotu výstupu ekonomiky jako celku za dané období, zpravidla jeden rok. Je ukazatelem, podle kterého se může posoudit výkonnost ekonomiky a také hodně vypovídá o průměrné životní úrovni. Do výstupu se zahrnuje hodnota veškerého zboží a služeb, které byly vyprodukovány za určité časové období. Zboží a služby se nikdy nesmí započítávat dvakrát, zde se jedná o meziprodukt, kdy se hodnota produktu do HDP nezapočítává samostatně, ale pouze jako součást finálních výrobků. Z toho vyplývá, že jde tedy o součet hodnot veškerých finálních výrobků a služeb vyprodukovaných v zemi za dané období. Do finálních statků jsou započítávány všechny výrobky a služby určené ke spotřebě, k nákupu hmotných i nehmotných investičních aktiv ze strany podnikatelů, k nákupu zboží a služeb z veřejných prostředků a čistý export.

Statistika měří hodnotu HDP ve čtvrtletních a ročních intervalech. Při výpočtu čtvrtletního HDP je důležité výpočet očistit od tzv. sezónních vlivů, které nerovnoměrně ovlivňují jednotlivá čtvrtletí a způsobují sezónní výkyvy HDP [8].

Při měření domácího produktu se nesmí zapomínat na to, že zahrnuje pouze nově vyrobené statky, proto se sem nezapočítávají statky dlouhodobé životnosti, vyrobené v minulých letech [7].

Tři základní charakteristiky HDP

- Meziprodukt – z HDP se vylučují všechny transakce s již existujícími komoditami,
- HDP jako souhrn důchodů – jde o sečtení všech prvotních důchodů a amortizace a tím vznikne hrubý agregátní důchod v cenách výrobních faktorů,

- HDP jako souhrn hodnot přidaných zpracováním – je založen na postupném sčítání hodnot přidaných zpracováním u všech výrobců působících ve všech odvětví národního hospodářství.

Metody zjišťování HDP

Třem základním charakteristikám HDP odpovídají i tři základní metody:

1. Součet finální produkce statků a služeb vyjádřený v tržních cenách - *finální produkt v tržních cenách* (výdajová metoda),
2. součet důchodů všech výrobních faktorů zvětšený o amortizaci a nepřímé daně – *hrubý důchod v tržních cenách* (důchodová metoda),
3. součet hodnoty produkce mínus meziproduct ve všech odvětvích a podnicích, které se zúčastnily tvorby HDP – *celková suma hodnoty přidané zpracováním v tržních cenách* (výrobní metoda) [8].

Tabulka 1: Výdajová a důchodová struktura HDP

Hrubý domácí produkt	
Výdajová metoda	Důchodová metoda
Spotřeba Hrubé investice Vládní nákupy zboží a služeb Čistý export	Hrubé mzdy Čisté úroky Hrubé zisky firem Renta Amortizace
Celkem: HDP v tržních cenách	Celkem: HDP v cenách výrobních faktorů
	Nepřímé daně
HDP v tržních cenách	HDP v tržních cenách

Zdroj: Vlček, J. a kolektiv, *Ekonomie a ekonomika*

Nominální a reálný HDP

HDP vyjádřený v běžných cenách se nazývá nominální HDP. Hrubý domácí produkt se z roku na rok mění ze dvou příčin, a to jednak v důsledku růstu fyzického objemu finální produkce a změnou tržních cen. Dochází – li k růstu cen (tj. k inflaci), zvyšuje se nominální HDP, i v tom případě, že se stále vyrábí stejné množství finální produkce.

Nominální domácí produkt je tedy produkce vyjádřená v běžných cenách a odráží růst produkce a cen. Reálný domácí produkt je produkce vyjádřená ve stálých cenách a odráží pouze růst produkce.

Reálný HDP vyjadřuje pouze změny ve fyzickém výstupu ekonomiky, protože všechny finální produkty se oceňují stálými cenami. Stálé ceny do jisté míry nahrazují naturální jednotky při měření objemu vyrobené produkce.

Pro zjištění reálného růstu domácího produktu se musí tedy vyjádřit domácí produkt běžného roku ve stálých cenách (v cenách minulého roku) a pak se vztáhne k domácímu produktu minulého roku [7].

Hrubý a čistý národní produkt

V mezinárodních statistikách se používá hrubý národní produkt (HNP), který zahrnuje finální produkci vytvořenou výrobními činiteli ve vlastnictví občanů dané země. Zahrnuje tedy čistý příjem ze zahraničí. Ten může být kladný i záporný, protože představuje rozdíl mezi příjmy přijatými ze zahraničí za působení vlastních výrobních faktorů mimo území státu a výdaji placenými do zahraničí za použití cizích výrobních faktorů.

Další důležitou veličinou charakterizující výstup ekonomiky je čistý domácí produkt (ČDP), který představuje čistou hodnotu finálních produktů vytvořenou v ekonomice během sledovaného období. ČDP se získá po odečtení znehodnocení fixního kapitálu v peněžním vyjádření od hrubé hodnoty finální produkce (HDP). ČDP lze uvádět v tržních cenách, to znamená včetně nepřímých daní, nebo v cenách výrobních faktorů, to znamená po očištění o částky nepřímých daní. Čistý domácí produkt zahrnuje jen nově vytvořenou hodnotu [8].

Rozlišuje se tedy hrubý a čistý národní produkt. Rozdíl mezi těmito produkty se nazývá opotřebením. Výpočet tohoto opotřebením bývá komplikován tím, že výrobci neustále zlepšují své výrobky a služby. Růst domácího produktu neznámá jen zvyšování množství vyráběných statků, ale i zlepšování jejich kvality, protože se tím zvyšuje jejich užitek pro spotřebitele.

3.2 Teorie hospodářského cyklu

Teorie hospodářského cyklu se zabývá důvody, jakými je způsobeno kolísání velikosti reálného produktu, jaký je jeho průběh, jaké jsou důsledky a zda toto kolísání lze předpovídat.

Pod pojmem hospodářský cyklus rozumíme pravidelné kolísání skutečného (reálného) produktu kolem potenciálního produktu, resp. růstového trendu [1].

Hospodářské cykly lze charakterizovat jako výkyvy (fluktuační) v ekonomické aktivitě, v podobě opakovaného kolísání reálného produktu, zaměstnanosti, investic, zisků a jiných veličin. Výkyvy hospodářského cyklu jsou obecně nazývány cykly, které však nejsou cyklické ve smyslu pravidelnosti. V praxi se nejvíce sledují výkyvy aktuálního reálného produktu. Po určité době se ekonomika opět navrácí ke své rovnováze.

S ohledem na existenci cyklického vývoje ekonomiky se liší produkt potenciální a skutečný. Rozdíl mezi nimi se pak nazývá produkční mezera. Cílem hospodářské politiky státu je, aby tato mezera byla co nejmenší [13].

3.2.1 Typy cyklu

Rozlišujeme tři druhy hospodářských cyklů podle délky jejich trvání:

- a) Kitchinovy cykly – jde o krátkodobé cykly vznikající vlivem změny zásob nebo krátkodobým kolísáním reálného produktu v jednotlivých odvětvích po sobě následujících obdobích pod vlivem sezónních událostí. Cykly trvají 36 – 40 měsíců.
- b) Juglarovy cykly – jsou střednědobé cykly představované investicemi do strojů a zařízení, které se označují jako konjunkturální kolísání či cyklus. Pohybují se v rozmezí 6 – 11 let s převahou desetileté periodicity.
- c) Kondratěvovy cykly – cykly trvající 50 – 60 let, jsou vysvětlovány událostmi, jako například války, klimatické změny, rozšíření světového obchodu atd. Jde o několik

desítek let trvající výkyvy cen a pro něž je typická posloupnost dvou téměř stejně dlouhých fází trvajících 20 – 25 let. Jiná teorie uvádí, že příčinami dlouhých vln jsou inovace vyšších řádů (nové technologie) [6].

3.2.2 Fáze cyklu

Hospodářský cyklus se skládá ze čtyř fází:

- 1) Kontrakce (Slump) – charakterizována poklesem skutečného produktu, hovoříme o recesi či o depresi. Recese je situace, kdy skutečný produkt klesá po dobu šesti měsíců. Deprese je situace velice hlubokého a dlouhodobého poklesu.
- 2) Dno, resp. sedlo (Recession) – je bod, ve kterém skutečný produkt dosahuje minima.
- 3) Vzestup, resp. expanze (Recovery) – skutečný produkt roste rychleji než potenciální produkt.
- 4) Vrchol (Boom) – je bod, ve kterém skutečný produkt dosahuje maxima.

Uvažujeme – li ekonomiku s rostoucím trendem, platí, že vrchol následujícího vzestupu je vždy na vyšší úrovni než vrchol předchozího vzestupu. Proto vzestupná fáze cyklu zahrnuje období, ve kterém skutečný produkt roste až do bodu, kterého již bylo dosaženo před minulým poklesem a období konjunktury, kdy skutečný produkt převyšuje úroveň, dosaženou v předchozím cyklu [1].

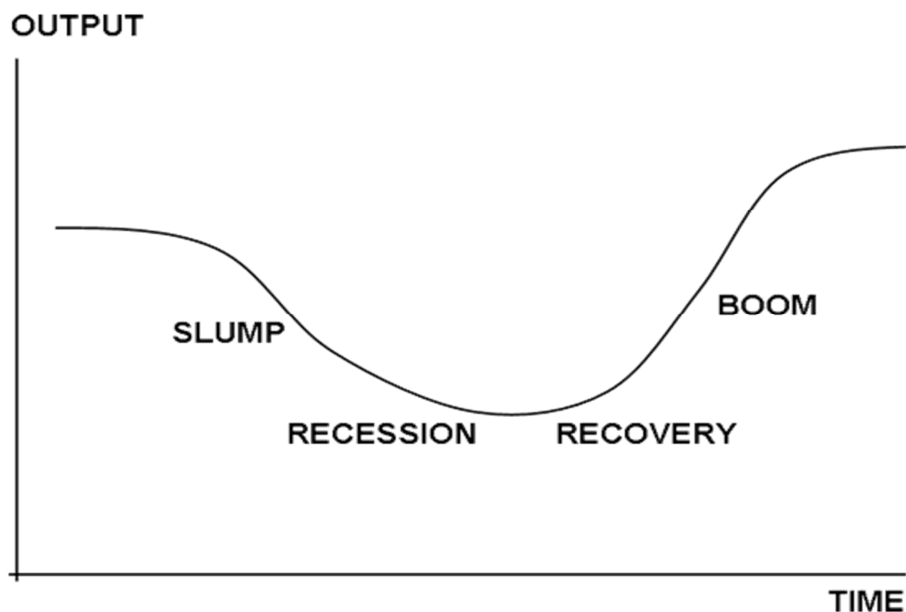
Podle autora publikace *Ekonomie*, Bohuslava Sekerky, jednotlivé fáze hospodářského cyklu vyplývají ze střednědobých Juglarových cyklů.

Modelově lze rozdělit cyklus na dvě fáze:

1. Fáze kontrakce - tj. smršťování (poklesu) reálného produktu, která je zakončena dolním bodem obratu (sedlo, dno). V této fázi se snižují výdaje na dovozy, a tím se vylepšuje platební bilance a snížené celkové výdaje snižují inflační tlaky.
2. Fáze expanze – jinak také rozmach nebo vzestup. Jde o období charakterizované růstem reálného produktu. Na konci této fáze dochází k hornímu bodu zvratu (vrchol). Rozmach způsobují nárůsty dovozů, které činí problémy z hlediska platební bilance.

Uvedené fáze se střídají a odpovídají fluktuaci skutečného reálného produktu. Trendem produktu je dlouhodobý vývoj potenciálního reálného produktu. Výkyvy přitom mohou po určitou dobu probíhat nad i pod trendovou linií. Cyklus je obdobím mezi dvěma body obratu.

Graf 1: Hospodářský cyklus

Zdroj: http://tutor2u.net/economics/gcse/images/big_picture_business_cycle.gif

I když hospodářské cykly nikdy nemají stejný průběh a nejsou totožné, mají stejné typické rysy, které se můžou očekávat, jestliže je na obzoru recese. Zde jsou uvedeny pouze některé vztahy v průběhu cyklů:

- Často prudce klesají spotřebitelské nákupy, zatímco firemní zásoby dlouhodobé spotřeby se neočekávaně zvyšují. Firmy reagují snížením výroby a reálný GNP klesá. Následně prudce klesají firemní investice do budov a zařízení.
- Při poklesu poptávky po práci se nejprve zkrátí průměrný pracovní týden a teprve poté dochází k propouštění a ke zvýšení nezaměstnanosti.
- S poklesem produktu se snižuje poptávka i dodávka surovin a klesají ceny mnoha komodit. Tudíž pokles mezd a cen produktů zpracovatelského průmyslu je méně pravděpodobný, ale projevuje se tendence k jejich pomalejšímu růstu ve srovnání s obdobím poklesu.

- Zisky firem v období recese prudce klesají. Nastává propad cen obyčejných akcií. To je dáno očekáváním investorů, kteří předpokládají hospodářský pokles. Ale tím, že se snižuje poptávka po úvěrech, klesají také úrokové sazby [2].

Hospodářský cyklus je více či méně pravidelný průběh expanze a kontrakce hospodářské aktivity kolem trendového růstu. Na vrcholu cyklu je hospodářská aktivita k trendu relativně vysoká a na dně cyklu je naopak nízká.

Trendový růst HDP ukazuje růst při plném využití výrobních faktorů. V průběhu času se může reálný HDP měnit ze dvou důvodů:

- a) Může být k dispozici více zdrojů: roste počet lidí v produktivním věku, podniky rozšiřují strojový park nebo staví nové tovární haly a zvyšuje se zásoba technologických znalostí tak, jak jsou vynalézány nové produkty a způsoby jejich výroby. Větší zdroje umožňují vyrábět větší množství produktů, což vede k trendovému růstu HDP.
- b) Výrobní faktory nejsou vždy úplně využity. V ekonomické terminologii plná zaměstnanost znamená, že každý, kdo hledá práci, ji v dohledné době nalezne. Obdobně plné využití kapitálu neznamená sto procentní fyzické využití.

Produkt není vždy na úrovni odpovídající ekonomicky plnému využití výrobních faktorů, ale spíše kolem této úrovně kolísá. Během expanze využití výrobních faktorů roste a je zdrojem růstu produkce. Lidé pracují přes čas a stroje jsou využity ve více směnách. Naopak, při recesi roste nezaměstnanost a je vyrobeno menší množství produktu, než by při daných zdrojích a technologii mohlo být vyrobeno.

Vlnovitá křivka grafu ukazuje cyklické odchylky od trendu, které se nazývají mezerou výstupu. Mezera výstupu měří rozdíl mezi potenciálním a skutečným výstupem. Potenciální výstup je čas od času vystaven jak trvalým, tak přechodným šokům různé síly. Trvalé šoky mají dlouhotrvající vliv na trendový vývoj produktu. Vlivy přechodných šoků se podle jejich definice v čase vytrácejí s tím, že následné negativní a pozitivní přechodné šoky způsobují cyklické pohyby produktu kolem jeho trendu [4].

3.2.3 Příčiny vzniku cyklu

Existují tři skupiny názorů na příčiny vzniku hospodářského cyklu. Některé teorie zdůrazňují příčiny cyklického kolísání ekonomiky jako vnější a některé zase příčiny vnitřní, jiné se přiklání ke kombinaci těchto příčin.

➤ Teorie externích příčin

Příčiny se spatřují v nerovnoměrném tempu, v kterém se objevují nové vynálezy a objevy, v nedostatečných informacích, kterými disponují tržní subjekty, v politických příčinách (války, revoluce, opakování voleb v pravidelných intervalech), korelaci mezi výskytem slunečních skvrn a objemem zemědělské produkce, v určité hospodářské politice státu [9].

Jeden z hlavních příkladů vnějších příčin hospodářského cyklu je cyklus politický. Vychází z pozorování, že makroekonomickou politiku určují volení představitelé, kteří se pokoušejí manipulovat ekonomikou tak, aby podpořili své volební vyhlídky. Teorie je založena na třech předpokladech:

- Tvůrci politiky mají nástroje ke stimulování ekonomiky,
- Voličům se zamlouvají období s nízkou zaměstnaností, rychlým ekonomickým růstem a nízkou inflací,
- Politici chtějí být znovu zvoleni [2].

➤ Teorie interních příčin

Tato teorie hledá příčinu uvnitř hospodářství. Důvody vidí ve snaze firem maximalizovat zisk úsporami mzdových nákladů, v nestabilitě investičních výdajů, kterou vyvolávají výkyvy v agregátní poptávce, a dále v tom, že bohatí nebo šetrní lidé získávají příliš velké příjmy v relaci k možným investicím ve společnosti.

Jde například o snižování objemu mezd, který vede k poklesu poptávky, kolísání investičních výdajů apod. [9].

➤ Kombinace příčin

Mnohé z teorií hospodářského cyklu v sobě spojují vnitřní a vnější přístupy. Při kombinovaném přístupu mohou otřesy vznikat vně ekonomiky, ale vnitřní fungování

ekonomiky je šíří a udržuje. Vnější otřesy mohou mít podobu válek, demobilizace, politických cyklů atd. Tyto šoky se poté promítnou do ekonomiky v podobě pravidelných výkyvů. Vnitřním mechanismem, dle ekonomů, bývají investice. Zvyšují – li se prodeje, firmy zvýší své investice. Investice jsou tedy ovlivněny růstem prodeje a produktu. Tento vztah je znám pod pojmem princip akcelerátoru, který je vysvětlen níže [2].

Jde tedy nejdříve o vnější příčiny, které začnou cyklicky vychylovat ekonomiku a pak následují vnitřní příčiny.

3.2.4 Hospodářský cyklus a multiplikátor s akcelerátorem

Hospodářský cyklus s multiplikátorem a akcelerátorem je spojen se střednědobým Juglarovým cyklem. Většina teorií jej spojuje s výkyvy v investičních výdajích. Avšak každá z teorií udává odlišné důvody, proč ke kolísání v investicích dochází. Platí zde jak dopředná vazba, kdy se řeší, jaké budou důsledky změny investičních výdajů na velikost reálného produktu, tak zpětná vazba, která řeší velikost investic závisících do určité míry na velikosti reálného produktu. Mechanismus, který zde působí, je popsán prostřednictvím akceleračního principu. Spolu s multiplikátorem tedy vyvolávají hospodářský cyklus.

Akcelerační princip vyjadřuje skutečnost, že čisté indukované investice jsou funkcí míry změny reálného produktu. Čisté indukované investice budou větší než nula, pokud reálný produkt roste, a budou nulové, jestliže se velikost reálného produktu nemění.

Indukované investice reagují na vývoj důchodů v souladu s akceleračním principem. A platí to i zpětně, kdy autonomní investice působí s multiplikačním efektem.

Pokud začne růst produkt, vyvolá na základě akceleračního principu nové, indukované investice. Nové investice spolu s multiplikačním efektem podnítí další růst produktu. Produkt může růst, pokud nenarazí na bariéru potenciálního produktu. Jakmile se nové tempo růstu produktu zabrzdí, začne působit akcelerační s multiplikátorem v opačném směru a reálný produkt klesá. Při poklesu reálného produktu by mělo dojít k desinvesticím. Je zde však bariéra v podobě restitučních investic, kdy potřebný kapitál je nahrazován. Jakmile se pokles investic zastaví, zastaví se i pokles reálného produktu. Restituční investice růst produktu podnítí, vyšší produkt ovlivní růst investic na základě akceleratoru.

Růst bude pokračovat, dokud nenarazí na bariéru potenciálního produktu, a cyklus se uzavírá a začíná nový [1].

3.2.5 Předvídání hospodářských cyklů

Předvídání je jeden z nejdůležitějších úkolů, protože výkyvy v hospodářské aktivitě jsou značné a mají drastické dopady na zisky podniků a na ekonomický blahobyt. Vědí – li firmy, že se blíží hospodářský pokles, omezí investice, produkci a zaměstnanost. Také jestliže tvůrci politiky vidí, že se blíží spekulativně vyvolaná konjunktura, mohou přijmout monetární a fiskální opatření, která ekonomiku přibrzdí.

Existuje několik možností, jak předvídat cykly. Jde zejména o prognózy, které se ale často ukazují jako zcela chybné, proto je zde na místě vlastní úsudek.

Ekonometrické modely a prognózování

Dříve ekonomové předvíдали hospodářské cykly pomocí rozboru velkého počtu údajů, kterými jsou například peníze, nákladka, výroba surovin. Jindy se zase tyto řady agregovaly a sestavil se index hlavních ukazatelů. V době počítačů a výpočetní techniky jsou konstruovány velké počítačové modely. Tvůrci začali s analytickým rámcem, rovnicemi, které představují agregátní poptávku a nabídku. Je používána technika moderní ekonometrie a každá rovnice je aplikována na údaje, aby se obdržely odhady parametrů. V každém stádiu je využíváno hlavně vlastních zkušeností a úsudků, aby se posoudilo, zda jsou výsledky rozumné a přijatelné. Nakonec je celý model sestaven dohromady a pracuje se s ním jako se systémem rovnic. Malé rovnice obsahují jednu či více rovnic, velké systémy pracují i s několika sty až tisíci proměnnými. V případě, že je prognostik ochoten vsadit si na určité proměnné, buď vnější, nebo hospodářské politiky, může se tato soustava použít k projekcím do budoucnosti, to znamená k ekonomickým prognózám.

Rozbory výsledků prognóz porovnané se skutečnými výsledky ukazují, že výsledky profesionálních prognostiků se zlepšily ve srovnání s naivními extrapolacemi či neinformovanými odhady. Avšak prognózování je stále nepřesné. Analýzy ex post vykazují úspěšnost prognózování změn reálného GNP, ale při předvídání inflace je jejich úspěšnost malá [2].

3.3 Hospodářská politika

Hospodářská politika se zabývá nejen sektorem domácností a firem, ale i sektorem státu. Státní orgány se chovají na trhu svým vlastním způsobem. Sledují své vlastní cíle, které jsou rozdílné od cílů domácností a firem, a používají specifické nástroje, kterými těchto cílů dosahují.

3.3.1 Podstata hospodářské politiky

Pokud se sledují cíle, o které stát v hospodářství usiluje, a nástroje, které k naplnění cílů používá, jde o hospodářskou politiku státu. Tu můžeme definovat jako souhrn cílů, nástrojů, rozhodovacích procesů a opatření státu v jednotlivých oblastech ekonomické reality. Kombinovat všechny komponenty hospodářské politiky je složité, proto státní orgány vycházejí z určité koncepce své politiky.

Tvorbou koncepcí hospodářské politiky se zabývá teorie hospodářské politiky. Z té pak vychází praktická hospodářská politika. Tato politika se opírá o teoretická doporučení, ale přidává navíc politickou zodpovědnost za svá rozhodnutí. Proto praktická politika musí přihlížet k rozložení politických sil v zemi a respektovat mezinárodní situaci. Rozhodnutí jsou obvykle kompromisní a neodpovídají přesně doporučením jednotlivých teorií [1].

Hospodářskou politiku státu se dá vymezit jako souhrn:

- cílů, o které stát v hospodářství usiluje,
- nástrojů a rozhodovacích procesů, kterých k naplnění cílů používá,
- opatření státu v jednotlivých oblastech ekonomické reality.

Nositelé hospodářské politiky:

- Stát – sestává z různých institucí, které se navzájem ovlivňují a mohou sledovat odlišné cíle. Klíčovými subjekty je parlament a vláda, jejichž složení je dáno silou jednotlivých politických stran a skupin. Státní hospodářskou politiku se snaží ovlivnit i různé zájmové skupiny (lobby) a pracovníci státního aparátu se svými vlastními zájmy.

- Mezinárodní organizace vytvořené na základě dohod mezi státy – střetáváním zájmů členských států se formuje hospodářská politika mezinárodních organizací. Jde o samostatné subjekty, které realizují svou vlastní hospodářskou politiku.
- Regionální integrační seskupení, nadnárodní orgány – i tyto orgány sledují svou hospodářskou politiku a nadnárodní charakter mají i rozhodnutí řídicích center transnacionálních korporací [6].

3.3.2 Cíle hospodářské politiky

V tržní ekonomice stát současně plní navzájem propojené úkoly:

1) Působení na efektivnost hospodářství

Efektivita tržní ekonomiky se snižuje v situaci nedokonalé konkurence, při výskytu externalit a dalších důvodů. Stát by proto měl usilovat o zvýšení efektivnosti v alokaci výrobních faktorů prostřednictvím tržního mechanismu. Působení státu může nabýt jak formy protimonopolní regulace, tak podoby strukturální (odvětvové) ekonomiky.

2) Vliv na rozdělování důchodů ve společnosti

Stát by měl také ovlivňovat rozdělení důchodů, které se vytvořily na trzích a které společnost nemusí považovat za přijatelné. Svými nástroji může přerozdělovat důchody tržních subjektů a měnit tak jejich postavení na trhu a také postavení jednotlivých sektorů.

3) Působení na stabilní rozvoj ekonomiky

Stát by měl podporovat i stabilní vývoj národního hospodářství jako celku. Měl by rozvíjet schopnosti tržního mechanismu překonávat národohospodářské poruchy vzniklé uvnitř ekonomiky i mimo ní a vracet do rovnovážného stavu.

Neméně důležitou roli hraje makroekonomická stabilizační politika. V rámci ekonomiky se sledují následující stabilizační cíle:

- Zajištění cenové stability – vlády neočekávají naprostou strnulost cen na všech trzích, ale snaží se změny cen minimalizovat a zabránit neočekávaným cenovým šokům.

- Podpora zaměstnanosti – nejde o plnou, stoprocentní zaměstnanost, ale o udržení nezaměstnanosti na úrovni, která se blíží přirozené míře nezaměstnanosti.

Cíle ekonomické politiky se realizují pomocí opatření, které mají působit jak na růst reálného produktu, tak na rovnovážnost vztahů národního hospodářství se zahraničím, tak aby dlouhodobý vývoj měnových kurzů a platební bilance neohrožoval plnění uvedených cílů politiky.

V tržní ekonomice se mohou na makroekonomické úrovni projevit nedostatky v podobě nezaměstnanosti, inflace, cyklického hospodářského vývoje. Korigovat tyto nedostatky by měl stát, avšak opatřeními se může situace i zhoršit, a to z důvodů použití nesprávného předpokladu, dat či metod. Proto se zde objevují otázky, zda nechat regulaci hospodářství neviděné ruce trhu, opustit tržní mechanismus a přenechat řízení ekonomiky státním úředníkům, nebo kombinovat trh s ovlivňování ekonomiky státem [1, 6].

3.3.3 Nástroje hospodářské politiky

Stát musí disponovat určitými nástroji, aby mohl plnit cíle, které jsou sledovány v rámci hospodářské politiky. Jde o čtyři skupiny nástrojů a těmi jsou nástroje monetární politiky, fiskální politiky, důchodové politiky a vnější obchodní a měnové politiky.

1) Monetární politika

Monetární politika je činností státu k dosažení a ovlivnění výstupů ekonomiky. Je to činnost, která je prováděna kontrolou množství peněz v ekonomice, regulací úrokových měr a podmínek úvěru. Aby mohla být monetární politika použita, musí proto být rozvinut tržní mechanismus a v rámci něj zejména peněžní oběh a trh peněz, a dále pak úvěrový systém a trh kapitálu. Státní orgány musí mít možnost vstupovat na trh peněz a kapitálu jako jeden z jejich účastníků. V závislosti na to se objevuje další předpoklad monetární politiky, a to existence centrální monetární autority (centrální banky), která se musí nalézat ve státním vlastnictví a která má výlučně pravomoci týkající se emise peněz.

Centrální banka může provádět dva typy monetární politiky, a to expanzivní a restriktivní. V souvislosti s tím je nutné si uvědomit, že změny v nabídce peněz probíhají v závislosti na změnách poptávky po penězích [6].

2) Fiskální politika

Je úzce spojena s rozpočty ústřední vlády a orgánů místní správy. Tím, jak státní orgány odčerpávají od ostatních tržních subjektů peněžní částky, mění směr jejich použití a tím stejně jako monetární politika ovlivňují výstupy ekonomiky. Změny v užití peněz mění tržní signály, které získávají tržní subjekty v cenách výrobků. Výrobci i domácnosti přizpůsobují své chování tržním signálům a v ekonomice se tím mění tempo růstu a úroveň zaměstnanosti. Politika se skládá ze dvou částí:

- způsob zdanění – například snížení daní v jednom odvětví a zvýšením daní v jiném odvětví vede k rychlejšímu rozvoji odvětví, kde došlo ke snížení daní,
- výdaje z jednotlivých rozpočtů – výdaje státních orgánů zvyšují úroveň agregátní poptávky, a to se může projevit v růstu cen či tempu růstu produktu, úrovni zaměstnanosti a rovnovážnosti vztahů se zahraničím [1].

3) Důchodová politika

Důchodovou politikou stát působí na ceny výrobních faktorů, zejména na mzdy a zisky. Orgány státu zpravidla ovlivňují výši mzdových sazeb a cen, takže zisky jsou ovlivňovány nepřímou. Také politika působí na vývoj cen výrobků, služeb a vývoj výrobních faktorů a dále má vliv i na ostatní cíle stabilizační politiky státu. Státní orgány mohou:

- zavést přímou administrativní kontrolu mezd a cen – kontrolou lze stanovit maximální možné přírůstky mezd a cen v určitém období včetně zmrazení růstu.
- podporovat dohody firem (zaměstnavatelů) a odborů (zaměstnanců) o přírůstcích mezd a cen.

4) Vnější hospodářská politika

Sestává z vnější měnové a obchodní politiky. Tato politika je zaměřena na zajištění rovnovážných vztahů národní ekonomiky se zahraničím. Snaha o zajištění však může mít dopady na cenovou stabilitu, zaměstnanost a růst národního hospodářství. Pomocí obchodní politiky stát reguluje toky výrobků a služeb, které plynou přes hranice země. K tomu používá nástroje přímé a nepřímé, jako je celní politika a určování kvót výrobků

pro dovoz a vývoz za určité období. Pomocí měnové politiky reguluje měnové kurzy, tím působí na toky výrobků a služeb a na příliv a odliv kapitálu. Na změny v měnových kurzech mají vliv také opatření vnější obchodní politiky a monetární, fiskální a důchodové politiky [6].

3.3.4 Typy hospodářské politiky

Existují tři historické typy hospodářské politiky, podle toho, jak řeší vzájemný vztah tržního mechanismu a státní regulace, a jaký důraz kladou na jednotlivé cíle stabilizační hospodářské politiky. Rozdělujeme typy na:

- Keynesiánský typ – tento typ je spojen se jménem anglického ekonoma J. M. Keynese a vychází z modelu určení důchodů. Keynesiánci požadují, aby státní orgány pružně reagovaly na vývoj hospodářství a korigovaly plynule svými opatřeními poruchy v ekonomice. Vláda má zasahovat permanentně a neustále doladovat chod ekonomiky. Keynesiánci mají za hlavní cíl vysoký stupeň zaměstnanosti, kdy říkají, že všichni lidé, kteří chtějí pracovat a práci hledají, by ji také měli nalézt. Aby bylo možno zajistit dostatečný stupeň zaměstnanosti, musí nabídce na trhu odpovídat dostatečně rozsáhlá poptávka. Keynesiánský typ hospodářské politiky považuje za nejdůležitější nástroj fiskální politiky.
- Klasický a neoklasický typ – podle klasiků a neoklasiků by měl stát vytvářet podmínky pro fungování tržního mechanismu. Stát má stanovit přesná a platná pravidla pro tržní subjekty a minimalizovat permanentní státní regulaci. Hlavní podmínkou činnosti tržního mechanismu je cenová stabilita. Cenová stabilita a dobře fungující mechanismus zajistí i druhý cíl, a to je dostatečná zaměstnanost. Stát má stabilitě pomáhat stálým růstem nabídky peněz v souladu s dlouhodobým tempem růstu hospodářství. Proto je největší důraz kladen na monetární politiku.
- Neokeynesiánský typ – za svůj hlavní cíl považuje dostatečnou zaměstnanost a obrací svou pozornost i k cenové stabilitě. Na cenovou stabilitu má stát působit regulací nabídky peněz. Z toho vyplývá, že neokeynesiánci chtějí působit na hospodářství vhodnou kombinací monetární a fiskální politiky [11].

4 Fiskální politika

4.1 Definice fiskální politiky

Fiskální politikou se rozumí proces utváření daňové soustavy a veřejných výdajů s cílem napomoci utlumit výkyvy hospodářského cyklu a přispět k zachování rostoucí ekonomiky s vysokou zaměstnaností bez vysoké a kolísavé inflace [2].

Opatření fiskální politiky, která se zabývá daněmi a veřejnými výdaji, mají ve spolupráci s opatřeními monetární politiky za cíl rychlý ekonomický růst při vysoké zaměstnanosti a stabilních cenách.

4.2 Nástroje fiskální politiky

Státní orgány působí na vývoj hospodářství tím, že mění strukturu a výši rozpočtových příjmů a výdajů. Tyto příjmy a výdaje se mohou provádět automaticky na základě pravidel, které příslušný orgán přijal. Pokud pravidla nejsou stanovena, vyžaduje výdaj nebo příjem jednorázové rozhodnutí státních orgánů.

Podle toho, zda je, nebo není pro výdaj či příjem jednorázové rozhodnutí, rozlišujeme vestavěné (automatické) stabilizátory nebo záměrná (diskrétní) opatření.

a) Záměrná (diskrétní) opatření

Vyžadují jednorázová rozhodnutí příslušného státního orgánu. Tato rozhodnutí jsou:

- změna daňových sazeb,
- změna ve struktuře výdajů státního rozpočtu,
- změna ve výši jednotlivých položek rozpočtových výdajů.

Parlament musí schválit, jaké daně a v jaké výši se mají vybírat a také každoročně schvaluje strukturu rozpočtových výdajů a jejich výši. Tyto změny mají vliv na agregátní poptávku a nabídku a ty následně vyvolají změny ve velikosti reálného produktu, zaměstnanosti a cenové hladiny [12].

b) Vestavěné (automatické) stabilizátory

Vestavěné stabilizátory jsou nástroje fiskální politiky, které automaticky fungují při změně HDP a zmírňují jeho kolísání. Smyslem je zajistit, aby disponibilní důchod

kolísal méně než HDP [3]. Jde tedy o opatření fiskální politiky, která po zavedení působí v hospodářství automaticky a nevyžadují žádná další rozhodnutí státních orgánů. Vláda stabilizátory instaluje do hospodářství, aby pomáhaly trhu zajistit efektivní využití výrobních zdrojů a aby skutečně vyrobený produkt se odchyloval od potenciálního produktu co nejméně. Z toho vyplývá, že stabilizátory mají přispívat k minimalizaci hospodářského cyklu.

Mezi vestavěné stabilizátory patří:

- progresivní daň z příjmu,
- pojištění v nezaměstnanosti,
- státní výkup zemědělských přebytků,
- podpora cen zemědělské produkce.

Progresivní daň z příjmu

Na začátku parlament schválí daňový zákon a to je diskrétní opatření. Zákon obsahuje v případě progresivní daně pravidlo, že procento příjmu odvedené státu v dani roste rychleji než příjem. V okamžiku, kdy začne být zákon uplatňován, působí daň jako vestavěný stabilizátor. Oslabuje výkyvy v koupěschopné poptávce a ve velikosti reálného produktu.

V rozmachu rostou příjmy obyvatelstva i firem. Míra zdanění se zvyšuje s rostoucími příjmy, oslabuje se tak růst agregátní poptávky, což má vyvolat zpomalení růstu reálného produktu.

V době recese příjmy obyvatelstva i firem klesají. Důchody se tím dostávají do nižších daňových pásem a snižuje se jejich zdanění. Nižší pokles agregátní poptávky omezí velikost mezery produktu [12].

Pojištění v nezaměstnanosti

Parlament opět nejdříve tento zákon schválí a opět jde o diskrétní opatření. Zákon také obsahuje výši pojistného, výši podpor v nezaměstnanosti a dobu nároku na podporu. Po zavedení zákona začne působit pojištění v nezaměstnanosti jako vestavěný stabilizátor. Jeho funkcí je vyrovnávat výkyvy v agregátní poptávce, výkyvy v nezaměstnanosti související s hospodářským cyklem.

V rozmachu se zvyšuje zaměstnanost a roste agregátní poptávka. Při předpokladu toto tempo růstu přibrzdit a rozložit na delší dobu, zaměstnaní lidé platí pojištění v nezaměstnanosti. O výši pojistky se snižují jejich příjmy a zpomaluje se růst agregátní poptávky.

V recesi roste nezaměstnanost, klesají příjmy a poptávka. Nezaměstnaným, kteří se předtím pojistili, jsou vypláceny podpory. Ty zpomalují pokles agregátní poptávky a působí proti recesi.

Očekávaným výsledkem vestavěného stabilizátoru je zmenšení míry kolísání ve velikosti poptávky a ve velikosti reálného produktu [12].

4.3 Bezprostřední cíle fiskální politiky

Rozlišujeme cíle fiskální politiky na zprostředkující a hlavní. Zprostředkující cíle představují agregátní poptávka a agregátní nabídka, které mají svou výší a strukturou vytvářet předpoklady pro naplnění hlavních cílů, kterými jsou rovnovážný produkt, plná zaměstnanost, cenová stabilita a vnější ekonomická rovnováha. Nejdůležitějšími nástroji při naplňování cílů fiskální politiky jsou vládní příjmy a vládní výdaje. Fiskální politika je součástí širěji pojaté hospodářské politiky a její výsledky proto závisejí nejen na ní samotné, ale na účinnosti dalších složek hospodářské politiky, zejména monetární politiky.

Rozlišujeme dva typy fiskální politiky [14]:

- expanzivní typ,
- restriktivní typ.

4.4 Expanzivní a restriktivní fiskální politika

Nástroje fiskální politiky jsou:

1. Expanzivní fiskální politika
 - růst vládních výdajů,
 - růst transferových plateb,
 - pokles zdanění.
2. Restriktivní fiskální politika
 - snížení vládních výdajů,
 - pokles transferových plateb,
 - růst zdanění.

Expanzivní fiskální politika

U expanzivní fiskální politiky jde o situaci, kdy se ekonomika nachází pod svým potenciálním produktem a existuje nezaměstnanost. Vláda v této situaci může například podpořit ekonomiku tím, že zvýší vládní výdaje do infrastruktury. Když vláda zvýší vládní nákupy a tím se křivka agregátní poptávky posune doleva, reálný produkt vzroste. Zvýšenou produkci musí někdo vyrobit, proto klesne nezaměstnanost. Klesající nezaměstnanost také znamená, že v ekonomice vzroste disponibilní důchod, který může být použit na spotřebu. Růst spotřeby pak může vyvolat další růst produktu, jedná se tedy o multiplikační efekty. S růstem reálného produktu vzroste také cenová hladina. Toto platí pouze pro krátké období.

V dlouhém období bude situace odlišná, dlouhodobá rovnováha se vždy nachází na potenciálním produktu. Časem zaměstnanci zjistí, že cenová hladina se zvýšila a současně jejich nominální mzdy se nezměnily, případně jsou na nižší úrovni než cenová hladina. Díky tomu jim klesla reálná mzda. S tím se zaměstnanci nebudou chtít smířit a budou požadovat nárůst nominální mzdy. Růst nominálních mezd bude pro podnikatele znamenat růst výrobních nákladů. Křivka krátkodobé nabídky se proto posune nahoru. Reálný produkt se díky tomu vrací zpět na svou dlouhodobou úroveň, na potenciální produkt. Nezaměstnanost se také vrátí na svou dlouhodobou úroveň, na přirozenou míru nezaměstnanosti. Jediným dopadem dlouhodobé fiskální expanze bude růst cenové hladiny.

V závěru to lze shrnout tak, že fiskální expanze v krátkém období může vést k růstu reálného produktu, k poklesu nezaměstnanosti a k růstu cenové hladiny. V dlouhém období však dojde pouze k růstu cenové hladiny.

Restriktivní fiskální politika

V krátkém období snížení vládních výdajů povede k poklesu agregátní poptávky, reálný produkt klesá a roste nezaměstnanost. Lidem klesá disponibilní příjem a omezují svou spotřebu. Dochází opět k multiplikovanému poklesu reálného produktu, a proto v krátkém období klesá cenová hladina.

V dlouhém období však vlivem vysoké nezaměstnanosti klesne nominální mzda. Firmy snižují ceny svých výrobků, protože jim klesají náklady. Křivka krátkodobé nabídky se posune dolů. Reálný produkt se vrací na svou dlouhodobou rovnováhu, k potenciálnímu

produktu. Také nezaměstnanost se vrací na svou dlouhodobou úroveň, k přirozené míře nezaměstnanosti. Jediná cenová hladina klesá.

Opět lze říct, že fiskální restrikce povede v krátkém období k poklesu reálného produktu, k růstu nezaměstnanosti a k poklesu cenové hladiny. V dlouhém období však dojde jen k poklesu cenové hladiny [13].

4.4.1 Bariéry účinnosti fiskální politiky

- a) časové zpoždění – výrazné zpoždění opatření, hlavně v diskreční politice,
- b) efekt vytěsňování – v důsledku expanzivní politiky dochází k růstu poptávky po penězích, díky tomu rostou úrokové sazby, a to má za následek pokles soukromých investic,
- c) veřejný dluh a péče o něj [12].

4.5 Názory na fiskální politiku

Fiskální politika ovlivňuje HDP a cenovou hladinu, ale její účinky nejsou jednoznačné. Dlouhodobě je spíše neúčinná, protože neustálé zvyšování vládních výdajů nevede k růstu HDP. Krátkodobě může být ale fiskální politika účinná, a to v případě, že se ekonomika nachází hluboko pod potenciálním produktem.

Přístupy k fiskální politice lze rozdělit na:

a) Klasický přístup

Prosazuje pravidlo vyrovnaného rozpočtu. Domnívá se, že cenová hladina je pružná, že ekonomické subjekty netrpí cenovou iluzí, že ekonomika dosahuje úrovně potenciálního produktu. Růst vládních výdajů zcela vytěsňuje soukromé spotřební a investiční výdaje.

b) Keynesiánský přístup

Vychází z názoru, že s růstem disponibilního důchodu klesá hodnota mezního sklonu ke spotřebě, čili dochází k poklesu hodnoty spotřebních výdajů a agregátní poptávky. Tento přístup nevyklučuje deficity veřejných rozpočtů.

c) Monetaristický přístup

Stát využíváním fiskální politiky oslabuje soukromou iniciativu, kdy fiskální expanze vede k inflaci, restrikce k nezaměstnanosti. Monetaristé vytvořili myšlenku negativní důchodové daně, která říká, že pokud by disponibilní důchod člověka byl státem zaručený příjem, potom by mu stát daný rozdíl dorovnal. Daň by se platila až z příjmů převyšující tento zaručený příjem.

d) Teorie racionálních očekávání

Ekonomické subjekty si na státní zásahy zvyknou a přizpůsobí jim svá očekávání. Expanze vede k růstu cenové hladiny, restrikce k poklesu cenové hladiny.

e) Ekonomie strany nabídky

Obdobně jako monetaristé zdůrazňují ekonomii strany nabídky demotivující vliv vládních výdajů a vysokých daní na podnikatelskou aktivitu [3].

4.6 Státní rozpočet

Stát je reprezentován různými orgány a institucemi. S ohledem na jednotlivé subjekty, které tvoří státní aparát, se dají veřejné finance rozdělit na:

- státní rozpočet – centralizovaný peněžní fond, který je utvářen, rozdělován a používán ústředními státními orgány,
- rozpočty orgánů místní správy,
- speciální fondy – vytvářejí je státní orgány k přesně vymezeným účelům, jsou to převážně fondy související se sociálním zabezpečením a nesmějí být použity na jiné než stanovené cíle,
- finance státních podniků – svým charakterem se blíží financím soukromých firem [11].

Skutečná vládní rozpočtová bilance vyjadřuje vlivy jak dočasných, tak trvalých faktorů. Dočasné faktory zahrnují přechodné vlivy, jako například transferové platby. Dočasné faktory na rozpočet mohou zahrnovat na straně příjmů daňové prázdny a vypořádání, dočasná snížení příspěvků sociální povahy, nižší příjmy plynoucí ze

soudního rozhodnutí. Na straně výdajů jde o prodeje reálných aktiv, neobvyklé situace (povodně, zemětřesení), výdaje plynoucí ze soudního rozhodnutí.

Naopak trvalé faktory se týkají položek na straně příjmů a výdajů, které lze očekávat za normálních podmínek, kterými se rozumí absence vnějších šoků a fungování ekonomiky při nízké nebo stabilní míře inflace.

Při hodnocení nebo formulování fiskální politiky vzniká riziko, že při nerozlišení mezi dočasnými a trvalými faktory na vládní rozpočtovou bilanci, vláda bude svými fiskálními opatřeními reagovat neadekvátním způsobem na rozpočtový vývoj, který by se sám upravil během hospodářského cyklu. Diskreční politiky zaměřené na korekci krátkodobých vlivů se mohou vzájemně popírat:

- případná změna politik může znejistit soukromé subjekty a mít destabilizační vliv na finanční trhy,
- rozpočtové deficity, nejsou-li pod kontrolou, mohou vést k neudržitelné akumulaci dluhu ve středním období.

Rozlišování přechodných a trvalých vlivů na rozpočtovou bilanci je považováno za důležité při sledování střednědobé orientace fiskální politiky. K tomu bylo vyvinuto několik analytických technik, které sledují jeden ze dvou možných přístupů:

- přístup „*zdola nahoru*“ – snaží se vzájemně odlišit jednotlivá opatření fiskální politiky a vliv cyklu a vysvětlit různé příčiny změn rozpočtové bilance,
- přístup „*shora dolů*“ (Alternativní přístup) – spočívá v odhadu strukturální bilance jako reziduální bilance po vyčištění skutečné bilance od odhadovaných rozpočtových důsledků hospodářského cyklu. Strukturální bilance je charakterizována jako vyjadřující diskreční záměry fiskální politiky [4].

4.6.1 Příjmy státního rozpočtu

Základní formou jsou daně, které tvoří převážnou část příjmů. Daň je povinná platba, kterou subjekt odvádí do státního rozpočtu ve stanovené výši a lhůtě. Mohou sem

patřit například příjmy z průmyslových státních podniků či z poskytování veřejných služeb.

Rozpočtové příjmy:

- daně,
- přijaté úroky, příjmy z pronájmu majetku,
- příjmy z prodeje majetku,
- přijaté dotace [11].

4.6.2 Výdaje státního rozpočtu

Dělíme je na transfery a výdaje na nákup výrobků a služeb.

Transferem se rozumí výdaj ze státního rozpočtu, za který státní orgány nezískají od příjemce žádný výrobek ani službu. Transferovými platbami jsou například podpory v nezaměstnanosti, výplaty starobních a invalidních důchodů. Transferové platby jsou zčásti hrazeny z daňového příjmu. Plátce daně není obvykle totožný s příjemcem transferu, to znamená, že stát tak přerozděluje důchody ve společnosti.

Rozpočtové výdaje:

- výdaje sociálního charakteru v podobě transferových plateb,
- vládní nákupy na školství, zdravotnictví, obranu státu apod.,
- transferové platby podnikům v podobě subvencí v oblastech dopravy, zemědělství a podpory exportu,
- úrok z veřejného dluhu [11].

4.6.3 Deficit státního rozpočtu

Rozlišujeme strukturální a cyklický deficit, a to podle toho, jak deficit vzniká. Vestavěné stabilizátory mají vytvářet přebytek státních příjmů nad výdaji, v době recese mají vytvářet rozpočtový deficit. Pokud jsou stabilizátory dobře vestavěny, nedochází k inflaci a k mnoha recesím, měl by být státní rozpočet vyrovnán.

- a) První deficit se nazývá cyklický, který vzniká automaticky jako výsledek průběhu hospodářského cyklu. Recese vedou k poklesu vládních příjmů a k růstu cyklického

deficitu. Následné hospodářské oživení a konjunktura vedou k růstu vládních příjmů a k snížení cyklického deficitu. Cyklický deficit odráží automatické změny ve výši daní a rozpočtových výdajů, ke kterým dochází v souvislosti s cyklickými výkyvy reálného produktu, nezaměstnanosti a cenové hladiny. Cyklický deficit je vzhledem k ekonomice neutrální, protože deficit z doby recese je vyrovnán v průběhu hospodářského cyklu v době rozmachu.

- b) Druhý typ se nazývá strukturální deficit a je to deficit, který zbývá po separování vlivu hospodářského cyklu. Je počítán při zohlednění současných úrovní vládních výdajů a daňových sazeb za předpokladu, že ekonomika funguje na úrovni potenciálního produktu a nikoliv na úrovni skutečného reálně vyjádřeného produktu. Strukturální deficit vzniká, když dlouhodobě převažují výdaje nad příjmy. To nastává jako následek dlouhodobého podněcování hospodářského růstu expanzivními diskretními opatřeními ze strany státu. Opatření jsou v podobě nižších daní, vyšších výdajů. Deficit má záporný vliv na chod ekonomiky, snižuje soukromé investiční výdaje a může být příčinou inflace [4, 14].

K pokrytí deficitu má stát několik možností:

- snížit veřejné výdaje a ušetřené peníze použít na krytí deficitu,
- půjčit si,
- zvýšit daně,
- emitovat nové peníze.

Ke krytí deficitu si stát může půjčit a může tak učinit dvojitým způsobem:

- a) Na trhu cenných papírů může prodat státní cenné papíry. Majitelem mohou být domácnosti, soukromý podnikatelský sektor, finanční organizace nebo oficiální držitelé v podobě ostatních státních orgánů. Prodej a nákup na trhu úzce souvisí s operacemi na volném trhu.
- b) Půjčkou od jiného státního orgánu, přičemž státní cenné papíry neprocházejí trhem [3].

Opakovaným deficitem státního rozpočtu vzniká státní dluh. Společně s dluhy rozpočtů orgánů místní správy a dalších státních institucí je součástí veřejného dluhu. Též se používá výraz hrubý veřejný dluh. Čistý veřejný dluh vyjadřuje výši závazků státu po odečtení všech pohledávek státu. Závazky státu jsou představovány nejrůznějšími příčinami, těmi hlavními jsou deficity veřejných rozpočtů. Pokud si stát od někoho půjčí, je mu zavázán a vzniká mu závazek. Závazek státu je úročen, proto stát musí platit rovněž úroky z veřejného dluhu a ty jsou součástí veřejných výdajů [10].

Stát si na pokrytí deficitu ve většině případů půjčuje na finančních trzích. Provádí to formou operací na volném trhu, a proto státní orgány konkurují na těchto trzích soukromým investorům. Tato činnost vyvolává efekt vytěsňování soukromých investic. U cyklického deficitu se efekt vytěsňování soukromých investic střídá s efektem vtahování soukromých investic v době, kdy státní rozpočet vykazuje rozpočtový přebytek. Proto efekt vytěsňování je střídán efektem vtahovacím, státní rozpočet je vyrovnán a cyklický deficit nemá vliv na dlouhodobý rozvoj hospodářství.

Strukturální deficit ale není vyvážen přebytky státního rozpočtu v dalších letech. Má tedy pouze vytěsňovací efekt, a tudíž jen negativní následky. Vyvolává růst úrokových sazeb, pokles soukromých investičních výdajů s dlouhodobým oslabením růstu reálného produktu a zaměstnanosti při růstu cenové hladiny.

Stát ale nemusí hledat prostředky k pokrytí deficitu jen na finančních trzích. Lze je najít i u centrální banky. Centrální banka emituje peníze a vládě díky tomu poskytne dostatečné prostředky ke krytí deficitu. Na druhou stranu se tímto státní orgány zadlužují. Pokud je deficit kryt tímto způsobem, dochází k bezdůvodnému růstu množství peněz v ekonomice a díky tomu roste cenová hladina, nebo-li inflace. Aby se takovému důsledku zabránilo, má centrální banka v řadě zemí relativně nezávislé postavení na ostatních státních orgánech [1].

4.6.4 Funkce rozpočtu

- alokační funkce – zabezpečuje soustředění finančních zdrojů na určité akce, jako je řešení otázek obrany a životního prostředí,

- přerozdělovací funkce – funkce je zaměřena na řešení nežádoucích disproporcí a nerovností,
- stabilizační funkce – značí ovlivňování funkce hlavních makroekonomických veličin [14].

5 Monetární politika

5.1 Definice monetární politiky

Monetární politika znamená ovlivňování množství peněz v oběhu. To znamená ovlivňování nabídky peněz, výše úrokových měr a měnového kurzu. Na tyto veličiny lze působit řadou nástrojů, a to prostřednictvím diskontní a lombardní sazby, operací na volném trhu, povinnou mírou devizových rezerv a v neposlední řadě i stanovením pravidel pro podnikání bank a finančních institucí nebo nákupem či prodejem devizových rezerv.

Za konečné cíle lze považovat ovlivňování vývoje HDP a nezaměstnanosti, vývoj inflace a platební bilance. Hlavním a konečným cílem monetární politiky je ovlivňovat výši inflace, a to na co nejnižší úrovni.

Za zprostředkující cíle lze označit množství peněz v oběhu, výše úrokových měr a měnový kurz a platí, že pokud změníme hodnoty ukazatelů, změníme tím i konečné cíle. Předpokladem je existence centrální banky, která se musí nalézat ve státním vlastnictví a která má výlučné pravomoci ohledně emise peněz [3, 11].

5.2 Nástroje monetární politiky

a) Přímé (administrativní) nástroje

- *Regulace investičního úvěru*

Pokud chce zájemce o investiční úvěr od banky úvěr vyšší než je státem stanovený limit, musí žadatel předložit bance souhlas státních orgánů, že banka smí úvěr v této výši poskytnout. Rozhodnutí o poskytnutí investičního úvěru a podmínky, za kterých bude úvěr poskytnut, jsou v rámci státem daných omezení záležitostí banky.

- *Regulace spotřebního úvěru*

Státní orgány mohou například stanovit maximální dobu splatnosti spotřebního úvěru. Rozhodnutí o poskytnutí spotřebního úvěru a podmínky, za kterých bude úvěr poskytnut, jsou v rámci státem daných omezení výhradou banky [6].

- *Další nástroje*

Dále mohou státní orgány požadovat od bank měsíční zprávy o úvěrech poskytnutých nad stanovený limit, mohou určit bankám úvěrové limity, stanovit maximální přípustné rozpětí mezi diskontní sazbou a úroky, které požadují obchodní banky od svých klientů apod.

b) Nepřímé (tržně orientované) nástroje

- *Povinné minimální rezervy bank*

Státní orgány mohou stanovit bankám povinnost, aby část svých aktiv uložily na běžném účtu u centrální banky. Aktiva mohou být uložena v hotovosti, ale i v jiných formách. Velikost rezerv se odvozuje ze stanovené části vkladů. Míra rezerv může být stanovena selektivně, čím jsou depozita likvidnější, tím vyšší částku aktiv vyžaduje centrální banka blokovat v rezervách. Povinná míra rezerv má vliv na objem nabídky peněz. Zvýšení míry rezerv sníží nabídku úvěrů ze strany obchodních bank. Snížení rezerv má opačné účinky. Úpravy povinné míry rezerv mění úvěrovou schopnost bank, proto centrální banka nepoužívá míru rezerv jako nástroj stabilizační hospodářské politiky příliš často.

- *Operace na volném trhu*

Operace na volném trhu jsou hlavním měnovým nástrojem. Mají zpravidla podobu repo operací. Při těchto operacích přijímá centrální banka od ostatních bank přebytečnou likviditu a za to bankám předává dohodnuté cenné papíry. Tím se obě strany zavazují, že po uplynutí doby splatnosti proběhne reverzní transakce, kdy centrální banka vrátí věřitelské bance zapůjčenou jistinu zvýšenou o dohodnutý úrok a věřitelská banka vrátí

centrální bance poskytnutý kolaterál. Jde o krátkodobé operace, proto je z hlediska měnové politiky chápána jako klíčová repo sazba odpovídající základní době trvání.

Při těchto operacích centrální banka prodává nebo nakupuje státní cenné papíry. Pokud nabízí centrální banka státní cenné papíry, vstupuje do konkurence s ostatními zájemci o volné peněžní zdroje. Při daném množství lze očekávat, že se zvýší konkurence na straně poptávky a výsledkem bude růst ceny peněz, tj. úrokových sazeb. Mimo jiné to má vliv i na množství peněz v ekonomice. Pokud prodá centrální banka cenné papíry, odčerpá část nabídky peněz z trhu a sníží se tak množství peněz na trhu [6].

Operace na volném trhu nemají vliv na fiskální politiku. V zásadě jsou tyto operace orientovány na tři různé cíle:

- *Cílová úroveň M1* – držitelé cenných papírů drží celkovou částku bankovních účtů a oběživa na předepsané úrovni. V případě, že M1 je větší než cíl, pak se cenné papíry prodávají, což snižuje monetární báze a tak se snižuje M1.
- *Cílová úroková míra* – držitelé cenných papírů sledují krátkodobou úrokovou míru na předepsané úrovni. Pokud je úroková míra větší než cílová, nakupuje se více cenných papírů. To vede k poklesu této úrokové míry a naopak.
- *Cílová úroveň HDP* – v případě, že je skutečný HDP vyšší než cíl, prodávají se cenné papíry, což zvyšuje úrokovou míru, která potom drží ekonomiku na nižším HDP. Naopak, když je HDP nižší než cíl, nakupují se cenné papíry, úroková míra klesá a ekonomika vzrůstá [10].

- *Diskontní politika*

Tato politika souvisí s emisní funkcí centrální banky. Diskontní sazba je úroková míra, za kterou centrální banka poskytuje obchodním bankám úvěry. V případě potřeby mohou získat obchodní banky u centrální banky dodatečné peněžní prostředky v podobě úvěrů. Poptávku obchodních bank reguluje centrální banka mimo jiné i výší požadovaných úroků. Od růstu diskontní sazby centrální banka očekává pokles poptávky po svých úvěrech a tím omezí úvěrové zdroje obchodních bank a sníží nabídku peněz ostatním subjektům v ekonomice. V případě poklesu diskontní sazby se dostaví opačné účinky [14].

Centrální banka má několik nástrojů, jakými ovlivňuje nabídku peněz:

➤ Diskontní sazba

Je úroková sazba, za kterou centrální banka přímo půjčuje peníze komerčním bankám a dalším finančním institucím. Hodnota diskontní sazby působí na hodnotu úrokové sazby komerčních bank a institucí. Dané sazby mají vliv na poptávané množství peněz domácnostmi a firmami.

➤ Lombardní sazba

Je sazba, za kterou centrální banka půjčuje komerčním bankám, které u ní zastavují cenné papíry. Komerční banky tuto půjčku využívají při aktuálním nedostatku finančních prostředků. V České republice se moc nepoužívá.

➤ Repo sazba

Je to operace, kdy centrální banka emituje cenné papíry, které prodává komerčním subjektům, přičemž se centrální banka zavazuje, že tyto cenné papíry odkoupí zpět v určité době nebo do určité doby za cenu zvýšenou o úrokovou míru, tzv. repo sazbu. V České republice je repo sazba hlavní sazbou, která ovlivňuje výši úrokových sazeb komerčních bank. Platí, že úroková míra komerčních bank nebude nižší než repo sazba centrální banky.

➤ Nákup a prodej domácí a zahraniční měny

Pokud centrální banka prodává nebo nakupuje domácí měnu za zahraniční měnu, ovlivňuje tím devizový kurz. Tyto nákupy a prodeje mohou být promptního rázu, termínového rázu nebo kombinací těchto obchodů [3].

5.2.1 Konkrétní postupy centrálních bank

Mezi základní funkce centrálních bank se řadí:

- kontrola inflace,
- kontrola úrovně investování prostřednictvím úrokové míry,
- stabilizace devizových kurzů [10].

Centrální banky mají určité způsoby a postupy, kterými provádějí monetární politiku. Jde o aktivistickou měnovou politiku, politiku implicitní nominální kotvy, politiku inflačního cílování a politiku pevného růstu měnové zásoby.

a) Aktivistická měnová politika

Při aktivistické měnové politice centrální banky reagují na vývoj HDP a snaží se prostřednictvím měnové politiky vývoj ovlivnit. V době recese nebo za situace nízkého růstu HDP centrální banky zvyšují množství peněz v ekonomice, aby tuto situaci odvrátily. Pokud se bude ekonomika nacházet v úrovni potenciálního produktu a při zvyšování agregátní poptávky, je zde nebezpečí, že bude docházet k růstu cenové hladiny a centrální banky omezí množství peněz. Tato politika má dva problémy, a to informační zpoždění a existence racionálních očekávání. Při problému informačního zpoždění, jde o to, že centrální banky se o vývoji HDP dozívají s určitým zpožděním až čtvrt roku. Důsledky změn se neprojeví hned. Pokud centrální banka zareaguje na tuto změnu se čtvrtletním zpožděním, zvýší množství peněz v oběhu. Dojde k poklesu úrokové míry a investoři zareagují vyššími investicemi, spotřebitelé vyššími půjčkami a spotřebou, kapitál svým odlivem a znehodnocením měny dojde k vyššímu vývozu. V případě existence racionálních očekávání, ekonomické subjekty se budou snažit získat informace o budoucím vývoji inflace, protože tento údaj je pro jejich rozhodování velmi důležitý. Vývoj inflace rozhodne o tom, za jakou cenu mají prodávat finální statky, nakupovat vstupy, prodávat své výrobní faktory, za jakou nominální úrokovou míru si půjčovat. Pokud budou mít subjekty informace, že centrální banka zvýší množství peněz v oběhu, je zřejmé, že to povede k růstu cenové hladiny, proto zakomponují očekávaný růst do svých plánů [3].

b) Politika implicitní nominální kotvy

Při politice implicitní nominální kotvy centrální banka stanoví určitý nominální ukazatel a jeho hodnotu, kterou se zaváže dodržovat. Nejčastěji je jako ukazatel používán nominální kurz. Pevný nominální kurz vede k tomu, že se nezvyšují ceny dováženého zboží. Na druhou stranu ale tento kurz vyžaduje, aby se ceny domácích statků příliš neměnily. Pokud dochází k růstu cen domácích statků, tlak na znehodnocování domácí měny přiměje centrální banku nakupovat domácí měnu, aby tento pevný kurz udržela. To ovšem vede k omezování množství peněz v oběhu a k poklesu HDP. Zhodnocování měny naopak vede k přílivu zahraničního kapitálu

a nutí centrální banku nakupovat zahraniční měnu. To vede k růstu množství peněz v oběhu a k vyšší inflaci. Za situace pevných měnových kurzů došlo k většině finančních krizí, proto se kotva nepoužívá.

c) Politika inflačního cílování

Politika inflačního cílování je politikou, která se nejvíce používá. Centrální banka stanoví nějakou hodnotu inflace a zaváže se činit vše proto, aby závazek dodržela. Výhodou politiky je její srozumitelnost, kdy centrální banka ekonomickým subjektům jasně říká, jakou míru inflace chce mít, a subjekty s touto inflací mohou počítat ve svém rozhodování. K tomu, aby byl splněn inflační cíl, musí centrální banka odhadnout tempo růstu HDP a podle toho přizpůsobit tempo růstu peněžní zásoby. Pokud se banka zmýlí a skutečné tempo růstu HDP bude nižší než odhadnuté, bude skutečná inflace vyšší než inflace odhadnutá centrální bankou a naopak. Chce – li centrální banka dodržet inflační cíl, musí provádět aktivistickou politiku, to znamená měnit množství peněz v oběhu, zvyšovat a snižovat úrokovou míru.

d) Politika pevného růstu měnové zásoby

Pokud se reálný HDP zvyšuje, což znamená, že roste množství statků vyprodukovaných v ekonomice, dochází ke zvyšování rovnovážné úrovně produkce. Díky růstu HDP budou chtít lidé provádět více transakcí a vzroste poptávka po penězích. Pokud se nezmění nabídka peněz, musí se buď zvýšit rychlost obratu peněz, anebo to povede k růstu úrokové míry. Růst úrokové míry vede k poklesu investičních výdajů, poklesu spotřebních výdajů a růstu úspor a dále k znehodnocení měny a poklesu čistého vývozu [3].

5.3 Bezprostřední cíle monetární politiky

Bezprostřední cíle jsou vymezeny stabilizační monetární politikou, a to konkrétně regulací množství peněz v oběhu a regulací úrokových sazeb. Pozornost je zde zaměřena na typy peněžní a úvěrové politiky, které může centrální banka provádět a jaké jsou účinky

na rovnováhu na peněžním trhu. Dále se zaměřuje na vzájemný vztah mezi regulací úrokových sazeb a ovlivňováním množství peněz v ekonomice.

Rozlišují se dva typy monetární politiky:

- expanzivní typ – zvyšování nabídky peněz,
- restriktivní – snižování nabídky peněz.

5.4 Expanzivní a restriktivní monetární politika

Expanzivní monetární politika

U expanzivní měnové politiky jde o situaci, kdy centrální banka nakoupila vládní cenné papíry a zvýšila tak peněžní zásobu. Zvýšení peněžní zásoby by za jinak stejných podmínek vedlo k tomu, že by klesla úroková míra. Peněžní zásoba by převýšila poptávku po penězích a v důsledku toho by klesla cena peněz, tedy úroková míra. Zvýšená peněžní zásoba povede k posunu křivky agregátní poptávky doprava. Roste tedy spotřeba domácností, kdy lidé drží více peněz, než si přejí, a proto utrácejí. Tím, jak klesá úroková míra, se firmám zlevňují jejich investice. Změní se tak bod rovnováhy, a tím vzroste zaměstnanost a vzroste i cenová hladina.

Monetární expanze přispěla k růstu zaměstnanosti a růstu reálného produktu, ale vzrostla také cenová hladina (inlace). Z toho vyplývá, že centrální banka nemůže dosáhnout současně všech svých konečných cílů. Toho stavu se dosáhne pouze v krátkém období.

V dlouhém období jde o situaci, kdy pracující zjistí, že jim klesá reálná mzda, neboť vzrostla míra inflace. Na to budou reagovat požadavky na zvýšení nominálních mezd. Růst nominálních mezd však zvyšuje náklady firem na výrobu. V důsledku toho se posune krátkodobá křivka agregátní nabídky nahoru. Produkt se v dlouhém období vrátí na svou potenciální úroveň, nezaměstnanost na přirozenou míru nezaměstnanosti a jediným dopadem bude růst cenové hladiny [13].

Z výše uvedeného vyplývá, že monetární expanze krátkodobě povede k růstu reálného produktu, poklesu nezaměstnanosti a růstu cenové hladiny. V dlouhém období však dojde pouze k růstu cenové hladiny.

Restriktivní monetární politika

V restriktivní monetární politice jde o situaci, kdy centrální banka prodala vládní cenné papíry a tím snížila peněžní zásobu. Snížení peněžní zásoby povede za jinak stejných podmínek k tomu, že poptávka po penězích bude převyšovat nabídku peněz a proto vzroste cena peněz, tj. úroková míra. Firmy omezují investice, neboť se jim v důsledku rostoucí úrokové míry přestávají vyplácet. Lidé omezují své nákupy. Křivka agregátní poptávky se posune doleva. Reálný produkt klesá, roste nezaměstnanost a cenová hladina se snižuje. Centrální banka opět není v krátkém období schopná dosáhnout všech svých konečných cílů současně.

V dlouhém období však vysoká nezaměstnanost povede k poklesu nominálních mezd. Firmy snižují ceny svých výrobků a krátkodobá křivka agregátní nabídky se posune dolů. Reálný produkt se opět vrací na svou potenciální úroveň, míra nezaměstnanosti na svou přirozenou míru a jediným dopadem bude pokles cenové hladiny.

V souhrnu tedy lze konstatovat, že monetární restrikce povede k poklesu reálného produktu, růstu nezaměstnanosti a poklesu cenové hladiny. V dlouhém období však dojde pouze k poklesu cenové hladiny [13].

5.5 Názory na monetární politiku

Lze rozlišit několik přístupů jednotlivých ekonomických škol:

a) Klasický přístup

Vychází z pružných cen vstupů a výstupů. Jsou – li kroky monetární politiky očekávané, ekonomické subjekty nežijí v iluzi a nemění své chování. Proto změna množství peněz v oběhu vede pouze ke změně cenové hladiny. Na chování subjektů má vliv jen neočekávaná změna množství peněz.

b) Neoklasický přístup

Připouští krátkodobou nepružnost cen vstupů a výstupů i krátkodobé mylné chápání vývoje cenové hladiny. Krátkodobě tedy může být monetární politika účinná, ale dlouhodobě nikoliv.

c) Keynesiánská přístup

V monetární expanzi, kdy se ekonomika nachází na hranici potenciálního produktu, vede k poklesu úrokových měr a tím k růstu investičních výdajů, spotřebních výdajů i čistého vývozu.

d) Monetaristická přístup

Přístup vychází z kvantitativní teorie peněz. Tvrdí, že dlouhodobě jsou peníze neutrální a navrhuje, aby centrální banky ponechaly tempo růstu peněz na konstantní úrovni [3].

5.6 Trh peněz

5.6.1 Definice a historie peněz

Peníze jsou cokoli, co slouží jako běžně přijímaný prostředek směny či placení. Všechny formy jsou brány jako platidlo ke kupování statků a služeb. V dřívějších dobách nabývaly formu komodit, ale časem se vyvinuly do podoby papírového oběživa a šekových účtů. Peníze se historicky vyvíjely v této posloupnosti:

➤ Naturální směna nebo používání peněz

Naturální směna spočívá ve výměně jednoho druhu statku za jiný statek. Postupem času se začaly směňovat statky za peníze. Tyto peníze pak se dále používají na nákup jiných statků.

➤ Komoditní peníze

Peníze se nejdříve jako prostředek směny objevily ve formě komodit. Jako peníze sloužily různé komodity, byly jimi hovězí dobytek, olej, pivo, zlato, stříbro atd. Komoditní peníze měly ale nevýhodu, například v nedělitelnosti či neskladovatelnosti. Postupem času byly brány jako komoditní peníze výlučně kovy, jako stříbro či zlato.

➤ Papírové peníze

Peníze byly na rozdíl od komodit samostatné a lidé si za ně mohli koupit cokoliv. Papírové peníze se začaly užívat, protože šlo o pohodlný prostředek směny. Jsou lehce přenosné a skladovatelné.

➤ Bankovní peníze

Bankovní peníze jsou peníze současnosti. Zařazují se sem i šeky vypisované na vklad v bance či jiné finanční instituci [12].

Složky nabídky peněz

- transakční peníze – nejdůležitější peněžní agregát, skládá se z položek skutečně používaných k transakčním účelům, k nákupu a prodeji. Zahrnuje mince a oběživo držené mimo banky, spolu se šekovými účty,
- mince – jsou používány jako drobné,
- papírové oběživo.

5.6.2 Peněžní funkce

Z peněžních funkcí se odvozují motivy držby peněz. Peníze plní následující funkce:

- prostředek směny – zprostředkovávají nákup a prodej zboží,
- zúčtovací jednotka – slouží k vyjádření cen směňovaného zboží, k vyjádření pohledávek a závazků,
- uchovatel hodnoty – jsou drženy jako jedna z forem majetku.

5.6.3 Poptávka po penězích

Hlavním motivem, proč člověk drží peníze a ztrácí úrok, je možnost nakupovat různé předměty. Poptávku po penězích můžeme rozdělit na dva důvody:

a) Transakční poptávka

Vyplývá z funkce peněz jako prostředku směny. Jednotlivé subjekty potřebují peníze na běžné nákupy výrobků a služeb, podniky na výplatu mezd atd. Tyto potřeby vytvářejí transakční poptávku po penězích.

b) Majetková poptávka

Vyplývá z funkce peněz jako uchovatele hodnoty. Ekonomické subjekty drží určitou část svého majetku v podobě peněz jako vysoce likvidní formy majetku. Přičemž existuje řada faktorů, které ovlivňují rozhodování subjektů. Jde hlavně o výnosy jednotlivých forem majetku a jejich cena.

c) Opatrnostní poptávka

Jde o poptávku, kdy lidé potřebují peníze ke krytí nenadálých situací, na neočekávané spotřební investiční a další výdaje. Opatrnostní poptávka závisí na úrokové míře. Čím vyšší bude úrok, o to větší část peněz budou lidé přicházet v případě, že peníze nechají v podobě peněz, tedy v podobě, kdy forma nepřináší žádný úrok [12].

U všech důvodů je důležitý vztah poptávky po penězích a úrokové sazby, protože úrok je nákladem na držbu peněz. Jestli budou úrokové sazby vysoké, je držba peněz nákladná a znamená ztrátu úroku. Subjekty budou držet méně peněz nebo si půjčovat. Tedy stručně řečeno, s růstem úrokové sazby se držba hotovosti nebo šekových depozit stává nevýhodnou.

Poptávka po penězích tedy vzniká na základě potřeby mít k dispozici prostředek směny. Oběživo a šekové účty jsou v držbě za účelem kupování statků a placení účtů. S růstem důchodů vzrůstá i hodnota kupovaných statků, a proto je potřeba většího množství peněz. Transakční poptávka bude citlivá na náklady držby peněz. Kromě této poptávky se drží peníze i z důvodů ochrany bohatství před výkyvy ekonomiky [12].

5.6.4 Nabídka peněz

Pod nabídkou peněz si lze představit tvorbu peněz. Hlavní části peněžní masy jsou depozitní peníze, proto je nabídka peněz spojena s bankovní soustavou.

Bankovní soustava

Bankovní soustava se skládá ze dvou okruhů, konkrétně z centrální banky a obchodních bank.

➤ Centrální banka

Může být složena z jedné banky nebo systému bank. Jde o instituci řízenou vládou, ale v některých zemích je na vládě nezávislá a samostatná ve svém rozhodování v oblasti měnové politiky. Mezi funkce banky patří finanční operace vlády, emise bankovek, poskytování úvěrů obchodním bankám, správa měnové rezervy a regulace činnosti obchodních bank. Centrální banka tedy vykonává čtyři základní funkce a to:

- *je bankéřem obchodních bank* – centrální banka přijímá vklady od obchodních bank a na jejich příkaz je převádí na účet jiných bank. Také poskytuje každé obchodní bance ekvivalent účtu, na který se zapisují šeky a je také prostředkem vypořádání dluhů obchodní banky vůči jiným bankám.
- *je bankou státu* – i stát potřebuje mít peníze na účtech, aby mohl vypisovat šeky. Na tyto účty plynou vybrané daně, cla a další příjmy státu a hradí se z něj výdaje státu. Česká republika má své účty u České centrální banky, která je také bankéřem státního rozpočtu.
- *reguluje nabídku peněz* – centrální banka předepisuje obchodním bankám uložení povinné rezervy. Tím sleduje zajištění stability bankovního systému a reguluje nabídku peněz,
- *reguluje peněžní trh* – jde o udržení úrokové sazby, podporu hospodářství nebo omezení inflace [5].

➤ Obchodní banky

Obchodní banky poskytují úvěry, přijímají vklady, vydávají obligace a akcie, provádějí různé služby klientům od vedení účtů, přes směnářské služby až po správu cenných papírů.

Obchodní banky jsou soukromé podniky, které hospodaří podle ziskového kritéria. Jejich činnost je ovlivňována ze strany vlády a centrální banky za účelem:

- *zabezpečovat stabilitu bankovní soustavy* – smyslem je vytvořit jistotu vkladatelům, zabránit masovému vybírání vkladů a hromadným bankovním bankrotům. K tomu slouží předpisy o vzniku banky, o povinném pojištění depozit a minimální rezervy.
- *regulovat tvorbu bankovních (depozitních) peněz* – regulace se provádí pomocí povinných rezerv [12].

5.6.5 Peněžní agregáty

Do peněz se kromě hotovostních peněz započítávají i vklady na jeden den uložené na účtech v bankách, nebo vklady splatné v určité době.

S přihlédnutím k různým pojetím peněz se definují měnové agregáty. Tyto agregáty se označují velkým písmenem M a číslicí. Čím vyšší je číslice, tím roste výnosnost dané peněžní zásoby, ale klesá likvidita. Agregát s vyšším číslem obsahuje všechny složky, které obsahuje agregát nižší a něco navíc [11].

V současné době jsou konstruovány peněžní agregáty, které se od sebe odlišují mírou likvidity peněz, jež se do nich započítávají.

- a) M1 – sestává se z položek používaných k častým obchodním transakcím, a proto jsou tedy nejvýznamnější a nejsledovanější. Zahrnuje mince, papírové peníze, depozita na požádanou,
- b) M2 – jsou peníze v širším smyslu nebo také peněžní aktiva, sestává se z agregátu M1 plus depozita s výpovědní lhůtou do určité výše,
- c) M3 – představuje agregát M2 a dále vyšší částky úsporových účtů a podobná depozita vlastněná významnými institucemi (termínová depozita),

- d) L – obsahuje M3 a další položky, jako jsou krátkodobé cenné papíry, obligace, pokladniční poukázky,
- e) D – je označován jako úvěrový agregát, představuje všechny dluhy domácích nefinančních sektorů a nejširší mírou aktiv peněžního typu. Zahrnují se sem hypotéky, obligace a další peněžní nástroje spolu se všemi likvidními aktivy [9].

6 Analýza vývoje ekonomiky v České republice

6.1 Vývoj HDP

a) Vývoj HDP ve stálých cenách

Hrubý domácí produkt České republiky jako klíčový ukazatel systému národního účetnictví i hlavní složky výdajů na HDP je vypočítán se snahou o největší možné dodržení metodiky národního účetnictví Eurostatu.

Jak již bylo zmíněno v předchozí části práce, hrubý domácí produkt vyjadřuje součet hodnot veškerých finálních výrobků a služeb vyprodukovaných v zemi za dané období.

Na úvod podrobnější analýzy vývoje HDP je zde ukázáno, jak se HDP vyvíjel od roku 2002 do konce roku 2009. Vývoj je zachycen v procentních změnách stálých cen.

Jak si lze povšimnout z tabulky i grafického znázornění, vývoj hrubého domácího produktu na začátku sledovaných let nejdříve rostl, až na meziroční změnu 7 % v roce 2005, kde nastal zlom, a od tohoto roku procentní změna začala klesat. Z počátku mírně, o 0,3 %, ale s postupujícími lety tato změna začala být výraznější, například mezi lety 2007 a 2008 až o 5 %. Na konci roku 2009 se již hrubý domácí produkt dostal pod nulovou hranici a meziroční změna se dostala na -3,2 %. Za rok 2010 vykázal opět zvyšující se tendenci nad nulovou hranici.

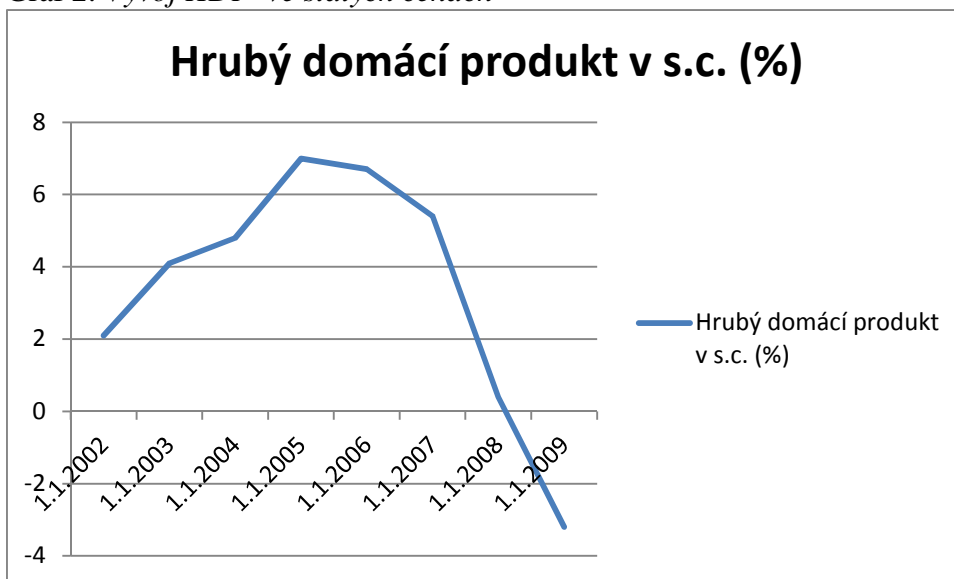
Tabulka 2: *Vývoj HDP ve stálých cenách*

Jednotky v %

Období	Meziroční změny v %
31.12.2002	2,1
31.12.2003	4,1
31.12.2004	4,8
31.12.2005	7,0
31.12.2006	6,7
31.12.2007	5,4
31.12.2008	0,4
31.12.2009	-3,2

Zdroj: databáze časových řad ARAD[33]

Graf 2: Vývoj HDP ve stálých cenách

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [33]

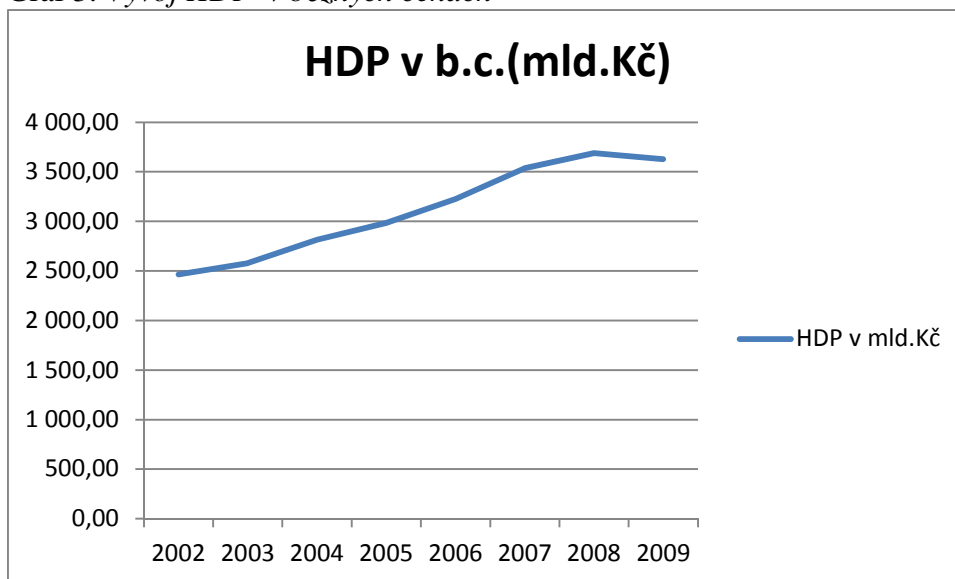
b) Vývoj HDP v běžných cenách

Tabulka 3: Vývoj HDP v běžných cenách

		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDP	mld. Kč	2 464,40	2 577,10	2 814,80	2 983,90	3 222,40	3 535,50	3 689,00	3 627,20
HDP na	Kč/obyv.	241 593,00	252 617,00	275 770,00	291 561,00	313 868,00	342 494,00	353 701,00	345 727,00
Zdroj: www.finance.cz [25]									

Při pohledu do tabulky z uvedených údajů lze dojít k závěru, že od roku 2004 až do roku 2007 docházelo k vysokému nárůstu HDP, v průměru každý rok o 7 %. Pouze v roce 2003 a 2008 došlo k mírnějšímu růstu o 4,5 %. Nejlepší se zde jeví rok 2009, kdy došlo poprvé za posledních 7 let k poklesu HDP o 1,7 %. Částky HDP jsou uvedeny v běžných cenách.

Graf 3: Vývoj HDP v běžných cenách

Zdroj: vlastní zpracování, data z www.finance.cz [25]

Podrobnější členění a vývoj ukazatele HDP 2006 - 2009 je uveden v příloze č. 2.

6.2 Výdaje na hrubý domácí produkt

HDP se sestavuje dvěma metodami. Spotřební metodou se propočítávají jednotlivé hlavní skupiny výdajů na HDP, jako je konečná spotřeba domácností a vlády, hrubá tvorba kapitálu a čistý vývoz zboží a služeb. Výrobní metodou se HDP zjišťuje jako úhrn hrubé přidané metody vytvořené v jednotlivých odvětvích a sektorech.

Tabulka 4: Výdaje na HDP

Jednotky v mil. Kč

Období	Hrubý domácí produkt	Výdaje na konečnou spotřebu celkem	Ostatní výdaje	Čistý export služeb
31.12.2002	2 285 488	1 709 342	1 440 004	-146 407
31.12.2003	2 367 818	1 817 625	1 419 200	-170 542
31.12.2004	2 474 006	1 834 457	1 547 832	-153 689
31.12.2005	2 630 273	1 882 570	1 534 840	-26 333
31.12.2006	2 809 338	1 956 408	1 682 824	4 220
31.12.2007	2 981 579	2 027 564	1 841 242	24 906
31.12.2008	3 055 038	2 085 102	1 789 662	66 099

Zdroj: databáze časových řad ARAD [22]

Pro zjednodušení jsou v tabulce pouze nejdůležitější ukazatelé. Na začátku tabulky je uveden hrubý domácí produkt pro porovnání s ostatními ukazateli a je tím zaveden i do níže uvedeného grafu. Složky, které podrobněji rozvádí tyto ukazatelé, jsou sečteny dohromady. Tudíž výdaje na konečnou spotřebu celkem v sobě zahrnují výdaje na konečnou spotřebu domácností, vlády a neziskových institucí. V ostatních výdajích jsou započítány hodnoty tvorby hrubého kapitálu, hrubého fixního kapitálu, změna zásob a čisté pořízení cenností. Podrobné členění výdajů na HDP lze najít v příloze č. 3.

Konečná spotřeba domácností zahrnuje hodnotu výrobků a služeb užitých domácnostmi pro uspokojení individuálních potřeb, uhrazených z důchodů domácností a pořízených nákupem, popř. darem.

Konečná spotřeba vlády a neziskových institucí představuje hodnotu netržních služeb poskytovaných organizacemi pro uspokojení kolektivních potřeb, hrazených ze státního rozpočtu, rozpočtu obcí a jiných příspěvků. Vyčísluje se jako rozdíl souhrnu neinvestičních výdajů a vybraných příjmů z vlastní činnosti.

Hrubá formy fixního kapitálu obsahuje hodnotu pořízení hmotného a nehmotného investičního majetku nakoupeného, převzatého nebo vyrobeného ve vlastní režii po odpočtu prodejů, předání a vyřazení majetku.

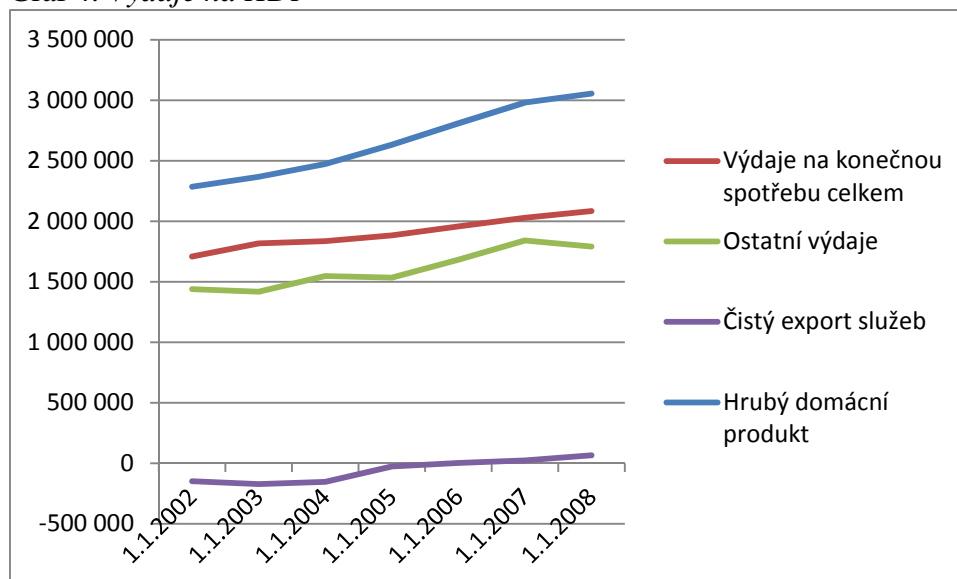
Tvorba kapitálu ve formě změny stavu zásob a rezerv se určuje jako podíl mezi doplňováním a čerpáním zásob produkčních jednotek.

Prvotní přepočet všech ukazatelů je uveden v běžných cenách.

V tabulce, jak již bylo výše zmíněno, jsou uvedeny ukazatelé výdajů HDP, a to výdaje na konečnou spotřebu, ostatní výdaje a čistý export. Jde o vývoj výdajů od roku 2002 do roku 2008 a údaje jsou sledovány vždy ke konci roku.

U výdajů na konečnou spotřebu si lze povšimnout vzrůstající tendence, kdy největší nárůst nastal v roce 2003, a to až o 6,3 %. K nejmenšímu nárůstu došlo následně rok poté, kdy hodnota růstu byla pouhý 0,9 %. Od tohoto roku, to je rok 2004, se každoročně zvyšují výdaje na konečnou spotřebu o cca 3 %.

Graf 4: Výdaje na HDP

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [22]

Při pohledu na grafické znázornění ostatních výdajů se může konstatovat, že za období šesti let ostatní výdaje rostly i klesaly, ale stále s mírně vzrůstající tendencí. Podle uvedených údajů se výdaje drží v průměru okolo 16 mil. Kč, kdy největšího růstu dosáhl v roce 2006 a 2007, a to o 9%, avšak ihned v roce 2008 poklesly výdaje o necelé 3%. Zatímco v období 2004 – 2007 vzrůstala částka na ostatní výdaje zpravidla o 9%, lehkého snížení se podařilo v roce 2003 a v roce 2005.

Předchozí ukazatelé vykazovaly za sledované období rostoucí tendenci výdajů na HDP a jinak tomu není ani u čistého exportu. Sice v roce 2003 zaznamenal pokles o 16%, ale od tohoto roku začal mít export pozitivní růst, kdy na konci roku 2005 se dosáhlo zvýšení oproti předchozímu roku až o 71% a situace se v následujících letech dále zlepšovala, mezi lety 2006 a 2007 čistý export vzrostl až o 400%, z 4 220 mil. Kč na 24 900 mil. Kč. Lze konstatovat, že v porovnání s rokem 2002, kdy čistý export byl na částce – 146 407 mil. Kč, na konci roku 2008 již byl na kladné hladině 66 099 mil. Kč.

6.3 Zdroje hrubého domácího produktu

Do tabulky zdrojů HDP jsou zaneseny tři hlavní položky, těmi jsou hrubá přidaná hodnota, daně z produktu a dotace na produkty.

Tabulka 5: *Zdroje HDP*

Jednotky v mil. Kč

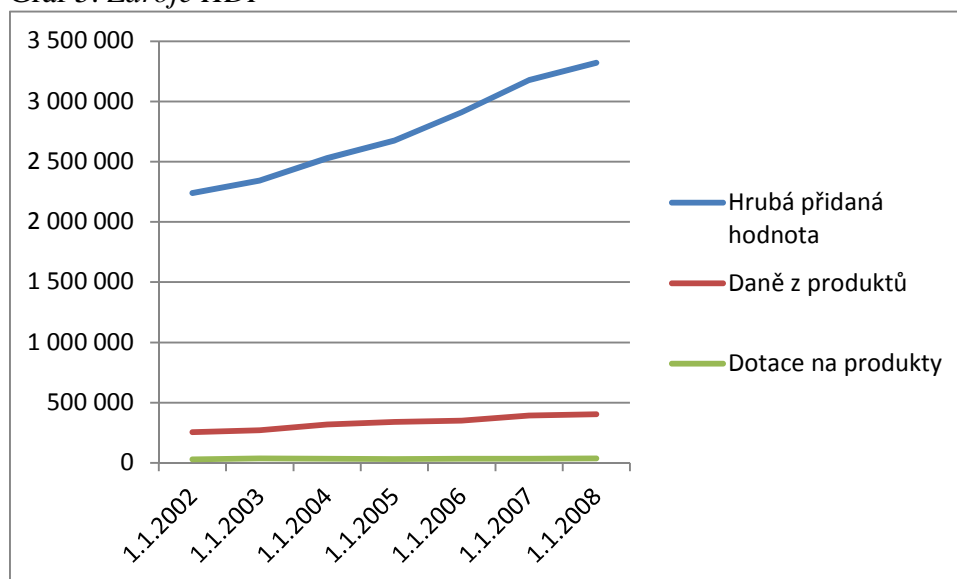
Období	Hrubá přidaná hodnota	Daně z produktů	Dotace na produkty
31.12.2002	2 240 082	253 575	29 225
31.12.2003	2 343 055	271 743	37 688
31.12.2004	2 529 678	319 149	34 065
31.12.2005	2 675 260	340 805	32 203
31.12.2006	2 907 660	349 448	34 739
31.12.2007	3 178 011	392 394	34 945
31.12.2008	3 321 373	404 157	36 533

Zdroj: databáze časových řad ARAD [21]

Hrubá přidaná hodnota představuje nově vytvořenou hodnotu, kterou získávají institucionální jednotky z používání svých výrobních kapacit. Je stanovena jako rozdíl mezi celkovou produkcí, oceněnou v základních cenách a mezispotřebou, oceněnou v kupních cenách.

Z pohledu na graf hrubé přidané hodnoty vyplývá její rostoucí tendence, kdy od roku 2002 vzrostla přidaná hodnota o 48 %, až na částku okolo 3,3 mil. Kč. V průměru rostla částka o 7 %, kdy největší skok je zaznamenán v roce 2004. Poklesu růstu se přidaná hodnota dočkala až v roce 2008, o pouhých 4,5 %.

Graf 5: *Zdroje HDP*

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [21]

Daně z produktů jsou daněmi, které mají být placeny z jednotky vyrobeného nebo do transakce vstupujícího výrobku nebo služby.

Tyto daně zaznamenaly také vzrůstající tvar křivky na grafickém vyjádření. V roce 2003 daně nenápadně vzrostly oproti roku 2002 o pouhých 7 %, zatímco následující rok vykázaly nárůst více jak dvounásobný, až o 17 %, což je také nejrapidnější růst za celé sledované období. Další podobná událost byla zaznamenána v roce 2007, kdy daně z produktů vykázaly 12 % nárůst. Největšího snížení bylo dosaženo v roce 2006 a 2008.

Dotace na produkty jsou dotacemi, které se poskytují na jednotku vyrobených nebo dovezených výrobků nebo služeb. Jsou to např. dotace na osobní dopravu, na zemědělské produkty apod.

Dotace na produkty ve sledovaném šestiletém období vykázaly jak rostoucí, tak klesající tendenci. Vysoký nárůst dotací nastal v roce 2003, ale ihned následující období dotace klesly o 10 % a další rok se ještě snížily o dalších 5 %. V období 2006 – 2008 nepatrně opět vzrostly, avšak průměrná částka dotací se v tomto časovém rozmezí pohybovala stále okolo 34 mil. Kč.

Zhodnocení výsledků

Z výše uvedeného pozorování vývoje HDP lze vidět, že největší změny nastaly v letech 2004 a 2005 a další rapidní změny se staly v roce 2008. V rozmezí let 2004 – 2005 velmi rostly výdaje na konečnou spotřebu i ostatní výdaje a tím samotné HDP. Tyto výkyvy se můžou chápat jako postupy vlády a ostatních institucí k podporování ekonomiky. Avšak v roce 2008, v době ekonomické krize, nastala situace, kdy se stát snaží snížit výdaje na konečnou spotřebu, i výdaje na tvorbu hrubého kapitálu a ostatních položek. Při pohledu na vývoj HDP ve stálých cenách jde nejdříve o vzrůstající tendenci vývoje, avšak po zlomu v roce 2005 se tato tendence obrátila na klesající křivku, až překročila hranici záporných hodnot a skončila na meziroční změně - 3,2 %. Co se týče vývoje HDP v běžných cenách, tak sice v roce 2009 růst poklesl o 1,7 %, avšak stále jde o více jak 3 % nárůst. Ať už se týče HDP v běžných cenách či stálých cenách, nabývají hodnoty stále velmi vysokého procenta vzhledem k maastrichtským kritériím, které Česká republika podepsala. Do budoucna by však podle viceguvernéra ČNB Vladimíra Tomšíka měl růst HDP klesnout na 0,8 %.

7 Uplatnění fiskální a monetární politiky v České republice

7.1 Fiskální politika

7.1.1 Státní rozpočet

U vybraných ukazatelů státního rozpočtu se jedná o statistiku příjmů a výdajů z pokladního plnění státního rozpočtu, která slouží pro operativní porovnávání skutečného vývoje příjmových a výdajových položek s minulými roky. Bilance zahrnuje i operace souvisejícími s platbami České republiky do a z rozpočtu Evropské unie a představuje finanční vztahy, které zabezpečují financování některých funkcí státu. Obsahuje dotační vztahy k rozpočtům jak na ústřední úrovni, tak místní úrovni. Bilance příjmů a výdajů státního rozpočtu představuje zhruba 70% příjmů a výdajů celého vládního sektoru.

Příjmové a výdajové operace jsou zpracovány z účetních výkazů o státním rozpočtu na Ministerstvu financí České republiky. Jedná se o seskupení jednotlivých položek do sestavy, na základě které je schválen státní rozpočet na příslušný rok Parlamentem ČR. Vykazujícími subjekty jsou jednotlivé organizační složky státu, které vyjadřují okruh působnosti a odpovědnosti orgánů státní správy a dalších organizačních složek státu.

Ukazatelé jsou vyjádřeny v běžných cenách a v mil. Kč.

a) Saldo státního rozpočtu

Níže budou podrobněji uvedeny a rozebrány jednotlivé položky příjmů a výdajů státního rozpočtu, proto zde nyní budou tyto dva ukazatelé pouze nastíněny a větší pozornost zaměřena na bilanci státního rozpočtu. Jak již bylo v první části práce zmíněno, bilance, nebo-li saldo státního rozpočtu je rozdíl mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu. Za ideálních podmínek by měla být bilance kladná, tudíž by měly převládat příjmy nad výdaji, ale v realitě tomu tak zpravidla nebývá. Tato situace se týká i České republiky, jak si lze povšimnout v níže uvedené tabulce.

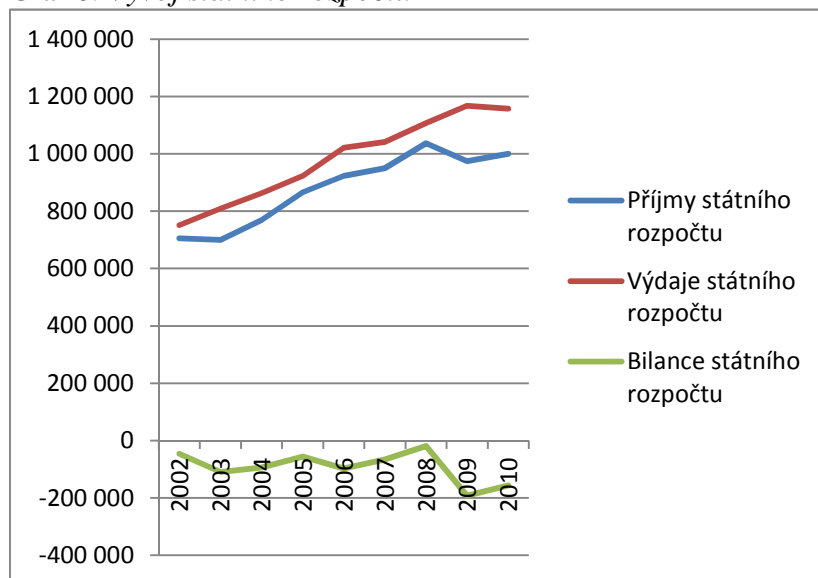
Tabulka 6: Vývoj státního rozpočtu

Jednotka v mil.Kč	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Příjmy státního rozpočtu	705 043	699 665	769 207	866 490	923 320	949 477	1 036 510	974 610	1 000 380
Výdaje státního rozpočtu	750 758	808 718	862 892	922 850	1 020 630	1 040 777	1 107 310	1 167 010	1 156 790
Bilance státního rozpočtu	-45 715	-109 053	-93 685	-56 360	-97 300	-66 400	-19 400	-192 400	-156 410

www.finance.cz[19]

Pro lepší znázornění je zde uveden graf, v kterém je velmi dobře vidět, jak výdaje převažují nad příjmy, a tudíž je bilance hluboko pod nulou.

Graf 6: Vývoj státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování, data z www.finance.cz [19]

Co se týče příjmů státního rozpočtu, tak lze konstatovat, že od roku 2002 docházelo ke vzrůstající tendenci, pouze ve dvou letech se příjmy lehce snížily, ale pouze o 1 % v roce 2003 a následně až v roce 2009 o 6 %. Příjmy ke konci roku 2010 dosahovaly výše 1 000 380 mil. Kč.

Výdaje státního rozpočtu měly také tendenci růst, a to mnohem více než příjmy. Největší nárůst zaznamenal rok 2006, až o 10 %, kdy částka překročila 1 000 000 mil. Kč. V průměru rostly výdaje o 6 %, pouze v roce 2010 nepatrně klesly o 1 %.

Při pohledu do tabulky, na bilanci státního rozpočtu, je evidentní, že zhoršení či zlepšení salda probíhalo velmi ostře. Zatímco v roce 2002 bylo saldo - 45 715 mil. Kč,

následující rok dosáhlo zvýšení až o 130 % na částku - 109 053 mil. Kč. V dalších dvou letech se tato suma zmírnila, nejdříve o 15 % a pak až o 40 %. Bohužel v roce 2006 se již saldo opět prohloubilo, a to o celých 72 %. V příštích dvou letech se začalo opět blížit k optimální částce, avšak obrovský zlom nastal v roce 2009, kdy se saldo rapidně zhoršilo z - 19 400 mil. Kč až na - 192 400 mil. Kč, což s největší pravděpodobností lze přisoudit ekonomické krizi, která se projevuje se značným zpožděním. V na konci roku 2010 bylo saldo na hodnotě - 156 410 mil. Kč. Závěrem se dá doplnit, že od roku 2002 se saldo státního rozpočtu zhoršilo o 200 %, tj. se prohloubilo o částku - 110 695 mil. Kč.

b) Výdaje státního rozpočtu

Výdaje státního rozpočtu jsou rozděleny na běžné a kapitálové, jak je možné vidět v tabulce. Opět je podrobnější přehled možno najít v příloze č. 4.

Tabulka 7: *Výdaje státního rozpočtu*

Jednotky v mil. Kč

Období	Běžné výdaje	Kapitálové výdaje
31.12.2002	750 953	39 347
31.12.2003	697 398	34 962
31.12.2004	726 602	46 005
31.12.2005	775 754	49 497
31.12.2006	777 328	57 864
31.12.2007	901 584	58 854
31.12.2008	908 715	49 870
31.12.2009	974 667	42 463
31.12.2010	962 218	25 783

Zdroj: databáze časových řad ARAD [15]

Do běžných výdajů jsou zařazeny tyto položky: neinvestiční nákupy, výdaje na platy, transfery podnikům, transfery veřejným rozpočtům a příspěvkovým organizacím, výdaje na důchody a na podpory v nezaměstnanosti, další sociální dávky a státní sociální podpora, odvody do rozpočtu EU, výdaje na státní dluh.

Neinvestiční nákupy obsahují platy zaměstnanců, povinné pojistné, nákup materiálu a nákup služeb, úroky a ostatní finanční výdaje atd.

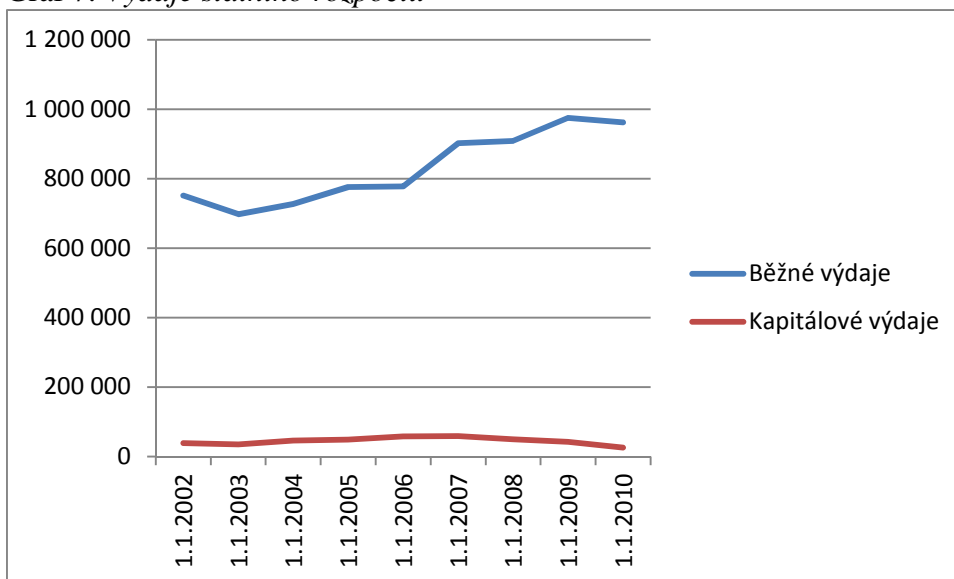
Do kapitálových výdajů jsou zahrnuty investiční nákupy, transfery podnikům, transfery veřejným rozpočtům a příspěvkovým organizacím. Zde je do investičních nákupů zařazeno pořízení hmotného a nehmotného investičního majetku a výdaje související s pořízením tohoto majetku. Dále pak nákup akcií a majetkových podílů, investiční transfery a půjčky.

Jak si lze povšimnout z níže uvedeného grafu, běžné výdaje vykazují vyšší částky než kapitálové výdaje a zaujímají horní úroveň částek. Zatímco ve sledovaném období běžné výdaje mají vzrůstající tendenci a snižovaly se v určitých letech pouze o nepatrné částky, kapitálové výdaje mají spíše klesající tendenci, která se projevila nejvíce v posledních pozorovaných letech.

Běžné výdaje se za roky 2006 až 2010 pohybovaly v průměru okolo 800 000 mil. Kč, kdy k nepatrnému snížení došlo pouze v roce 2003 a 2010, a to o pouhých pár procent. Téměř stejné částky výdajů jsou vykázány v letech 2005 a 2006 a dále také v letech 2007 a 2008.

U kapitálových výdajů jde spíše o klesající křivku. Na začátku pozorovaného období došlo k poklesu o 12 %, ale v následujících třech letech docházelo k nárůstu výdajů, nejdříve až o 30 % a dále pak už o menší procento. Od roku 2008 lze zaznamenat pokles kapitálových výdajů, nejdříve v průměru o 15 %, avšak v minulém roce, tj. roce 2010, došlo k poklesu až o 40 %. Zde je patrné, jak se snaží stát ušetřit na výdajích ze státního rozpočtu, ale snaží se ušetřit pouze na kapitálových výdajích, běžné výdaje tento pokus nezaznamenaly.

Graf 7: Výdaje státního rozpočtu

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [15]

c) Příjmy státního rozpočtu

Pro jednodušší a přehlednější pozorování vývoje příjmů státního rozpočtu jsou v tabulce uvedeny pouze příjmy daňové a nedaňové. Tyto příjmy v sobě zahrnují další ukazatelé, které podrobněji rozvádí a zachycují vývoj konkrétního daňového nebo nedaňového příjmu. Takto podrobný přehled je uveden v příloze č. 4.

Tabulka 8: Příjmy státního rozpočtu

Jednotky v mil. Kč

Období	Daňové příjmy	Nedaňové příjmy
31.12.2002	627 364	38 766
31.12.2003	667 506	12 499
31.12.2004	716 682	16 562
31.12.2005	770 372	47 277
31.12.2006	801 610	99 496
31.12.2007	900 657	105 311
31.12.2008	929 914	115 157
31.12.2009	832 972	120 926
31.12.2010	863 533	117 743

Zdroj: databáze časových řad ARAD [15]

Daňové příjmy v sobě zahrnují daň z příjmu fyzických a právnických osob, DPH, silniční daň, pojistné na SZ, majetkové daně, cla, správní poplatky a ostatní daňové příjmy.

Mezi majetkové daně patří daň z nemovitosti, daň z převodu nemovitosti, daň darovací a daň dědická. Dá se mezi ně řadit i silniční daň, která se platí za vozidla a jejich přívěsy či návěsy, pokud jsou používány k podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti. Výše majetkových daní závisí zejména na fyzické velikosti majetku.

Clo, resp. celní poplatek, je dávka vybíraná státem při přechodu zboží přes celní hranici. Stát, nebo skupina států, je používá jako tzv. ochranný prostředek, jako prostředek ekonomické formy politického boje a v neposlední řadě jako prostředek, jak získat peníze.

Správní poplatky jsou poplatky vyměřované a vybírané orgány státní správy ČR a územními samosprávnými celky. Zpoplatněny jsou úkony spojené s činnostmi správních orgánů.

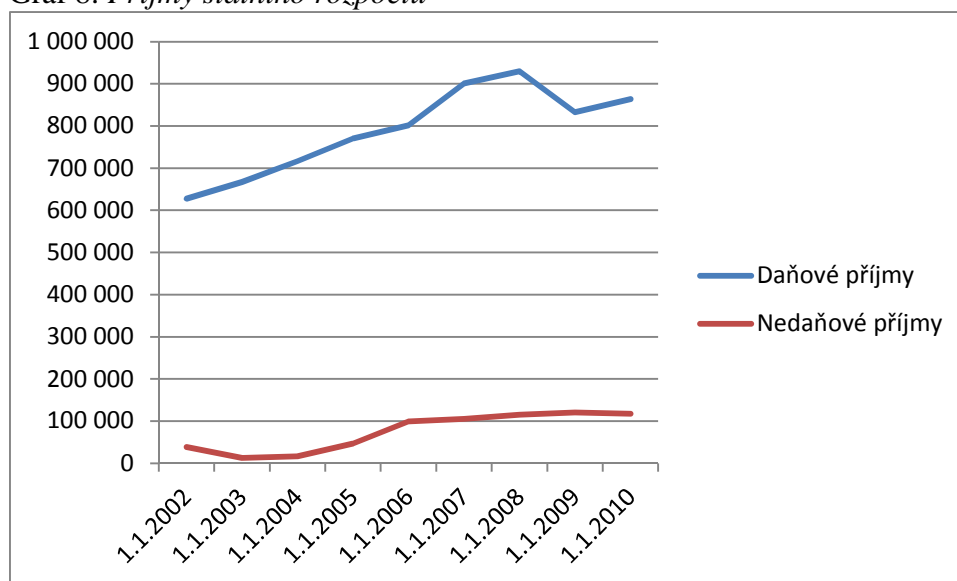
Nedaňové příjmy obsahují příjmy z úroků, přijaté splátky půjček, kapitálové příjmy a přijaté transfery a dotace.

U příjmů z úroků jde o úroky ze státních dluhopisů a komunálních dluhopisů. Kapitálové příjmy v sobě zahrnují příjmy z prodeje akcií a majetkových podílů a dále příjmy z prodeje investičního majetku a ostatní investiční příjmy. Co se týče přijatých transferů a dotací, jde o dotace přijaté od jiných veřejných rozpočtů nebo ze zahraničí, ale může jít i o převody mezi účty organizace.

Při pohledu na grafické znázornění vývoje daňových a nedaňových příjmů si lze povšimnout velkého rozdílu v částkách, kdy daňové příjmy zaujímají hořejší hranici od 600 000 mil. Kč a oproti tomu nedaňové příjmy zaujímají pozici v druhé polovině grafu u hranice částky 100 000 mil. Kč.

Daňové příjmy se od roku 2002 zvyšovaly v průměru o 6 – 7 % až do roku 2006, kdy nastal zlom. Nejdříve se v roce 2006 příjmy zvedly o pouhé 4 %, avšak v dalším roce nastal vysoký nárůst až o 12 %. Tento nárůst souvisí se změnou daňové incidence, kdy došlo ke zvýšení progresivity daňového systému. Další zásadní zlom nastal v roce 2009, ale opačným směrem, kdy daňové příjmy klesly o 11 %, což je skoro o stejné procento jako v případě růstu příjmu v roce 2007. Tento pokles se může dát do vazby s modernizací daňového systému, a to zejména v oblasti přímých daní. Ke konci minulého roku činily daňové příjmy více jak 860 000 mil. Kč.

Graf 8: *Příjmy státního rozpočtu*

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [15]

V první půlce pozorovaného vývoje nedaňových příjmů jsou patrné velké změny a také velké procentní skoky, kdy na konci roku 2002 činily nedaňové příjmy 38 760 mil. Kč, ale ihned v následujícím roce klesly tyto příjmy až o 68 % a následně v roce 2004 opět vzrostly o 32 %. Poslední velký skok nastal v letech 2005 a 2006, kdy z částky 16 562 mil. Kč vzrostl příjem na 47 277 mil. Kč a v roce 2006 vzrostl o dalších více než 50 %. Od těchto zlomových let již nedaňové příjmy rostou nepatrně, přibližně o 5 %. Pouze v minulém roce příjmy vykázaly pokles, ale o pouhé 3 %.

7.1.2 Inkasa celostátních daňových příjmů

Daně zaujímají největší podíl v příjmech do státního rozpočtu. Některé daně vybírané finančními úřady jsou podle příslušných zákonů děleny z ministerstva financí mezi státní rozpočet, místní rozpočty a rozpočty státních fondů. Statistika inkasa celostátních daňových příjmů vychází z pokladního plnění státního rozpočtu, pokrývá veškeré celostátní daňové příjmy a slouží pro operativní porovnání skutečného vývoje daňového inkasa s minulým obdobím. Vykazujícími subjekty jsou tedy státní rozpočet, místní rozpočty a státní fondy dopravní infrastruktury. Uvedené ukazatelé jsou uvedeny v běžných cenách a v mil. Kč.

V níže uvedené tabulce je zachycen vývoj jednotlivých daní od roku 2002 do konce roku 2010. Je zde souhrnně uvedena daň z příjmu fyzických osob, daň z příjmu právnických osob a také ostatní daně a poplatky. Do daně z příjmu fyzických osob je

započítaná daň srážková, daň z příznání a daň za závislou činnost. Ostatní daně obsahují silniční daň, daň z nemovitosti, majetkové daně, spotřební daně, clo, dálniční poplatky a mýtné a také další daně a poplatky. Toto podrobné členění je přiloženo v příloze č. 5.

Tabulka 9: *Inkasa celostátních daňových příjmů*

Jednotky v mil. Kč

Období	DPH	DzP PO	DzP FO	Ostatní daně a poplatky
31.12.2002	152,00	86,70	104,60	109,20
31.12.2003	154,90	100,80	115,20	114,40
31.12.2004	164,80	110,40	124,00	120,40
31.12.2005	184,18	112,04	133,24	128,41
31.12.2006	208,41	142,25	143,66	136,93
31.12.2007	217,78	135,44	136,91	147,86
31.12.2008	255,19	182,51	143,31	170,69
31.12.2009	235,61	119,60	126,73	166,16
31.12.2010	269,55	123,86	130,02	177,22

Zdroj: databáze časových řad ARAD [16]

Při pohledu na grafické znázornění je patrné, že největší změny ve sledovaných letech nastaly zejména u DPH a daně z příjmu právnických osob. Mírně se zvyšovaly ostatní daně a poplatky a naopak nepatrně klesala daň z příjmu fyzických osob.

Daň z přidané hodnoty nejmenší růst zaznamenala mezi lety 2002 a 2003, kdy vzrostla o pouhé 1 %. Tento jev se však v pozdějších letech již neobjevoval, ba naopak, DPH začala vykazovat čím dál vyšší procentní růst. V roce 2005 o 11 %, v roce 2006 již o 13 % a největší změna nastala v roce 2008, kdy hodnota DPH se navýšila až o 17 % na částku 255,19 mil. Kč. V následujícím roce došlo sice k poklesu o celých 8 %, ale v roce 2010 opět nastal růst o 10 % až na částku 269,55 mil. Kč. Lze si povšimnout faktu, že v roce 2002 DPH činilo 152 mil. Kč a na konci roku 2010 tomu bylo až o 77 % více.

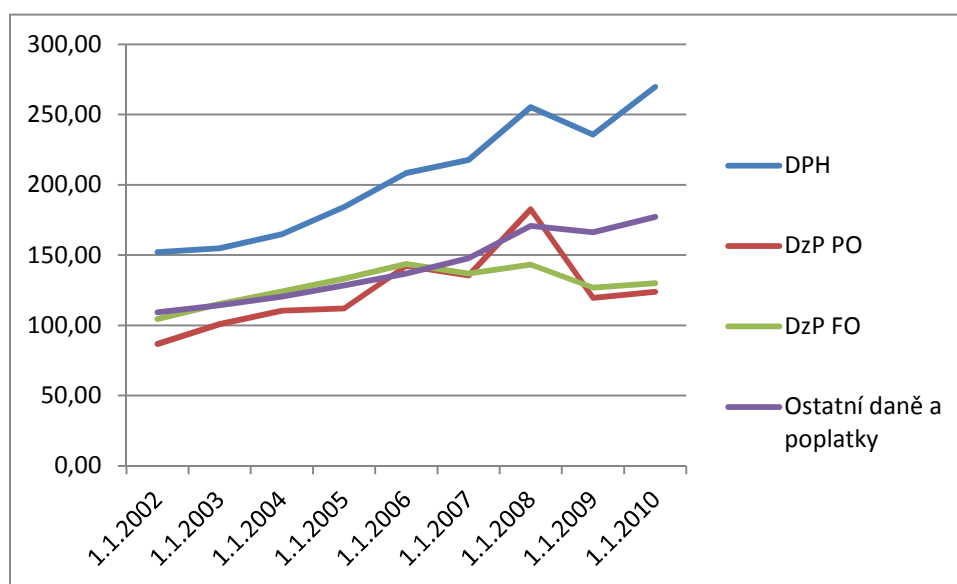
Další velmi zajímavé změny nastaly u daně z příjmu právnických osob, a to zejména od roku 2006 dále. Sice z roku 2002 na rok 2003 se inkaso z daní z příjmu PO zvýšilo o 16 %, ale další taková rapidní změna nenastala a částka daně se pohybovala stále okolo 110 mil. Kč. Až v roce 2006 značně částka stoupla, o 26 % na částku 142 mil. Kč. Dále je zajímavé, že bezprostředně následující rok klesla o 5 % a v roce 2008 zase stoupla až o 34 %. Rok 2009 je velmi zajímavý rok, jak si lze povšimnout, i zde klesly daňové

příjmy z daně z příjmu právnických osob, a to až o 35 %. Stejný jev nastal i u výše zmíněného DPH.

Křivka daně z příjmu fyzických osob je velmi nepatrná, co se týče jejích změn. Docházelo jak ke zvýšení, tak i snížení této položky, ale nijak zvlášť výrazně. Nejdříve se v roce 2003 zvýšila daň o 10 %, ale v následujících třech po sobě jdoucích letech vykazovala tato daň vždy růst o 7 %. Až od roku 2007 se začaly projevovat určité změny, nejdříve poklesla daň z příjmu fyzických osob o 5 %, následující rok se zvýšila téměř o stejné číslo. Největší změna opět nastala v roce 2009, stejně jak tomu bylo i u předcházejících ukazatelů, příjmy z daně klesly až o 12 % na částku 126,73 mil. Kč. Na konci roku 2010 inkaso daně z příjmu fyzických osob činilo 130,02 mil. Kč. Zde je v této souvislosti vhodné uvést fakt, že v současné době se ve vládě projednává návrh nové daňové reformy, která by měla přijít v platnost od roku 2013, a v které jde hlavně o změny ohledně daně z příjmů fyzických osob. Jedná se zejména o fyzické osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), kdy díky nové daňové reformě klesne zdanění těchto osob. V této souvislosti lze očekávat snížení objemů inkas z této daně v dalších letech.

Ostatní daně a poplatky nezaznamenaly v letech 2002 až 2007 v podstatě žádné výraznější změny, nárůst se pohyboval v průměru okolo 6 %. Pouze v roce 2008 se tyto daně zvýšily až o 15 % a rok poté klesly o 3 %. V roce 2010 se opět růst dostal na původní 6% úroveň a na částku 177,22 mil. Kč.

Graf 9: Inkasa celostátních daňových příjmů

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [16]

7.1.3 Vládní spotřeba

Jedná se o statistiku výdajů vládního sektoru pro posouzení vývoje a hospodaření vládního sektoru. Vykazujícími subjekty jsou ústřední vládní instituce, místní vládní instituce a Fondy sociálního zabezpečení.

V tabulce je možné vidět vývoj ukazatelů od roku 2002, kdy určité podrobné ukazatele jsou dány dohromady. Výkaz jednotlivých ukazatelů je uveden v příloze č. 6.

Tabulka 10: *Vládní spotřeba*

Jednotky v mil. Kč

Období	Výdaje na celkovou konečnou spotřebu vlády	Naturální sociální transfery poskytované prostřednictvím tržních výrobků	Vládní investice ve stálých cenách (rok 2000)	Hrubé úspory	Ostatní výdaje
31.12.2002	549 494	142 110	92 135	858 740	5 284 798
31.12.2003	603 175	150 244	111 546	922 617	5 511 226
31.12.2004	621 586	160 710	126 104	1 048 584	6 011 814
31.12.2005	658 458	167 391	132 008	1 098 614	6 328 854
31.12.2006	686 984	173 503	141 901	1 173 175	6 800 610
31.12.2007	717 040	187 106	145 857	1 305 431	6 869 263
31.12.2008	752 825	198 612	151 313	1 298 929	7 532 264
31.12.2009	798 957	219 014	159 636	1 240 669	7 137 135

Zdroj: databáze časových řad ARAD [17]

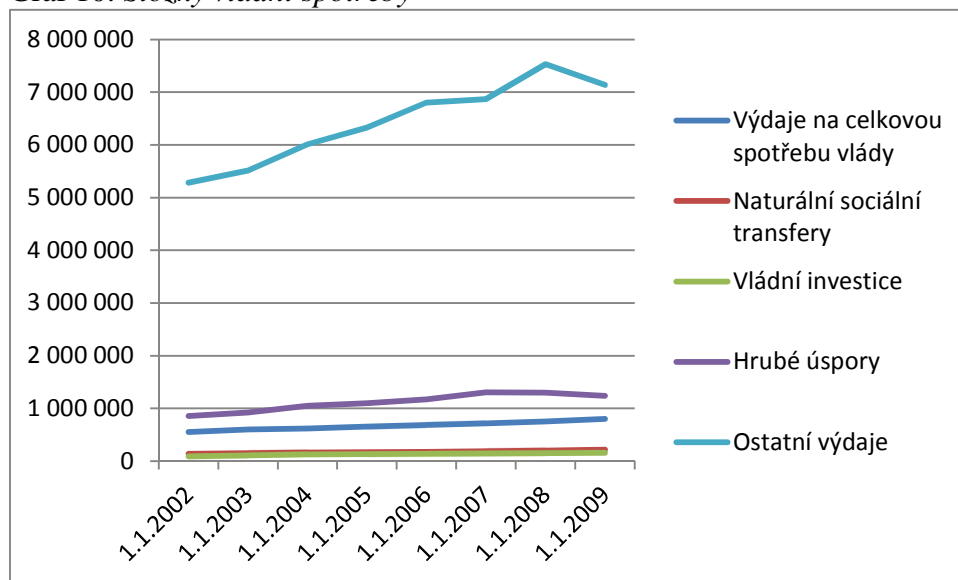
Výdaje na celkovou konečnou spotřebu se skládají z výdajů na individuální spotřebu a výdajů na kolektivní spotřebu. Výdaje na konečnou individuální spotřebu představují částky vydané sektorem domácností, vládních institucí a sektorem neziskových institucí sloužících domácnostem na získání výrobků a služeb určených ke konečné spotřebě domácností. Jejich souhrn se rovná skutečné konečné individuální spotřebě domácností. Výdaje na kolektivní konečnou spotřebu vládních institucí obsahují zejména výdaje na řízení a regulaci společnosti, zabezpečení obrany a bezpečnosti, dodržování zákonů a pořádku, legislativy a nařízení, ochranu životního prostředí, vědu a výzkum apod.

Naturální sociální transfery jsou transfery vztahující se k výdajům za zboží a služby, které je dodáváno tržními producenty domácnostem, zejména zdravotní péče poskytovaná domácnostem v rámci programu zdravotního pojištění.

Hrubé úspory vládních institucí jsou zdrojem akumulace a představují tu část disponibilního důchodu, která není použita jako výdaj na individuální a kolektivní konečnou spotřebu. Jsou to prostředky používané na investice (na pořízení kapitálu).

Do ostatní spotřeby je zahrnuta například spotřeba fixního kapitálu či zaplacené daně z výroby snížené o dotace.

Graf 10: Složky vládní spotřeby

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [17]

Jak je možné vidět v grafu, největší podíl na vládní spotřebě mají ostatní výdaje, které v určitý rok dosáhly více jak 7 mil. Kč. Opačně je tomu u ostatních ukazatelů, který se drží pod hranicí 2 mil. Kč, přičemž křivka naturálních sociálních transferů je téměř totožná s křivkou vládních investic.

Výdaje na celkovou konečnou spotřebu vlády meziročně v průměru vzrostla o 5 %, přičemž největší růst byl zaznamenán v roce 2003, a to o celých 9 %. Od roku 2002 do roku 2010 téměř o 250 000 mil. Kč.

Naturální sociální transfery také nevykázaly větší změny ve svém vývoji, v průměru rostly každý rok o 5%. Jediný výraznější nárůst vznikl na konci roku 2009, o celých 10 % a tím transfery dosáhly částky 219 014 mil. Kč.

U vládních investic došlo k veliké změně mezi roky 2002 až 2004, kdy nejdříve se zvýšily vládní investice o 21 % a pak o dalších 13 %. Od roku 2005 již vláda velmi rapidně přestala investovat, protože se růst pohyboval okolo 3 %. Z této skutečnosti lze vyčíst fakt, že v době, kdy stát a vláda měli šetřit, tomu tak nebylo a mnoho se investovalo, a v letech krizových se šetřit začalo, místo toho, aby tomu bylo naopak.

Hrubé úspory svůj velký nárůst zaznamenaly v roce 2004 a 2007. V těchto letech se úspory zvedly o zhruba 12 %, zatímco v ostatních letech vykázaly pouze nepatrné změny a v posledních dvou sledovaných letech došlo i k mírnému poklesu, ale pouze o necelé 1 %.

Ostatní výdaje zaujaly první pozici, co se týče vládní spotřeby a na začátku sledovaného období vykazovaly částku více jak 5 mil. Kč. Tento ukazatel měl stoupající tendenci, v které se meziročně zvyšoval o cca 6 %, pouze v roce 2007 tomu bylo jen o 1 % a v posledním pozorovaném roce – v roce 2009 – klesl o 6 % na konečnou částku 7 137 135 mil. Kč.

Z výše uvedeného vyplývá, že ač v době ekonomické krize by se měla vládní spotřeba snížit, je tomu přesně naopak a spotřeba vlády se stále zvyšuje.

7.1.4 Souhrnné fiskální ukazatelé

Na závěr vybraných pozorovaných ukazatelů je zde uvedena tabulka se souhrnnými fiskálními ukazateli, z kterého je možné si udělat lepší obrázek o hospodaření České republiky a vlády.

V levé části tabulky jsou uvedeny souhrnné ukazatelé, jako je saldo státního rozpočtu, které bylo podrobněji rozebráno výše, dále pak státní dluh, vládní deficit a vládní dluh. V pravé části tabulky je ukázán vývoj ukazatelů v rozmezí let 2002 až 2009. Částky jsou uvedeny v mld. Kč. Vládní dluh a s tím související vládní příjmy a výdaje jsou přiloženy v příloze č. 7.

Tabulka 11: *Fiskální ukazatele*

Jednotky v mld. Kč	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Saldo státního rozpočtu	-45,7	-109,1	-93,7	-56,3	-97,6	-66,4	-19,4	-192,4
Státní dluh	395,9	493,2	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8	1 178,2
Vládní deficit	-166,8	-170,6	-83,3	-106,7	-84,9	-23,9	-100,3	-215,0
Vládní dluh	702,3	775,0	855,1	885,4	948,3	1 023,8	1 104,9	1 282,3

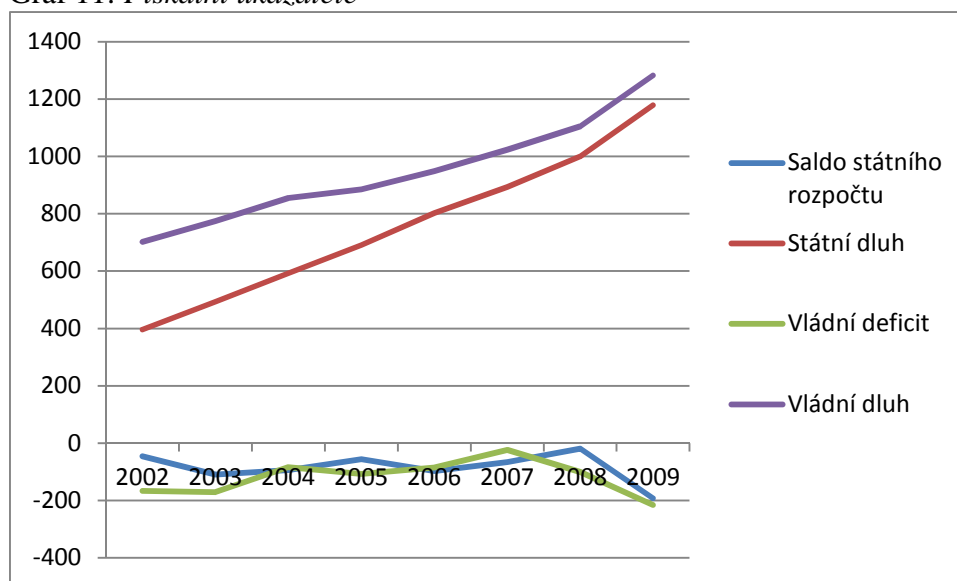
Zdroj:www.finance.cz[20]

U vývoje státního dluhu si lze povšimnout faktu, že dosáhl pouze stoupající tendence, a to celkem o vysoká procenta. V roce 2003 vzrostl o 24 %, další rok také o skoro stejné procento - 20%. V následujících dvou letech stoupl meziročně o 16 % a podobně tomu bylo i nadále, kdy v posledním roce, tj. roce 2009 se vyšplhal až na 1 178,20 mld. Kč. Z toho lze vyvodit fakt, že každý obyvatel České republiky v přepočtu dluží 132 tisíc Kč.

Vládní deficit je výsledkem hospodaření všech institucionálních jednotek zařazených v sektoru vládních institucí. Konkrétně jde o výsledek hospodaření státního rozpočtu a dalších institucí a organizací. Při pohledu do tabulky je možné konstatovat, že se vládní deficit prohluboval i zlepšoval, ale v konečném výsledku se za období 2002 – 2009 zhoršil o 28 %. Nejlépe si stál v roce 2007, kdy činil pouhé - 23,9 mld. Kč, nejhůře však na konci roku 2009, kdy si oproti předchozímu roku pohoršil o 100 %. Největší nárůst vládního deficitu nastal mezi lety 2007 a 2008, kdy se prohloubil až o 300 %.

Vládní dluh je celkovým dluhem sektoru vládních institucí. Tento dluh vykázal pouze stoupající tendenci, kdy v prvních třech letech časové řady stoupal vždy o 10 %, v roce 2005 toto stoupání pokleslo na pouhých 5 %, ale od tohoto okamžiku docházelo opět ke zvyšování v průměru o 8%. Nejrapidnější skok nastal v roce 2009, kdy vládní dluh překročil částku 1 200 mld. Kč a zvýšil se tím oproti roku 2008 o 16 %. Od roku 2002 se vládní dluh zvýšil až o 82 %.

Graf 11: *Fiskální ukazatele*

Zdroj: vlastní zpracování, data z www.finance.cz [20]

Zhodnocení výsledků

Ze všech zde uvedených pozorování je možné konstatovat, že co se týče příjmu státního rozpočtu, největších změn dosáhl v roce 2007 a 2009. S prvním uvedeným rokem je spjat důvod změny daňové incidence, kdy se zvýšila progresivita zdanění. S druhým uvedeným rokem je možno dát do spojitosti pokles daňových příjmů s modernizací daňového systému, a to zejména u přímých daní.

V oblasti výdajů státního rozpočtu je zde vidět snaha státu ušetřit v do dobách ekonomické krize, ale bohužel se tato snaha děje v oblasti kapitálových výdajů, kde jde hlavně o snížení transferových výdajů, jak příspěvkovým organizacím, tak veřejným rozpočtům. V oblasti běžných výdajů nelze zaznamenat žádnou snahu o ušetření státních peněz.

Při porovnání příjmů a výdajů a získání výsledků bilance státního rozpočtu je patrné, že se stále tato bilance zhoršuje, v některých letech velmi razantně, například v roce 2009, kdy stoupla o více jak 800 % v porovnání s rokem 2002, v roce 2010 vzrostla až o 200 %.

U inkas celostátních daňových příjmů již bylo zmíněno, že daně mají největší podíl na příjmech do státního rozpočtu. U všech uvedených daní v tabulce si lze povšimnout velkým změn v letech 2008 a 2009, kdy nejdříve došlo k velkému zvýšení a následně také velkému snížení v následujícím roce. Tyto změny souvisí s reformou veřejných financí, která v těchto letech nastala. Šlo o změny jak v dani z příjmu fyzických osob, tak

i právnických a také v sazbách DPH. U daně z přidané hodnoty se zvýšila snížená sazba daně z 5 % na 9 %, daň z příjmu právnických osob klesala z 24 %, přes 20 % až na 19 %. Další a největší důvody změn v těchto letech má na svědomí daň z příjmu fyzických osob, kdy se zavedl strop placení sociálního a zdravotního pojištění, 15 % uplatnění na superhrubou mzdu a s tím související změny ve slevách na dani. Zde je vhodné opět zdůraznit, že se v současné době plánuje daňová reforma, která by měla přijít v platnost v roce 2013. Největší změny zde reforma přinese osobám samostatně výdělečně činným, které by měly na daních v budoucnu ušetřit. Dále chce ministr Kalousek zvýšit sazbu daně pro právnické osoby na 20%, ale toto zvýšení chce kompenzovat sníženou sazbou DPH. Jako další změna se v současné době projednává zrušení dvojího zdanění. Celkově má připravovaná daňová reforma systém zjednodušit, zprůhlednit a zavést rovné podmínky pro všechny.

Z rozboru vládní spotřeby je možné vyvodit fakt, že v dnešní době, kdy se Česká republika potýká s ekonomickou krizí, není schopna nijak zvlášť ušetřit na svých výdajích ani spotřebě a díky tomu se i prohlubuje vládní deficit a vládní dluh. S přihlédnutím k maastrichtským kritériím, které Česká republika podepsala, by se mělo brát v potaz dodržení kritéria veřejného dluhu, který nemá překročit 60 % HDP.

7.2 Monetární politika

7.2.1 Úrokové sazby ČNB

Nastavení základních měnopolitických nástrojů využívá ČNB při plnění svých úkolů, tj. zabezpečování cenové stability a k podporování obecné hospodářské politiky vlády vedoucí k udržitelnému hospodářskému růstu.

Úrokové sazby se stanovují na zasedání bankovní rady České národní banky a vyhlášují se formou úředního sdělení.

Úrokové sazby stanovené centrální bankou se dělí na repo sazbu, diskontní sazbu a lombardní sazbu. Celkový přehled vývoje těchto sazeb je uveden zde v tabulce.

Tabulka 12: *Úrokové sazby ČNB*

Jednotky v %

Období	Repo sazba - 2 týdny (%)	Diskontní sazba (%)	Lombardní sazba (%)
31.12.2002	2,75	1,75	3,75
31.12.2003	2,00	1,00	3,00
31.12.2004	2,50	1,50	3,50
31.12.2005	2,00	1,00	3,00
31.12.2006	2,50	1,50	3,50
31.12.2007	3,50	2,50	4,50
31.12.2008	2,25	1,25	3,25
31.12.2009	1,00	0,25	2,00
31.12.2010	0,75	0,25	1,75

Zdroj: databáze časových řad ARAD [26]

2 týdenní Repo sazba

Repo operace jsou hlavním měnovým nástrojem ČNB, kterým ovlivňují množství peněz v ekonomice (měnové báze). Základní doba těchto operací je 14 dní. Vyhlášená repo sazba slouží jako maximální limitní sazba, za kterou mohou být banky při repo operacích uspokojovány.

Diskontní sazba

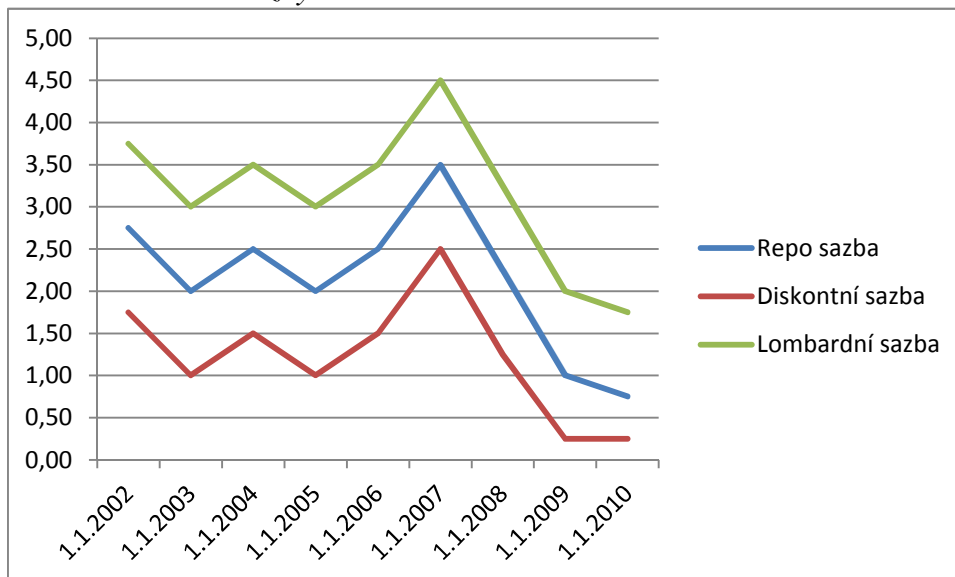
Je vlastně úrok z diskontního úvěru. Banky totiž mají možnost uložit přes noc u ČNB bez zajištění svoji přebytečnou likviditu, když o to požádají 15 minut před uzavěrkou účetního dne v Zúčtovacím centru ČNB. Minimální objem je 300 mil. Kč a dále celé násobky 100 mil. Kč. Takto uložená depozita jsou úročena diskontní sazbou, která proto obvykle představuje dolní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu. Touto sazbou tedy ČNB ovlivňuje zprostředkovaně měnovou bázi.

Lombardní sazba

Je úrok z lombardního úvěru. Banky si můžou přes noc od ČNB vypůjčit formou repo operace likviditu. Musí však o to požádat nejpozději 25 minut před uzavěrkou účetního dne v Zúčtovacím centru ČNB. Minimální objem není stanoven. Finanční

prostředky v rámci tohoto úvěru jsou úročeny lombardní sazbou. Lombardní sazba představuje horní mez pro pohyb krátkodobých úrokových sazeb na peněžním trhu.

Graf 12: Úrokové sazby ČNB

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [26]

Při pohledu na graf je zřejmé, že všechny tři sazby se v letech měnily stejným tempem, resp. měly stejné procentuální částky. Okamžik, kdy se začaly sazby nepatrně měnit nastal po roce 2008. Do té doby sazby stoupaly a klesaly v průměru okolo 0,5 %. Po roce 2008 2-týdenní repo sazba i lombardní sazba nejdříve klesla o 1,25 % a v následujícím roce ještě klesla o dalších 0,25 %. U diskontní sazby to bylo trochu jiné. Sazba nejdříve klesla o 1 % a v roce 2010 se na sazbě 0,25 % udržela.

Povinné minimální rezervy

V tabulce ani grafu není povinná míra rezerv uvedena, protože od roku 1999 je PMR na stále stejné úrovni, kterou určila Evropská centrální banka. PMR je stanovena na 2 % z objemu primárních závazků dané banky nebo stavební spořitelny (hlavně vkladů od nebankovních subjektů) v předchozím období. Banky a stavební spořitelny tedy musí na svém clearingovém účtu udržovat takový denní zůstatek, který v průměru za 14 dní dá minimálně stanovené PMR pro daný cyklus. Délka cyklu je měsíc.

Od základních úrokových sazeb stanovovaných Českou národní bankou se odvíjí i úročení komerčních úvěrů. Zvláště citlivé jsou na každý pohyb těchto sazeb hypotéky.

7.2.2 Klientské úvěry z časového hlediska

Klientské úvěry podle časového hlediska se člení na krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé. Krátkodobé úvěry jsou takové, které mají splatnost do 1 roku a patří sem lombardní úvěr, směnečný a ručitelský úvěr. Střednědobý úvěr má trvání delší jak 1 rok, ale maximálně ho lze využít do 5 let. Oproti tomu dlouhodobé úvěry mají splatnost vyšší než je 5 let. Do střednědobých a dlouhodobých úvěrů se řadí hypoteční i emisní úvěry.

Mezi nejvyužívanější úvěry patří spotřebitelské úvěry. Doba splatnosti u těchto úvěrů je velice variabilní, a proto mohou být zařazeny do jakékoliv z výše uvedených kategorií. Do krátkodobých úvěrů můžeme zařadit malé osobní půjčky, do středně či dlouhodobých pak úvěry na nákup spotřebních předmětů dlouhodobější spotřeby.

V tabulce jsou uvedeny úvěry celkem. Zahrnují tedy jak krátkodobé, střednědobé, tak i dlouhodobé úvěry. Podrobnější členění lze nalézt v příloze č. 8.

Tabulka 13: *Klientské úvěry vzhledem k času*

Jednotky v mil. Kč

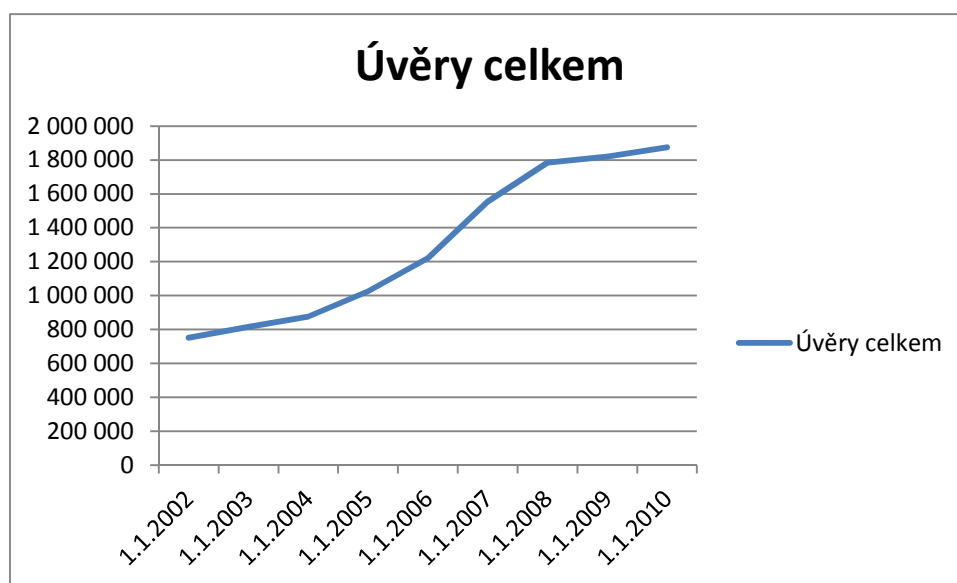
Období	Úvěry celkem (krátkodobé+střednědobé+dlouhodobé)
31.12.2002	751 296
31.12.2003	816 246
31.12.2004	875 340
31.12.2005	1 026 027
31.12.2006	1 221 555
31.12.2007	1 553 696
31.12.2008	1 783 871
31.12.2009	1 820 092
31.12.2010	1 875 523

Zdroj: databáze časových řad ARAD [27]

U vývoje objemu klientských úvěrů je možné si všimnout vzrůstající tendence křivky, v prvních letech docházelo k mírnému růstu, v období let 2005 až 2007 dokonce došlo ke značnému nárůstu a v posledních třech letech se objem klientských úvěrů opět začal zmírňovat.

Při bližším prozkoumání tabulky lze konstatovat, že v letech 2002 a 2004 docházelo opravdu jen k mírnému růstu, kdy se meziročně zvedl objem o necelé 1 %. Největšího růstu dosáhly objemy v letech 2005 – 2007, kdy se procentně zvyšovaly o 17 a pak dokonce o 27 % až na hodnotu 1 553 696 mil. Kč. Pozorovaný jev lze přičíst k dobrému období, které v těch letech v České republice panovalo, proto se i poskytovalo více úvěrů klientům, v ekonomice bylo dostatečné množství peněz a díky nim úrokové míry klientských úvěrů byly nízké, a to mělo za následek větší zájem o tyto úvěry a také jejich poskytování. Opačná situace nastala po roce 2008, kdy nastala ekonomická krize, úrokové sazby se na úvěry zvýšily díky malému množství peněz v ekonomice a omezenému poskytování úvěrů. Ještě celkem vyšší nárůst objemu nastal v roce 2008, což lze přičíst časovému zpoždění, avšak poslední dva roky objemy poskytovaných klientských úvěrů meziročně rostly jen o pouhé 2 %. Objem úvěrů se od roku 2002 zvýšil o více jak 1 100 000 mil. Kč, tj. o 140 %.

Graf 13: *Klientské úvěry vzhledem k času*

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [27]

7.2.3 Klientské úvěry ze sektorového hlediska

Vzhledem k objemu poskytovaných klientských úvěrů podle sektorového hlediska jsou v tabulce rozčleněny úvěry podle toho, komu byly poskytnuty. Pro zjednodušení analýzy jsou zde uvedeny 4 sektory – rezidenti, nerezidenti, domácnosti a ostatní. V případě zájmu jsou v příloze č. 9 sektory podrobněji rozepsány i s vývoji objemů úvěrů.

Tabulka 14: *Klientské úvěry vzhledem k sektoru*

Jednotky v mil. Kč

Období	Rezidenti celkem	Nerezidenti celkem	Domácnosti celkem	Ostatní celkem
31.12.2002	740 615,80	10 679,90	177 365,30	563 250,60
31.12.2003	803 064,60	13 181,50	234 301,50	568 763,20
31.12.2004	866 387,30	8 953,10	310 793,80	555 593,60
31.12.2005	1 008 029,30	17 998,00	411 758,00	596 271,30
31.12.2006	1 199 730,40	21 824,80	529 925,30	669 805,10
31.12.2007	1 516 314,00	37 382,00	707 036,50	809 277,50
31.12.2008	1 742 929,60	40 941,60	850 678,30	892 251,30
31.12.2009	1 781 329,80	38 762,10	939 520,90	841 808,90
31.12.2010	1 841 065,70	34 456,80	1 026 918,00	814 147,60

Zdroj: databáze časových řad ARAD [28]

V prvním sloupci jsou zaneseni rezidenti celkem. Jde o daňové subjekty, jejichž daňová povinnost je neomezená v daném státě. Znamená to, že v daném státě jsou zdaněny jeho celosvětové příjmy, a to bez ohledu na to, zda jejich zdroj je v tomto státě či ve státech jiných.

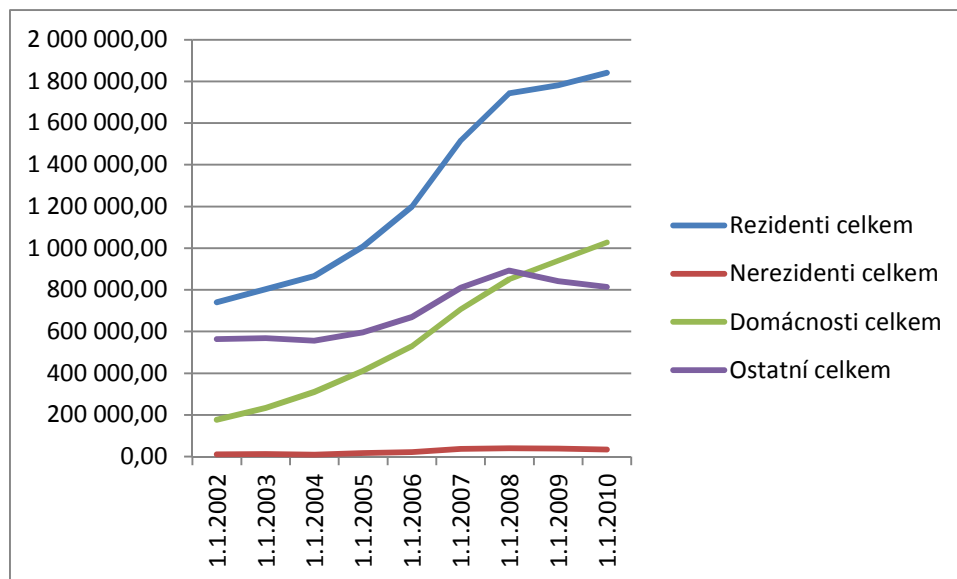
Oproti rezidentům, nerezidenti jsou takové daňové subjekty, které nesplňují podmínky rezidentství. Jejich daňová povinnost se proto vztahuje pouze na příjmy, jejichž zdroj je v daném státě.

Ve sloupci domácnosti celkem jsou zahrnuty jak domácnosti – živnosti, tak domácnosti – obyvatelstvo.

V posledním sloupci ostatní celkem jsou obsaženy zbývající sektory, jako nefinanční podniky včetně ostatních institucí, nefinanční podniky bez spořitelních a úvěrních družstev, vládní instituce a neziskové instituce. Pro připomenutí, vládní instituce zahrnují ústřední, národní, místní vládní instituce a fondy sociálního zabezpečení.

Neziskové organizace jsou takové instituce, které nebyly založeny za účelem dosažení zisku a zároveň nejsou vládními institucemi.

Graf 14: Ukazatelé klientských úvěrů vzhledem k sektoru

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [28]

Z grafického podání je patrné, že největší podíl na objemu úvěrů má sektor rezidentů, následuje ostatní sektor, který však v posledních letech začal klesat, dále sektor domácností, který naopak velmi stoupá, a na nejnižší úrovni se drží sektor nerezidentů.

Jak již bylo řečeno u klientských úvěrů rozdělených vzhledem času, největších změn na objemu úvěrů došlo v letech 2005 – 2007 a je to patrné i zde, v sektorovém členění.

V sektoru rezidentů docházelo ze začátku sledovaných let k růstu objemu nejdříve o pouhých 0,8 % a následně o 7,8 %, ale v dobách příznivé ekonomické situace se začaly poskytované úvěry zvyšovat, a to o 20 až 26 %. Bylo tomu tak až do roku 2007. Na konci roku 2008 se meziroční změna pohybovala už jen okolo 18 % a od tohoto roku začala procentní změna mezi roky činit pouhá 2 %. Sektor rezidentů ke konci roku 2010 zaujímal první příčku, co se týče hodnot poskytnutých úvěrů podle sektoru.

Nerezidentům byly poskytovány úvěry o mnoho méně než rezidentům, a to lze vidět i na hodnotách uvedených v tabulkách. Šlo o pouhou jednu třetinu objemů sektoru rezidentů. Na začátku pozorovaných let se hodnoty měnily oběma směry, ale opět v letech 2005 – 2007 vzrůstaly. Dokonce na konci roku 2005 se úvěry zvýšily až 100 % a další léta

vzrůstaly o dalších 70 %. V posledních dvou letech došlo k poklesu objemu poskytovaných úvěrů nerezidentům až o 11 %.

Co se týče sektoru domácností, ty si stojí na druhém místě v objemu poskytovaných úvěrů, hned za sektorem rezidentů. Zde nastal obrovský nárůst, kdy na konci roku vykazovaly úvěry hodnotu 177 365,30 mil. Kč, a na konci roku tato hodnota činila 1 026 918,00 mil. Kč. Meziroční procentní nárůsty se pohybovaly v průměru okolo 30 %, ale opět v letech 2009 a 2010 se tento procentuelní růst snížil na 9 %. Opět to lze přičíst hospodářské krizi.

V prvních třech pozorovaných letech se objem úvěrů poskytovaný ostatnímu sektoru pohyboval na téměř stejné hodnotě, kdy výkyvy činily nepatrná procenta. Po roce 2005 nárůst dosahoval maximálně 20 %, ale po roce 2008 křivka začala klesat, což znamená, že i klientské úvěry poskytované tomuto sektoru se začaly snižovat. Na konci roku 2010 představovaly hodnotu 814 147,60 mil. Kč.

Z výše uvedené analýzy vyplývá skutečnost, že místo aby stát a komerční banky podporovaly v letech hospodářské krize nejen podnikání, ale i soukromý sektor, a podporovaly tak rozvoj ekonomiky, učinily přesně naopak, čímž českou ekonomiku značně brzdí.

7.2.4 Objem klientských úvěrů

Tato kapitola se bude zabírat objemy klientských úvěrů, které poskytují banky a také spořitelny. Analýza je rozdělena na dvě části, kde v první z nich je sledován vývoj objemů klientských úvěrů u bank a v druhé z nich u spořitelen. Vždy jsou v tabulce uvedeny zjednodušené data, která se skládají z více dílčích částí. Ve sloupci „Úvěry celkem (Kč + cizí měna)“ jsou započteny částky objemů úvěrů krátkodobých do 1 roku, střednědobých v rozmezí 1 – 5 let a dlouhodobých, to znamená na více jak 5 let. Všechny úvěry jsou poskytovány v českých korunách a cizích měnách. V druhém sloupci „Úvěry celkem (Kč)“ jsou objemy úvěrů stejně rozdělených jako v předchozím případě, ale jsou poskytovány pouze v českých korunách. Podrobnější výčet úvěrů je k nalezení v příloze č. 10.

a) Banky celkem

Tabulka 15: *Klientské úvěry u bank*

Jednotky v mil. Kč

Období	Úvěry celkem (Kč + cizí měna)	Úvěry celkem (Kč)
31.12.2002	892 371	751 296
31.12.2003	950 766	816 246
31.12.2004	1 010 309	875 340
31.12.2005	1 178 670	1 026 027
31.12.2006	1 413 083	1 221 555
31.12.2007	1 783 988	1 553 696
31.12.2008	2 075 687	1 783 871
31.12.2009	2 102 088	1 820 092
31.12.2010	2 174 751	1 875 522

Zdroj: databáze časových řad ARAD [29]

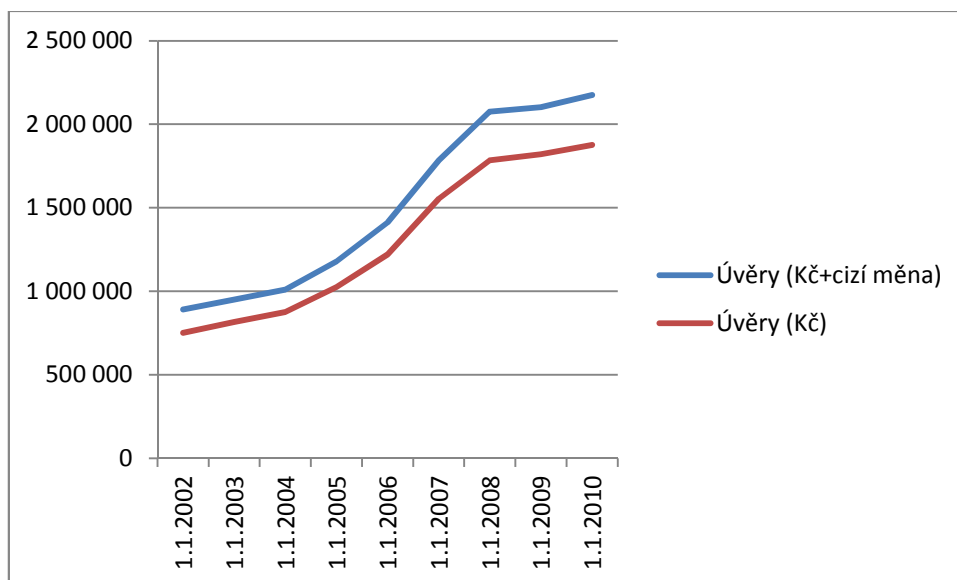
Jak je patrné z grafu, úvěry poskytované v cizí měně a úvěry poskytované v českých korunách se vyvíjely velmi podobným rázem a obě zaznamenaly stoupající tendenci. V počátku sledovaného období tato tendence byla nepatrná, mezi lety 2005 a 2008 dosahovala vysokých procent nárůstu a v posledních dvou letech opět klesla a přírůstky již nebyly tak značné.

U úvěry poskytované v cizí měně se meziroční procentní růsty pohybovaly okolo 6% a objemy dosahovaly výše okolo 950 000 mil. Kč. Od roku 2005 objemy začaly velmi nabývat, kdy banky ročně poskytovaly úvěrů o 16 % více, v roce 2007 dokonce o 26 % více. O rok později se objem takto poskytovaných úvěrů opět snížil o 10 %. Od roku 2009 banky ročně poskytly klientských úvěrů v cizí měně o pouhé 2 % více. Na konci roku 2010 objem klientských úvěrů dosahoval částky 2 174 751 mil. Kč, což je oproti roku 2002 nárůst o 140 %.

Co se týče úvěrů poskytovaných bankami v tuzemské měně, meziroční nárůst v prvních letech sledovaného období narůstal cca o 7 %, ale následně v rozmezí let 2005 – 2008 vykázaly úvěry vzrůstající tendenci, a to nejdříve o 18 % a následně v roce 2007 až o 27 %. Po tomto roce objemy opět klesly, ročně se zvýšily nejdříve ještě o 14 %. Na konci

roku 2010 se již poskytovaných úvěrů vykážalo mnohem méně, přesně v hodnotě 1 875 522 mil. Kč a procentní nárůst činil pouhé 3 %. Ve srovnání s rokem 2002 se objemy poskytovaných úvěrů v tuzemské měně zvýšily také o 140 %.

Graf 15: Vybrané klientské úvěry u bank

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [29]

b) Spořitelny celkem

Tabulka 16: Klientské úvěry u spořitelén

Jednotky v mil. Kč

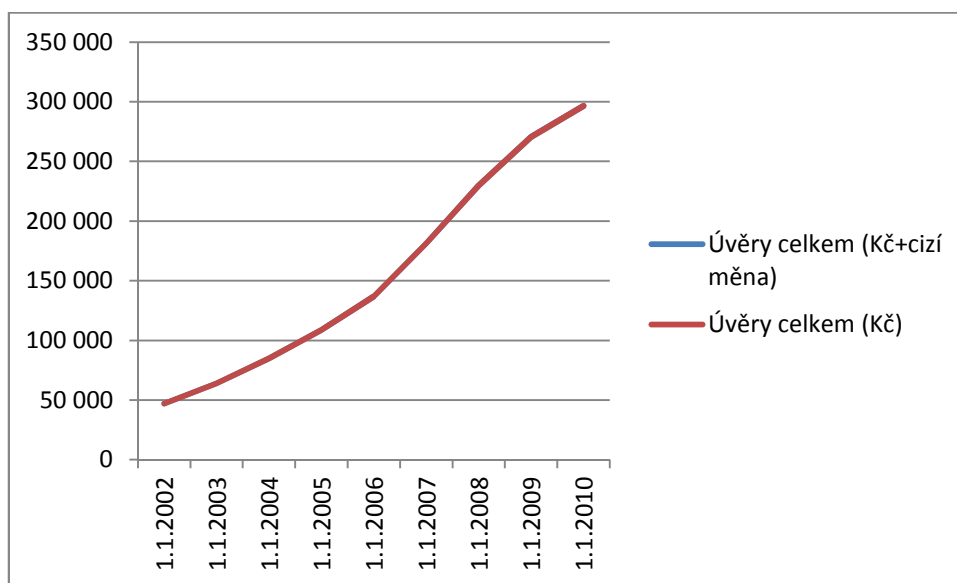
Období	Úvěry celkem (Kč + cizí měna)	Úvěry celkem (Kč)
31.12.2002	47 112	47 112
31.12.2003	63 932	63 932
31.12.2004	84 728	84 728
31.12.2005	108 819	108 819
31.12.2006	136 819	136 819
31.12.2007	181 420	181 420
31.12.2008	229 728	229 728
31.12.2009	270 441	270 441
31.12.2010	296 563	296 563

Zdroj: databáze časových řad ARAD [30]

Lze si povšimnout, že křivka úvěrů poskytovanými spořitelny v cizí měně je naprosto shodná s úvěry poskytovanými v české měně. Tudíž i hodnoty zanesené v tabulce vývoje od roku 2002 jsou stejné. Proto zde bude rozebrán pouze ukazatel úvěrů v české měně.

Při vývoji poskytovaných úvěrů spořitelny si nelze všimnout značnějšího výkyvu v růstové křivce, tak jako tomu bylo u poskytovaných úvěrů bankami. Není zde žádný větší nárůst mezi lety 2005 a 2008. Lze konstatovat, že meziroční nárůst činil okolo 20 – 30 % a objem poskytovaných úvěrů spořitelny činil okolo 150 000 mil. Kč, což je o značnou částku méně, než tomu bylo u bank. V posledních dvou letech však nastaly relativně velké změny co se týče poskytovaných úvěrů. V roce 2009 spořitelny poskytly o pouhých 19 % více úvěrů a v roce 2010 dokonce pouze o necelé 1 % více. Od roku 2002 poskytované úvěry vzrostly z částky 47 112 mil. Kč na částku 296 563 mil. Kč, což je vyjádřeno v procentech o 500 % více.

Graf 16: Vybrané klientské úvěry u spořitelny

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [30]

7.2.5 Vývoj úrokových sazeb na nové obchody

V poslední kapitole této části vlastní práce je zaznamenána analýza vývoje úrokových sazeb na úvěry, které jsou poskytované jak domácnostem, tak nefinančním podnikům na nové obchody. Tento vývoj je uveden podle dostupných podkladů od roku 2004 až po konec roku 2010. Pro lepší přehled je v příloze č. 11 dále ukázán vývoj úrokových sazeb úvěrů domácnostem, úvěrů, které jsou poskytované na bydlení, dále je zde uveden vývoj hypotečním úvěrů a stavebního spoření.

Tabulka 17: Vývoj úrokové sazby domácností a nefinančních podniků

Jednotky v % p.a.

Období	Úvěry domácnostem	Úvěry nefinančním podnikům
31.12.2004	11,63	4,43
31.12.2005	10,94	3,93
31.12.2006	10,76	4,19
31.12.2007	11,81	5,30
31.12.2008	13,29	4,89
31.12.2009	14,64	4,14
31.12.2010	14,68	3,91

Zdroj: databáze časových řad ARAD [31]

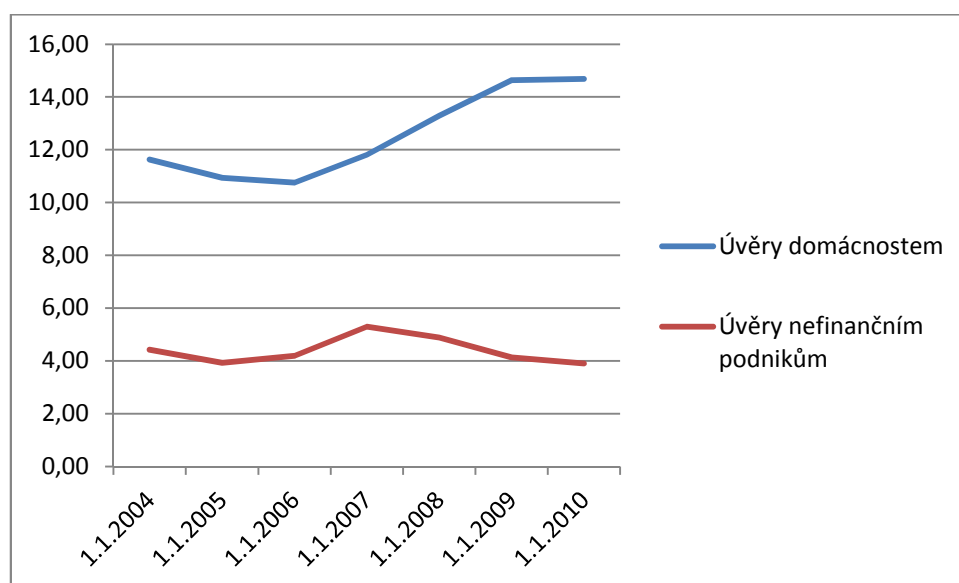
Jak lze vidět na grafickém znázornění, úvěry poskytované domácnostem mají spíše vzrůstající tendenci, oproti tomu úvěry poskytované nefinančním podnikům vykazují relativně klesající tendenci, hlavně v posledních letech sledovaného období.

Na konci roku 2004 úroková sazba pro úvěry poskytované domácnostem byla 11,63% p.a. V dalších dvou letech docházelo ke snižování úrokové sazby na výslednou sazbu 10,76 % p.a. v roce 2006. Od roku 2007 se sazba začala zvyšovat, jak je také možno vidět na grafu. Velký skok nastal mezi lety 2007 a 2008, kdy se sazba dostala na hodnotu 13,29 % p.a. a na konci roku 2010 se dostala na 14,68 % p.a. Za poslední dva roky se úroková sazba skoro nepohnula.

Úrokové sazby úvěrů poskytované nefinančním podnikům nejdříve mírně snížily, pak vzrostly a následně už jen klesaly. Na konci roku 2004 činila úroková sazba 4,43 % p.a., v příštím roce se snížila na 3,93 % p.a. V roce 2006 se opět zvýšila na více jak 4 % p.a. a nejvíce se změnila právě z roku 2006 na rok 2007, kdy se sazba zvýšila až o 26 % na hladinu 5,30 % p.a. To bylo poslední zvýšení úrokové sazby úvěrů a pokles se zastavil na konci roku 2010 na sazbě 3,91%, kdy jde ještě o nižší sazbu než na konci roku 2004.

Z výše uvedené analýzy lze vyvodit, že nejvyšších sazeb a změn těchto sazeb, jak úvěrů pro domácnosti, tak úvěrů pro nefinanční podniky bylo dosaženo v letech 2007 a 2008, kdy tyto sazby zareagovaly na zhoršení ekonomické situace v České republice, přičemž úrokové sazby pro úvěry domácnostem se stále drží na vysoké hladině a nepatrně se stále zvyšují.

Graf 17: Vývoj úrokové sazby domácností a nefinančních podniků

Zdroj: vlastní zpracování, data z databáze časových řad ARAD [31]

Zhodnocení výsledků

Z výše uvedeného pozorování lze učinit několik závěrů.

Co se týče úrokových sazeb České národní banky, ty v pozorovaných letech stoupaly i klesaly zpravidla tak o 0,5 %, avšak největších změn se dočkaly po roce 2007, kdy všechny tři uvedené sazby začaly velmi klesat, až na sazby pod 1 %, přičemž repo

sazba klesla na 0,75 %, diskontní až na 0,25 % a lombardní sazba na 1,75 %. Povinná míra rezerv zde není vedena, protože tato sazba je od roku 1999 stále na stejné 2% úrovni.

Při bližším prostudování klientských úvěrů z časového hlediska lze vyvodit, že od roku 2005 do roku 2007 klientské úvěry stoupaly, a lze to přičíst dobré ekonomické a hospodářské situaci v České republice. Klientům byly poskytovány úvěry v mnohem větší míře a s nižší úrokovou sazbou. Po roce 2008, když se situace v tuzemsku změnila, se snížily objemy poskytovaných úvěrů, zvýšila se úroková sazba na tyto úvěry a poskytované úvěry začaly ročně růst o pouhé 2 %.

Analýza poskytovaných klientských úvěrů ze sektorového hlediska pouze podpořila tvrzení, které bylo učiněno v souvislosti s výše uvedenými fakty. Opět je zde patrná změna v letech 2005 až 2007. V uvedených letech se velmi zvýšily úvěry poskytované jak rezidentům, tak nerezidentům, domácnostem i ostatním podnikům a institucím. Stát podporoval ekonomiku, ale po roce 2007 začal ekonomiku brzdit, právě díky omezeným přístupům k úvěrům, jak pro domácnosti, tak pro podnikatele a další.

V objemech klientských úvěrů se dobrá ekonomická situace projevila nejvíce u bank, které tyto zmíněné úvěry poskytují. V období 2005 až 2007, lze i zahrnout rok 2008, se objemy úvěrů v cizí měně i domácí měně zvyšovaly meziročně o cca 16 – 19 %, ale dosáhlo se nárůstu i o 26 %. Poté však nastal jakýsi útlum a objemy úvěry se pohybují poslední dva roky na stále stejné hranici a zvyšují se maximálně o 2 % ročně.

Ve výše zmíněných rozmezích let rozmachu české ekonomiky se objemy úvěrů poskytované spořitelny nijak zvlášť neměnily. Meziročně narůstaly o zhruba 26 – 32 %, pouze v posledním roce, v roce 2010, se tento objem skoro nepohnul a zastavil se na částce 296 563 mil. Kč.

Úrokové sazby na nové obchody, které byly poskytovány domácnostem, se ročně zvyšovaly a křivka těchto sazeb má vzrůstající tendenci. Největší nárůst úrokové sazby nastal mezi lety 2007 a 2008, kdy se zvedla až na 13,29 % p.a. a na konci roku 2010 dosahovala již hranice 14,68 % p.a. U úrokových sazeb na úvěry nefinančním podnikům tendence byla odlišná. Nejdříve šlo o mírný nárůst sazeb, který vystřídal pokles, který trval až do konce roku 2010, kde se úroková sazba zastavila na 3,91 % p.a. Oproti prvnímu sledovanému roku se sazba dostala na ještě nižší úroveň, než tomu bylo právě v uvedeném roce.

8 Závěr

Makroekonomie se věnuje chování ekonomiky jako celku. Zabývá se makroekonomickými veličinami charakterizujícími stav a tendence změn na jednotlivých trzích. V ekonomii na makro úrovni jsou sledovány především ukazatele fiskální a monetární politiky, a také HDP a jiné veličiny.

Hrubý domácí produkt je nejdůležitější makroekonomická veličina, která charakterizuje hodnotu výstupu ekonomiky jako celku za dané období a díky které lze posoudit výkonnost ekonomiky. Do HDP je zahrnuta veškerá produkce finálních výrobků a služeb v dané zemi.

Z provedené analýzy vývoje HDP v časové řadě lze konstatovat, že největší změny nastaly v letech 2004 a 2005 a další rapidní změny se staly v roce 2008. V rozmezí těchto let velmi rostly výdaje na konečnou spotřebu i ostatní výdaje a tím samotné HDP. Tyto výkyvy se můžou chápat jako postupy vlády a ostatních institucí k podporování ekonomiky. Avšak v roce 2008, v době ekonomické krize, nastala situace, kdy se stát snaží snížit výdaje na konečnou spotřebu, i výdaje na tvorbu hrubého kapitálu a ostatních položek. Ať už se týče HDP v běžných cenách či stálých cenách, nabývají hodnoty stále velmi vysokého procenta vzhledem k maastrichtským kritériím, které Česká republika podepsala. Do budoucna by však podle viceguvernéra ČNB Vladimíra Tomšíka měl růst HDP klesnout na 0,8 %.

Fiskální politikou se rozumí proces utváření daňové soustavy a veřejných výdajů s cílem napomoci utlumit výkyvy hospodářského cyklu a přispět k zachování rostoucí ekonomiky s vysokou zaměstnaností bez vysoké a kolísavé inflace. Stát se pomocí fiskální politiky a jejích veličin, jako jsou daně a příjmy a výdaje státního rozpočtu, snaží ovlivňovat vývoj a utvářet tím pozitivní ekonomiku státu při vysoké zaměstnanosti a stabilních cenách.

Z analýzy příjmů a výdajů státního rozpočtu jsou zřejmé největší změny v roce 2007 a 2009. S prvním uvedeným rokem je spjat důvod změny daňové incidence, kdy se zvýšila progresivita zdanění. S druhým uvedeným rokem je možno dát do spojitosti pokles daňových příjmů s modernizací daňového systému, a to zejména u přímých daní.

V oblasti výdajů státního rozpočtu je zde vidět snaha státu ušetřit v dobách ekonomické krize, ale bohužel se tato snaha děje v oblasti kapitálových výdajů, kde jde hlavně o snížení transferových výdajů, jak příspěvkovým organizacím, tak veřejným

rozpočtům. V oblasti běžných výdajů nelze zaznamenat žádnou snahu o ušetření státních peněz.

Z výsledků bilance státního rozpočtu je patrné, že se stále tato bilance zhoršuje, v některých letech velmi razantně, například v roce 2009, kdy stoupla o více jak 800 %. Na konci minulého roku byla na částce - 156 410 mil. Kč.

Monetární politika je činností státu k dosažení a ovlivnění výstupů ekonomiky. Je to činnost, která je prováděna kontrolou množství peněz v ekonomice, regulací úrokových měr a podmínek úvěru. Aby mohla být monetární politika použita, musí proto být rozvinut tržní mechanismus a v rámci něj zejména peněžní oběh a trh peněz, a dále pak úvěrový systém a trh kapitálu. Předpokladem dobře fungující monetární politiky je existence centrální banky.

Při analýze úrokových sazeb České národní banky se dospělo k závěru, stoupaly i klesaly zpravidla tak o 0,5 %, avšak největších změn se dočkaly po roce 2007, kdy všechny tři uvedené sazby začaly velmi klesat.

Při bližším prostudování klientských úvěrů z časového hlediska lze vyvodit, že v období 2005 - 2007 klientské úvěry stoupaly a lze to přičíst dobré ekonomické a hospodářské situaci v České republice. Klientům byly poskytovány úvěry v mnohem větší míře a s nižší úrokovou sazbou. Po roce 2008, když se situace v tuzemsku změnila, se snížily objemy poskytovaných úvěrů, zvýšila se úroková sazba na tyto úvěry.

Analýza poskytovaných klientských úvěrů ze sektorového hlediska pouze podpořila tvrzení, které bylo učiněno v souvislosti s výše uvedenými fakty. Opět je zde patrná změna v letech 2005 až 2007. V uvedených letech se velmi zvýšily úvěry poskytované jak rezidentům, tak nerezidentům, domácnostem i ostatním podnikům a institucím. Stát podporoval ekonomiku, ale po roce 2007 začal ekonomiku brzdit, právě díky omezeným přístupům k úvěrům, jak pro domácnosti, tak pro podnikatele a další.

V objemech klientských úvěrů se dobrá ekonomická situace projevila nejvíce u bank, které tyto zmíněné úvěry poskytují. Ve výše zmíněných rozmezích let rozmachu české ekonomiky se objemy úvěrů poskytované spořitelny nijak zvlášť neměnily.

Úrokové sazby na nové obchody, které byly poskytovány domácnostem, se ročně zvyšovaly. Největší nárůst úrokové sazby nastal mezi lety 2007 a 2008. U úrokových sazeb na úvěry nefinančním podnikům tendence byla odlišná. Nejdříve šlo o mírný nárůst sazeb, který vystřídal pokles, který trval až do konce roku 2010.

9 Seznam použitých zdrojů

9.1 Seznam citací

- [1] **RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J.**, *Makroekonomie*, Praha: H&H, 1992, ISBN: 80 – 85467 – 33 - X
- [2] **SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.**, *Ekonomie*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991, ISBN: 80 – 205 – 0192 – 4
- [3] **WAWROSZ, P.**, *Makroekonomie*, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2007, ISBN: 978 – 80 – 86754 – 80 – 2
- [4] **IZÁK, V.**, *Fiskální politika*, Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2005, ISBN: 80 – 245 – 0976 – 8
- [5] **JEŽEK, T.**, *Peníze a trh*, Praha: Nakladatelství Portál, s.r.o., 2002, ISBN: 80 – 7178 – 685 – 3
- [6] **SEKERKA, B.**, *Makroekonomie*, Praha: Profess Consulting,s.r.o., 2007, ISBN 80 – 7259 -050 – 2
- [7] **HOLMAN, R.**, *Ekonomie*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2001, ISBN 80 – 7179 – 387 – 6
- [8] **VLČEK, J. a kolektiv**, *Ekonomie a ekonomika*, Praha: ASPI, a.s., 2005, ISBN 80 – 7357 – 103 – X
- [9] **KLÍMA, J.**, *Makroekonomie*, Brno: Alfa Publishing, s.r.o., 2006, ISBN 80 – 86851 – 27 – 3
- [10] **ONDRAČKA, P.**, *Teorie monetární a fiskální politiky*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, ISBN 80 – 210 – 1510 - 1
- [11] **BRČÁK, J., SEKERKA, B.**, *Makroekonomie*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, ISBN 978 – 80 – 7380 – 245 – 5
- [12] **LIŠKA, V. a kolektiv**, *Makroekonomie*, Praha: Professional Publishing, 2002, ISBN 80 – 86419 – 27 - 4
- [13] **PAVELKA, T.**, *Makroekonomie – základní kurz*, Praha: Melandrium, 2007, ISBN 80 – 86175 – 58 – 4
- [14] **JUREČKA, V. a kolektiv**, *Makroekonomie*, Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 978 – 80 – 247 – 3258 – 9

- [15] **ČNB₁**: Česká národní banka [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1411&p_strid=BA&p_lang=CS [5.3.2011]
- [16] **ČNB₂**: Česká národní banka [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1410&p_strid=BA&p_lang=CS [5.3.2011]
- [17] **ČNB₃**: Česká národní banka [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1393&p_strid=BCA&p_lang=CS [5.3.2011]
- [18] **ČNB₄**: Česká národní banka [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1401&p_strid=BE&p_lang=CS [5.3.2011]
- [19] **FINANCE.CZ₁**: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/statni-rozpocet/prijmy-a-vydaje/> [5.3.2011]
- [20] **FINANCE.CZ₂**: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/statni-rozpocet/verejne-rozpocty/> [5.3.2011]
- [21] **ČNB₅**: [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7546&p_strid=CAAAAB&p_lang=CS [4.3.2011]
- [22] **ČNB₆**: [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7537&p_strid=CAABAB&p_lang=CS [4.3.2011]
- [23] **ČSÚ₁**: Český statistický úřad [online] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1409-10> [4.3.2011]
- [24] **ČSÚ₂**: Český statistický úřad [online] Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1409-10> [4.3.2011]
- [25] **FINANCE.CZ₃**: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/hdp/vyvoj/> [4.3.2011]
- [26] **ČNB₇**: [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=158&p_strid=EAA&p_lang=CS [6.3.2011]
- [27] **ČNB₈**: [online] Dostupné z: http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1265&p_strid=ABBAB&p_lang=CS [6.3.2011]

- [28] **ČNB₉**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7319&p_strid=ABBAA&p_lang=CS [6.3.2011]
- [29] **ČNB₁₀**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1893&p_strid=ABBAH&p_lang=CS [6.3.2011]
- [30] **ČNB₁₁**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1075&p_strid=ABBAH&p_lang=CS [6.3.2011]
- [31] **ČNB₁₂**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1108&p_strid=AD&p_lang=CS [6.3.2011]
- [32] **ČNB₁₃**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=6885&p_strid=AAF&p_lang=CS [6.3.2011]
- [33] **ČNB₁₄**: [online] Dostupné z:
http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=10055&p_strid=CG&p_lang=CS [16.3.2011]

A. *Seznam publikovaných zdrojů*

- BRČÁK, J., SEKERKA, B.**, *Makroekonomie*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2010, ISBN 978 – 80 – 7380 – 245 – 5
- HOLMAN, R.**, *Ekonomie*, Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2001, ISBN 80 – 7179 – 387 – 6
- IZÁK, V.**, *Fiskální politika*, Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2005, ISBN: 80 – 245 – 0976 – 8
- JEŽEK, T.**, *Peníze a trh*, Praha: Nakladatelství Portál, s.r.o., 2002, ISBN: 80 – 7178 – 685 – 3
- JUREČKA, V. a kolektiv**, *Makroekonomie*, Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN 978 – 80 – 247 – 3258 – 9
- KLÍMA, J.**, *Makroekonomie*, Brno: Alfa Publishing, s.r.o., 2006, ISBN 80 – 86851 – 27 – 3
- LIŠKA, V. a kolektiv**, *Makroekonomie*, Praha: Professional Publishing, 2002, ISBN 80 – 86419 – 27 – 4
- ONDRAČKA, P.**, *Teorie monetární a fiskální politiky*, Brno: Masarykova univerzita, 1997, ISBN 80 – 210 – 1510 – 1
- PAVELKA, T.**, *Makroekonomie – základní kurz*, Praha: Melandrium, 2007, ISBN 80 – 86175 – 58 – 4
- RUSMICOVÁ, L., SOUKUP, J.**, *Makroekonomie*, Praha: H&H, 1992, ISBN: 80 – 85467 – 33 – X
- SAMUELSON, P.A., NORDHAUS, W.D.**, *Ekonomie*, Praha: Nakladatelství Svoboda, 1991, ISBN: 80 – 205 – 0192 – 4
- SEKERKA, B.**, *Makroekonomie*, Praha: Profess Consulting,s.r.o., 2007, ISBN 80 – 7259 – 050 – 2
- VLČEK, J. a kolektiv**, *Ekonomie a ekonomika*, Praha: ASPI, a.s., 2005, ISBN 80 – 7357 – 103 – X
- WAWROSZ, P.**, *Makroekonomie*, Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2007, ISBN: 978 – 80 – 86754 – 80 – 2

B. Seznam internetových zdrojů

ČNB₁: Česká národní banka [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1411&p_strid=BA&p_lang=CS [5.3.2011]

ČNB₂: Česká národní banka [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1410&p_strid=BA&p_lang=CS [5.3.2011]

ČNB₃: Česká národní banka [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1393&p_strid=BCA&p_lang=CS [5.3.2011]

ČNB₄: Česká národní banka [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1401&p_strid=BE&p_lang=CS [5.3.2011]

ČNB₅: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7546&p_strid=CAAAAB&p_lang=CS [4.3.2011]

ČNB₆: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7537&p_strid=CAABAB&p_lang=CS [4.3.2011]

ČNB₇: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=158&p_strid=EAA&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₈: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1265&p_strid=ABBAB&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₉: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=7319&p_strid=ABBAA&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₁₀: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1893&p_strid=ABBAH&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₁₁: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=10758&p_strid=ABBAH&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₁₂: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=1108&p_strid=AD&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₁₃: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=6885&p_strid=AAF&p_lang=CS [6.3.2011]

ČNB₁₄: [online] Dostupné z:

http://www.cnb.cz/cnb/STAT.ARADY_PKG.PARAMETRY_SESTAVY?p_sestuid=10055&p_strid=CG&p_lang=CS [16.3.2011]

ČSÚ₁: Český statistický úřad [online] Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1409-10> [4.3.2011]

ČSÚ₂: Český statistický úřad [online] Dostupné z:

<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/1409-10> [4.3.2011]

FINANCE.CZ₁: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/statni-rozpocet/prijmy-a-vydaje/> [5.3.2011]

FINANCE.CZ₂: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/statni-rozpocet/verejne-rozpocety/> [5.3.2011]

FINANCE.CZ₃: [online] Dostupné z: <http://www.finance.cz/ekonomika/hdp/vyvoj/> [4.3.2011]

10 Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Makroekonomické ukazatele

Příloha č. 2 – HDP 2006 - 2009

Příloha č. 3 – Výdaje na HDP

Příloha č. 4 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu

Příloha č. 5 – Inkasa celostátních daňových příjmů

Příloha č. 6 – Vládní spotřeba

Příloha č. 7 – Vládní příjmy a výdaje, vládní dluh

Příloha č. 8 – Klientské úvěry podle časového hlediska

Příloha č. 9 – Klientské úvěry podle sektorového hlediska

Příloha č. 10 – Úvěry u bank a spořitelén

Příloha č. 11 – Vývoj úrokových sazeb

Příloha č. 1 – Makroekonomické ukazatele

Ukazatel		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ukazatele reálné ekonomiky									
HDP	mld. Kč, b. c.	2 464,4	2 577,1	2 814,8	2 983,9	3 222,4	3 535,5	3 689,0	3 625,9
HDP na 1 obyvatele	Kč/obyv., b. c.	241 593	252 617	275 770	291 561	313 868	342 494	353 701	345 601
HDP na 1 obyvatele v PPS	PPS/obyv., b. c.	14 420	15 213	16 260	17 054	18 215	19 947	20 167	19 266
HDP	%, r/r, reálně	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1
Výdaje na konečnou spotřebu	%, r/r, reálně	3,5	6,3	0,9	2,6	3,9	3,6	2,8	0,6
z toho: spotřeba domácností	%, r/r, reálně	2,2	6,0	2,9	2,5	5,0	4,9	3,6	-0,3
Výdaje na tvorbu hrubého kapitálu	%, r/r, reálně	4,6	-1,4	9,1	-0,8	9,6	9,4	-2,8	-15,8
z toho: fixního	%, r/r, reálně	5,1	0,4	3,9	1,8	6,0	10,8	-1,5	-7,9
Vývoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	2,1	7,2	20,7	11,6	15,8	15,0	6,0	-10,8
Dovoz zboží a služeb	%, r/r, reálně	5,0	8,0	17,9	5,0	14,3	14,3	4,7	-10,6
Domácí realizovaná poptávka	%, r/r, reálně	4,0	4,8	1,6	2,4	4,5	5,6	1,7	-1,5
Deflátor HDP	%, r/r	2,8	0,9	4,5	-0,3	1,1	3,4	1,8	2,5
Hrubý disponibilní důchod	mld. Kč, b. c.	2 365,1	2 467,8	2 658,5	2 837,1	3 044,2	3 267,9	3 490,9	3 380,2
Hrubé národní úspory	mld. Kč, b. c.	553,3	532,2	620,0	714,2	795,4	863,4	903,5	744,3
Míra hrubých národních úspor	%	23,4	21,6	23,3	25,2	26,1	26,4	25,9	22,0
Míra hrubých úspor domácností	%	8,3	7,4	5,4	8,2	9,6	10,9	10,3	9,5
Souhrnná produktivita práce	%, r/r	1,6	4,7	4,3	5,2	4,9	3,3	0,8	-2,4
Obecná míra nezaměstnanosti	%, průměr	7,3	7,8	8,3	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7
Míra dlouhodobé nezaměstnanosti	%, průměr	3,7	3,9	4,3	4,2	3,9	2,8	2,2	2,0
Míra registrované nezaměstnanosti	%, průměr	9,15	9,90	10,24
Míra reg.nezam. podle stávající metodiky	%, průměr	.	9,03	9,19	8,96	8,13	6,62	5,44	7,98
Průměrná hrubá nominální mzda 1)	%, r/r	8,0	5,8	6,3	5,0	6,6	7,2	7,8	4,0
Průměrné reálné mzdy 1)	%, r/r	6,1	5,7	3,4	3,0	4,0	4,3	1,4	3,0
Průměrný starob.důchod/průměrná mzda	%	43,5	42,2	40,6	41,1	40,8	40,6	40,2	41,6
Míra inflace	%, r/r, průměr	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,8	6,3	1,0
Míra inflace	%, r/r, prosinec	0,6	1,0	2,8	2,2	1,7	5,4	3,6	1,0
Měnové ukazatele									
M1 *	%, r/r	.	15,4	8,0	13,4	14,7	15,7	9,7	6,1
M2 *	%, r/r	.	8,4	6,2	10,7	14,6	17,0	14,0	0,8
M3 *	%, r/r	.	7,8	6,4	11,1	13,8	16,7	13,1	0,4
Běžný účet (BÚ) platební bilance	mld. Kč	-136,4	-160,6	-147,5	-39,8	-77,2	-113,1	-22,9	-37,0
Finanční účet (FÚ) platební bilance	mld. Kč	347,8	157,1	177,3	154,8	92,4	125,8	59,0	95,1
BÚ/HDP	%	-5,5	-6,2	-5,2	-1,3	-2,4	-3,2	-0,6	-1,0
FÚ/HDP	%	14,1	6,1	6,3	5,2	2,9	3,6	1,6	2,6
Stav devizových rezerv* (DR) ČNB	mld. Kč	714,6	691,5	636,2	726,7	656,6	631,0	716,0	764,3
Stav DR* ČNB/HDP	%	29,0	26,8	22,6	24,4	20,4	17,8	19,4	21,1
Fiskální ukazatele									
Vládní deficit (přebytek)	mld. Kč	-166,8	-170,6	-83,3	-106,7	-84,9	-23,9	-100,3	-210,3
Vládní deficit (přebytek)/HDP	%	-6,8	-6,6	-3,0	-3,6	-2,6	-0,7	-2,7	-5,8
Saldo státního rozpočtu (SR)	mld. Kč	-45,7	-109,1	-93,7	-56,3	-97,6	-66,4	-19,4	-192,4
Saldo SR/HDP	%	-1,9	-4,2	-3,3	-1,9	-3,0	-1,9	-0,5	-5,3
Vládní dluh	mld. Kč	695,0	768,3	847,8	885,4	948,3	1 023,8	1 104,9	1 280,4
Dluh sektoru vlády v procentech HDP	%	28,2	29,8	30,1	29,7	29,4	29,0	30,0	35,3
Státní dluh	mld. Kč	395,9	493,2	592,9	691,2	802,5	892,3	999,8	1 178,2
Státní dluh/HDP	%	16,1	19,1	21,1	23,2	24,9	25,2	27,1	32,5
Zdroj: ČSÚ [24]									

Příloha č. 2 – HDP 2006 - 2009

HRUBÝ DOMÁCÍ PRODUKT				
	2006	2007	2008	2009 ¹⁾
Hrubý domácí produkt (mln. Kč, b.c.)	3 222,4	3 535,5	3 689,0	3 625,9
Výdaje na kapitál domácností	2 248,8	2 404,6	2 587,4	2 635,9
vládních institucí	1 537,2	1 659,6	1 804,2	1 804,3
neziskových organizací	687,0	717,0	752,8	799,0
neziskový kapitál	24,6	28,0	30,3	32,6
Tvorba hrubého fixního kapitálu	796,3	890,3	883,2	814,0
Změna zásob a čistého pořízení cenností	66,9	64,8	50,5	-25,6
Vývoz zboží	2 462,4	2 830,3	2 844,0	2 507,0
Vývoz služeb	2 144,6	2 479,2	2 466,7	2 100,1
Dovoz zboží	317,9	351,1	377,2	406,9
Dovoz služeb	2 352,1	2 654,5	2 676,0	2 305,5
Hrubý domácí produkt (% předchozí rok = 100)	2 079,5	2 358,6	2 366,0	1 935,4
HDP na 1 obyvatele	272,6	295,9	310,0	370,1
v Kč, b.c.	313 868	342 494	353 701	345 601
v Kč, s.c. roční	273 637	288 837	292 917	279 110
HDP v průměrném směnném kurzu, b.c.				
v mil. USD	142 526	174 092	216 554	190 264
na 1 obyvatele v USD	13 882	16 865	20 763	18 135
HDP ve standardech kupní síly, b.c.				
v mil. PPS	188 260	205 917	210 106	198 919
na 1 obyvatele v PPS	18 217	19 948	20 145	18 960
Implicitní deflátor HDP (předchozí rok = 100)	101,1	103,4	101,8	102,5
1) údaje z předběžných ročních účtů 2009 k 30. 9. 2010				
Zdroj: ČSÚ [23]				

Příloha č. 3 – Výdaje na HDP

Jednotky v mil.Kč											
Období	Hrubý domácí produkt	Výdaje na konečnou spotřebu	Výdaje na konečnou spotřebu domácností	Výdaje na konečnou spotřebu vlády	Výdaje na konečnou spotřebu neziskových institucí	Tvorba hrubého kapitálu	Tvorba hrubého kapitálu fixního	Změna zásob	Čisté pořízení cenností	Vývoz zboží a služeb	Dovoz zboží a služeb
31.12.2002	2 285 488	1 709 342	1 187 163	509 591	12 586	720 002	686 128	30 435	3 439	1 575 248	1 721 655
31.12.2003	2 367 818	1 817 625	1 258 158	545 999	13 362	709 600	689 117	15 642	4 841	1 688 521	1 859 063
31.12.2004	2 474 006	1 834 457	1 294 377	526 656	14 579	773 916	716 285	54 706	2 925	2 038 640	2 192 329
31.12.2005	2 630 273	1 882 570	1 327 217	541 825	14 629	767 420	729 043	35 654	2 723	2 274 706	2 301 039
31.12.2006	2 809 338	1 956 408	1 394 195	548 208	16 443	841 412	772 820	65 891	2 701	2 633 257	2 629 037
31.12.2007	2 981 579	2 027 564	1 462 349	551 004	18 545	920 621	856 275	61 109	3 237	3 028 709	3 003 803
31.12.2008	3 055 038	2 085 102	1 514 383	556 922	19 530	894 831	843 694	47 925	3 212	3 210 259	3 144 160
Zdroj: databáze časových řad ARAD											

Příloha č. 4 – Příjmy a výdaje státního rozpočtu

Příjmy státního rozpočtu

Jednotky v mil.Kč

Období	Daňové příjmy - DzP PO	Daňové příjmy - DzP FO	Daňové příjmy - DPH	Daňové příjmy - SD	Daňové příjmy - Pojistné na SZ	Daňové příjmy - majetkové daně	Daňové příjmy - cla	Daňové příjmy - správní poplatky	Daňové příjmy - ostatní daňové příjmy
31.12.2002	76 912	82 112	118 061	68 882	258 520	7 858	9 820	5 065	134
31.12.2003	84 270	88 629	125 553	72 888	272 374	8 773	10 230	3 512	1 277
31.12.2004	85 499	95 209	140 383	82 795	293 318	10 379	4 903	3 438	758
31.12.2005	100 275	94 773	146 823	103 626	311 195	8 107	1 248	3 727	598
31.12.2006	95 470	91 591	153 516	112 561	333 725	8 516	1 218	3 950	1 063
31.12.2007	114 751	102 137	166 628	131 591	367 157	10 576	1 436	4 119	2 262
31.12.2008	127 174	94 957	177 816	125 538	385 520	10 410	2 204	4 115	2 180
31.12.2009	83 338	85 651	176 717	123 838	347 918	8 059	1 397	2 468	3 586
31.12.2010	86 305	87 489	187 821	130 860	355 835	7 687	1 661	2 523	3 352

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Jednotky v mil.Kč

Období	Nedaňové příjmy - příjmy z úroků	Nedaňové příjmy - přijaté splátky půjček	Nedaňové příjmy - kapitálové příjmy	Nedaňové příjmy - přijaté transfery/dotace
31.12.2002	11 510	0	1 436	25 820
31.12.2003	6 133	0	484	5 882
31.12.2004	2 713	0	879	12 970
31.12.2005	4 624	0	848	41 805
31.12.2006	5 242	0	2 310	91 944
31.12.2007	4 146	0	998	100 167
31.12.2008	8 605	0	1 039	105 513
31.12.2009	10 759	0	2 095	108 072
31.12.2010	13 996	0	2 913	100 834

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Výdaje státního rozpočtu

Jednotky v mil.Kč

Období	Běžné výdaje - neinvestiční nákupy	Běžné výdaje - výdaje na platy	Běžné výdaje - transfery podnikům	Běžné výdaje - transfery veřejným rozpočtům - ústředí	Běžné výdaje - transfery veřejným rozpočtům - místní	Běžné výdaje - transfery příspěvkovým organizacím	Běžné výdaje - důchody	Běžné výdaje - podpora v nezaměstnanosti	Běžné výdaje - ostatní sociální dávky	Běžné výdaje - státní sociální podpora	Běžné výdaje - odvody do rozpočtu EU	Běžné výdaje - státní dluh
31.12.2002	146 888	87 122	67 558	33 491	65 637	37 852	213 673	6 210	39 844	33 733	0	18 945
31.12.2003	66 819	78 793	45 073	39 223	108 230	32 010	225 971	6 949	40 426	32 275	0	21 629
31.12.2004	75 842	82 163	44 468	38 654	109 677	34 685	230 907	7 338	39 176	36 858	0	26 834
31.12.2005	82 609	88 074	17 664	68 001	101 729	39 535	247 401	7 111	38 730	33 139	26 330	25 431
31.12.2006	92 278	20 635	16 478	79 992	108 475	46 579	272 934	7 361	40 473	34 346	26 169	31 608
31.12.2007	81 465	95 758	16 033	98 700	119 891	40 635	289 861	7 237	41 037	49 466	27 375	34 126
31.12.2008	75 728	97 327	15 729	80 228	116 111	47 641	312 532	7 113	39 332	41 970	30 271	44 733
31.12.2009	75 871	100 194	18 327	90 488	125 354	50 608	339 788	15 078	33 340	41 168	31 387	53 064
31.12.2010	72 347	97 667	17 059	88 122	125 169	49 856	346 213	13 355	30 499	40 881	32 309	48 741

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Jednotky v mil.Kč

Období	Kapitálové výdaje - investiční nákupy	Kapitálové výdaje - transfery podnikům	Kapitálové výdaje - transfery veřejným rozpočtům	Kapitálové výdaje - transfery příspěvkovým organizacím
31.12.2002	20 675	4 506	4 901	9 265
31.12.2003	23 448	2 103	4 738	4 673
31.12.2004	25 794	1 972	8 451	9 788
31.12.2005	27 866	1 831	3 504	16 296
31.12.2006	38 388	2 740	6 638	10 098
31.12.2007	39 980	6 987	3 776	8 111
31.12.2008	22 583	16 789	2 993	7 505
31.12.2009	28 428	3 239	1 892	8 904
31.12.2010	15 667	2 550	433	7 133

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Příloha č. 5 – Inkasa celostátních daňových příjmů

Jednotky v mil.Kč													
Období	DPH	DzP PO	DzP FO	DzP FO - srážková daň	DzP FO - z příznání	DzP FO - závislá činnost	silniční daň	daň nemovit ostí	majetkov é daně	dálniční poplatek a mýtné	spotřebn í daně	Clo	ostatní daně a poplatky
31.12.2002	152,00	86,70	104,60	7,30	18,80	78,50	5,30	4,50	6,40	1,70	76,20	10,00	5,10
31.12.2003	154,90	100,80	115,20	6,70	21,90	86,60	5,50	4,60	7,90	1,80	79,80	9,80	5,00
31.12.2004	164,80	110,40	124,00	7,20	22,10	94,70	5,70	4,80	8,80	1,70	84,30	10,20	4,90
31.12.2005	184,18	112,04	133,24	6,57	24,04	102,63	5,51	4,95	10,38	2,47	95,98	4,91	4,21
31.12.2006	208,41	142,25	143,66	6,42	26,58	110,66	5,19	4,99	8,11	2,55	110,52	1,25	4,32
31.12.2007	217,78	135,44	136,91	7,43	17,85	111,63	5,43	5,02	8,52	3,10	119,55	1,22	5,02
31.12.2008	255,19	182,51	143,31	10,38	17,75	115,18	6,00	5,20	10,41	8,89	133,03	2,20	4,96
31.12.2009	235,61	119,60	126,73	10,13	5,56	111,04	4,78	6,36	8,06	8,43	131,07	1,40	6,06
31.12.2010	269,55	123,86	130,02	10,19	111,84	7,99	5,10	8,75	7,68	9,87	138,28	1,66	5,88

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Příloha č. 6 – Vládní spotřeba

Jednotky v mil.Kč

Období	Výdaje na celkovou konečnou spotřebu vlády	Výdaje na individuální spotřebu	Výdaje na kolektivní spotřebu	Naturální sociální transfery poskytované prostřednictvím tržních	Vládní investice ve stálých cenách (rok 2000)	Hrubé úspory	Spotřeba fixního kapitálu	Zaplacené daně z výroby minus přijaté dotace	Čistý provozní přebytek
31.12.2002	549 494	278 316	271 178	142 110	92 135	858 740	113 480	745	-5 590
31.12.2003	603 175	297 575	305 600	150 244	111 546	922 617	123 194	901	-6 024
31.12.2004	621 586	325 050	296 536	160 710	126 104	1 048 584	128 406	695	-6 046
31.12.2005	658 458	328 775	329 683	167 391	132 008	1 098 614	132 740	-61	-5 628
31.12.2006	686 984	344 820	342 164	173 503	141 901	1 173 175	137 475	-120	-6 091
31.12.2007	717 040	363 191	353 849	187 106		1 305 431	144 457	299	-5 631
31.12.2008	752 825	379 641	373 184	198 612	151 313	1 298 929	152 450	490	-4 766
31.12.2009	798 957	408 062	390 895	219 014	159 636	1 240 669	157 001	524	-4 666

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Jednotky v mil.Kč

Období	Výdaje na konečnou spotřebu ve stálých cenách (rok 2000)	Úroky ze swapových operací a FRAs	EDP schodek (-) nebo přebytek (+)	UMTS licence	Kapitálové výdaje bez UMTS licencí	ESA95 schodek (-) nebo přebytek (+) bez UMTS licencí	HDP v b.c.	HDP ve s.c. (rok 2000)
31.12.2002	509 591	30 536	-166 787	0	219 677	-166 774	2 464 432	2 285 488
31.12.2003	545 999	29 827	-170 558	0	212 975	-170 016	2 577 110	2 367 818
31.12.2004	526 656	33 090	-83 278	0	206 272	-82 749	2 814 762	2 474 006
31.12.2005	541 825	34 551	-106 749	2 000	224 620	-108 579	2 983 862	2 630 273
31.12.2006	548 208	35 953	-84 902	0	222 838	-84 458	3 222 369	2 809 338
31.12.2007		40 545	-23 875	0	219 604	-23 175	3 535 460	2 981 579
31.12.2008	556 922	41 240	-100 346	0	240 808	-98 569	3 688 997	3 055 038
31.12.2009	571 348	48 599	-210 267	0	229 477	-209 029	3 625 865	2 928 283

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Příloha č. 7 – Vládní příjmy a výdaje, vládní dluh

Vládní příjmy a výdaje

Jednotky v mil.Kč

Období	Schodek (-) nebo přebytek (+)	Celkové příjmy	Celkové běžné příjmy	Celkové kapitálové příjmy	Celkové výdaje	Celkové běžné výdaje	Celkové kapitálové výdaje	Primární schodek (-) nebo přebytek (+)	Úroky placené	Přímé daně
31.12.2002	-150 900	702 227	700 804	1 423	853 127	668 116	165 011	-122 368	28 532	160 092
31.12.2003	-154 254	749 962	747 059	2 903	904 216	752 667	151 549	-127 346	26 908	176 933
31.12.2004	-75 443	832 284	827 988	4 296	907 727	762 453	145 274	-45 836	29 607	193 181
31.12.2005	-104 795	842 084	834 925	7 159	946 879	785 973	160 906	-72 559	32 236	181 736
31.12.2006	-83 586	898 431	887 409	11 022	982 017	834 791	147 226	-50 412	33 174	197 108
31.12.2007	-56 055	1 006 019	990 974	15 045	1 062 074	910 887	151 187	-18 824	37 231	223 800
31.12.2008	-99 407	1 002 565	981 042	21 523	1 101 972	942 299	159 673	-63 035	36 372	194 796

Zdroj: databáze časových řad ARAD [18]

Jednotky v mil.Kč

Období	Nepřímé daně	Sociální příspěvky	z toho: skutečné sociální příspěvky zaměstnavatelů	z toho: sociální příspěvky zaměstnanců	Ostatní přijaté běžné transfery	z toho: přijaté úroky	Prodej	Běžné transfery	Sociální platby	Dotace	Ostatní placené běžné transfery
31.12.2002	224 228	262 862	192 685	58 038	31 409	18 664	22 213	455 948	298 196	38 341	119 411
31.12.2003	240 296	277 205	203 443	61 232	26 974	13 078	25 651	520 120	306 046	38 926	175 148
31.12.2004	270 375	300 125	218 724	65 804	36 725	8 829	27 582	528 516	351 899	32 706	143 911
31.12.2005	272 299	318 661	231 230	69 606	33 887	9 054	28 342	528 431	365 663	25 401	137 367
31.12.2006	282 647	342 599	249 444	75 097	35 643	8 348	29 412	572 461	396 304	30 212	145 945
31.12.2007	318 875	376 337	272 485	82 024	34 883	10 074	37 039	630 129	437 742	31 322	161 065
31.12.2008	319 672	392 359	285 211	85 795	34 946	5 759	39 269	655 044	452 569	31 182	171 293

Zdroj: databáze časových řad ARAD [18]

Jednotky v mil.Kč

Období	Mzdy zaměstnanců	z toho: skutečné sociální příspěvky zaměstnavatelů	z toho: mzdy a platy	Mezispotřeba	Hrubé úspory	Kapitálové daně	Vládní investice	Ostatní čisté pořízení nefinančních aktiv	Kapitálové transfery	Místní vládní instituce	Sociální dávky jiné než naturální sociální transfery
31.12.2002	116 979	28 614	88 162	86 657	32 688		60 651	2 286	11 870	-11 697	10 201
31.12.2003	108 759	25 546	82 968	96 880	-5 608	5	69 703	1 767	16 400	-14 061	11 792
31.12.2004	110 827	26 234	84 250	93 503	65 535	9	73 799	601	20 282	-4 632	11 861
31.12.2005	120 871	28 693	91 855	104 435	48 952	9	68 850	2 288	13 614	-1 558	11 693
31.12.2006	128 241	30 174	97 782	100 915	52 618	4	80 385	3 558	14 959	-12 661	11 988
31.12.2007	136 834	32 373	104 229	106 693	80 087	4	78 555	-1 814	14 195	16 786	18 409
31.12.2008	142 575	33 697	108 609	108 308	38 743	6	85 450	-430	13 156	-9 178	20 592

Zdroj: databáze časových řad ARAD [18]

Vládní dluh a jeho struktura

Jednotky v mil. Kč

Období	Zadlužení vládního sektoru	Dluh - oběživo a vklady (závazky)	Dluh - krátkodobé cenné papíry (závazky)	Dluh - dlouhodobé cenné papíry (závazky)	Dluh - ostatní úvěry (závazky)	Dluh v držbě rezidentů členského státu	Dluh v držbě ostatních měnových finančních institucí	Dluh v držbě ostatních finančních institucí	Dluh v držbě ostatních rezidentů členského státu	Dluh v držbě nerezidentů členského státu	Dluh v držbě nerezidentů uvnitř eurozóny	Dluh v držbě nerezidentů mimo eurozónu	Dluh denominovaný v národní měně
31.12.2002	694 956	24 416	165 861	261 515	243 164	659 429	508 048	110 779	40 602	35 527	22 337	13 190	677 331
31.12.2003	768 253	3 956	161 071	367 354	235 872	703 118	581 482	111 845	9 791	65 135	51 934	13 201	741 029
31.12.2004	847 789	2 824	125 534	508 287	211 144	696 598	516 257	161 793	18 548	151 191	100 996	50 195	769 099
31.12.2005	885 381	614	88 927	609 288	186 552	661 357	469 762	184 677	6 918	224 024	137 133	86 891	776 542
31.12.2006	948 276	23	85 798	702 802	159 653	703 465	474 062	211 146	18 257	244 811	149 762	95 049	835 384
31.12.2007	1 023 784	0	78 682	792 332	152 770	744 665	438 920	283 157	22 588	279 119	196 206	82 913	927 748
31.12.2008	1 104 915	0	66 651	884 629	153 635	797 611	425 991	322 749	48 871	307 304	259 418	47 886	952 230

Zdroj: databáze časových řad ARAD [18]

Jednotky v mil. Kč

Období	Dluh denominovaný v cizí měně zúčastněného členského státu	Dluh denominovaný v cizí měně nezúčastněného členského státu	Krátkodobý dluh	Dlouhodobý dluh	Dluh se zbytkovou splatností do 1 roku	Dluh se zbytkovou splatností od 1 roku do 5 let	z toho: pohyblivá úroková sazba	Dluh se zbytkovou splatností nad 5 let	z toho: pohyblivá úroková sazba	Složka dluhu připadající na ústřední vládní instituce	Složka dluhu připadající na místní vládní instituce	Složka dluhu připadající na fondy sociálního zabezpečení	Dluh se zbytkovou splatností přes 1 rok
31.12.2002	12 199	5 426	198 456	496 500	360 110	190 974		143 872		644 826	49 845	285	334 846
31.12.2003	27 171	53	177 272	590 981	348 544	194 036		225 673		709 778	58 309	166	419 709
31.12.2004	78 644	46	138 347	709 442	241 525	235 893		370 371		775 885	71 720	184	606 264
31.12.2005	108 839	0	100 158	785 223	215 862	262 998	5 996	406 521	14 323	806 525	78 630	226	669 519
31.12.2006	107 635	5 257	95 261	853 015	174 785	350 200	7 181	423 291	12 282	861 902	86 211	163	773 491
31.12.2007	90 459	5 577	83 441	940 343	191 788	297 890	5 558	534 106	31 350	935 794	87 982	8	831 996
31.12.2008	145 287	7 398	69 218	1 035 697	197 161	312 939	6 992	594 815	72 358	1 013 843	91 029	43	907 754

Zdroj: databáze časových řad ARAD [18]

Příloha č. 8 – Klientské úvěry podle časového hlediska

Jednotky v mil.Kč				
Období	Úvěry celkem (krátkodobé+středně dobé+dlouhodobé)	Úvěry krátkodobé (do 1 roku)	Úvěry střednědobé (1-5 let)	Úvěry dlouhodobé (nad 5 let)
31.12.2002	751 296	219 002	222 238	310 056
31.12.2003	816 246	218 187	254 907	343 153
31.12.2004	875 340	226 411	226 099	422 831
31.12.2005	1 026 027	266 280	218 745	541 002
31.12.2006	1 221 555	289 590	226 358	705 607
31.12.2007	1 553 696	369 615	255 355	928 725
31.12.2008	1 783 871	379 828	278 114	1 125 930
31.12.2009	1 820 092	317 387	244 837	1 257 868
31.12.2010	1 875 523	306 676	225 743	1 343 103
Zdroj: databáze časových řad ARAD				

Příloha č. 9 – Klientské úvěry podle sektorového hlediska

Jednotky v mil.Kč										
Období	Rezidenti a nerezidenti celkem	Rezidenti celkem	Nefinanční podniky (vč. ostatních institucí)	Finanční instituce (od r. 2008 bez spořitelních a úvěrních družstev)	Vládní instituce	Neziskové instituce	Domácnosti celkem	Domácnosti - živnosti	Domácnosti - obyvatelstvo	Nerezidenti celkem
31.12.2002	751 295,60	740 615,80	345 414,50	56 043,40	159 001,10	2 791,60	177 365,30	20 880,40	156 484,90	10 679,90
31.12.2003	816 246,10	803 064,60	343 370,50	72 617,80	150 953,50	1 821,40	234 301,50	24 260,40	210 041,10	13 181,50
31.12.2004	875 340,40	866 387,30	373 849,40	72 354,00	107 537,90	1 852,30	310 793,80	27 998,90	282 794,90	8 953,10
31.12.2005	1 026 027,30	1 008 029,30	432 323,70	87 415,40	74 555,70	1 976,50	411 758,00	32 829,50	378 928,50	17 998,00
31.12.2006	1 221 555,20	1 199 730,40	516 602,50	86 726,80	61 195,60	5 280,20	529 925,30	35 490,80	494 434,50	21 824,80
31.12.2007	1 553 696,00	1 516 314,00	616 633,20	128 471,00	51 403,60	12 769,70	707 036,50	38 866,30	668 170,30	37 382,00
31.12.2008	1 783 871,20	1 742 929,60	692 188,90	130 350,50	48 108,50	21 603,40	850 678,30	42 852,70	807 825,60	40 941,60
31.12.2009	1 820 091,90	1 781 329,80	636 069,40	111 834,20	59 926,80	33 978,50	939 520,90	42 187,90	897 333,10	38 762,10
31.12.2010	1 875 522,50	1 841 065,70	636 033,20	103 615,10	58 852,30	15 647,00	1 026 918,00	39 903,20	959 892,80	34 456,80
Zdroj: databáze časových řad ARAD										

Příloha č. 10 – Úvěry u bank a spořitelén

Banky celkem

Jednotky v mil.Kč								
Období	Úvěry celkem (Kč + cizí měna)	Úvěry krátkodobé - do 1 roku včetně (Kč + cizí měna)	Úvěry střednědobé - nad 1 rok a do 5 let včetně (Kč + cizí měna)	Úvěry dlouhodobé - nad 5 let (Kč + cizí měna)	Úvěry celkem (Kč)	Úvěry krátkodobé - do 1 roku včetně (Kč)	Úvěry střednědobé - nad 1 rok a do 5 let včetně (Kč)	Úvěry dlouhodobé nad 5 let (Kč)
31.12.2002	892 371	261 448	251 546	379 377	751 296	219 002	222 238	310 056
31.12.2003	950 766	251 573	285 797	413 396	816 246	218 187	254 907	343 153
31.12.2004	1 010 309	258 932	258 262	493 116	875 340	226 411	226 099	422 831
31.12.2005	1 178 670	300 672	261 146	616 852	1 026 027	266 280	218 745	541 002
31.12.2006	1 413 083	332 906	280 220	799 957	1 221 555	289 590	226 358	705 607
31.12.2007	1 783 988	435 626	323 742	1 024 619	1 553 696	369 615	255 355	928 725
31.12.2008	2 075 687	469 677	360 512	1 245 498	1 783 871	379 828	278 114	1 125 930
31.12.2009	2 102 088	386 596	317 490	1 398 002	1 820 092	317 387	244 837	1 257 868
31.12.2010	2 174 751	374 139	292 541	1 508 071	1 875 522	306 676	225 743	1 343 103

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Spořitelny celkem

Jednotky v mil.Kč								
Období	Úvěry celkem (Kč + cizí měna)	Úvěry krátkodobé - do 1 roku včetně (Kč + cizí měna)	Úvěry střednědobé - nad 1 rok a do 5 let včetně (Kč + cizí měna)	Úvěry dlouhodobé - nad 5 let (Kč + cizí měna)	Úvěry celkem (Kč)	Úvěry krátkodobé - do 1 roku včetně (Kč)	Úvěry střednědobé - nad 1 rok a do 5 let včetně (Kč)	Úvěry dlouhodobé - nad 5 let (Kč)
31.12.2002	47 112	1 441	23 486	22 185	47 112	1 441	23 486	22 185
31.12.2003	63 932	1 816	35 438	26 678	63 932	1 816	35 438	26 678
31.12.2004	84 728	146	9 796	74 786	84 728	146	9 796	74 786
31.12.2005	108 819	190	11 877	96 753	108 819	190	11 877	96 753
31.12.2006	136 819	583	8 923	127 313	136 819	583	8 923	127 313
31.12.2007	181 420	775	5 227	175 417	181 420	775	5 227	175 417
31.12.2008	229 728	852	3 826	225 050	229 728	852	3 826	225 050
31.12.2009	270 441	1 039	2 986	266 416	270 441	1 039	2 986	266 416
31.12.2010	296 563	1 485	6 191	288 887	296 563	1 485	6 191	288 887

Zdroj: databáze časových řad ARAD

Příloha č. 11 – Vývoj úrokových sazeb

Jednotky v % p.a.					
Období	Úvěry domácnostem	Na bydlení	Hypoteční úvěry	Stavební spoření	Úvěry nefinančním podnikům
31.12.2002	8,77	7,11	8,18	6,93	5,19
31.12.2003	8,24	6,31	6,54	6,54	4,53
31.12.2004	7,96	5,93	5,80	6,23	4,75
31.12.2005	7,20	5,24	5,00	5,79	4,20
31.12.2006	6,80	4,91	4,68	5,45	4,45
31.12.2007	6,63	4,89	4,75	5,17	5,52
31.12.2008	6,95	5,17	5,20	5,11	5,40
31.12.2009	7,02	5,25	5,23	5,37	4,26
31.12.2010	7,00	5,20	5,18	5,36	4,04
Zdroj: databáze časových řad ARAD [32]					